

OCTA

IZDELUJE: NEVA & ZAGREB

TRIDENSKA TRIBUNA

Ljubljana, 17. avgusta 1965 — Leto XII., štev. 32 — Cena 80 din

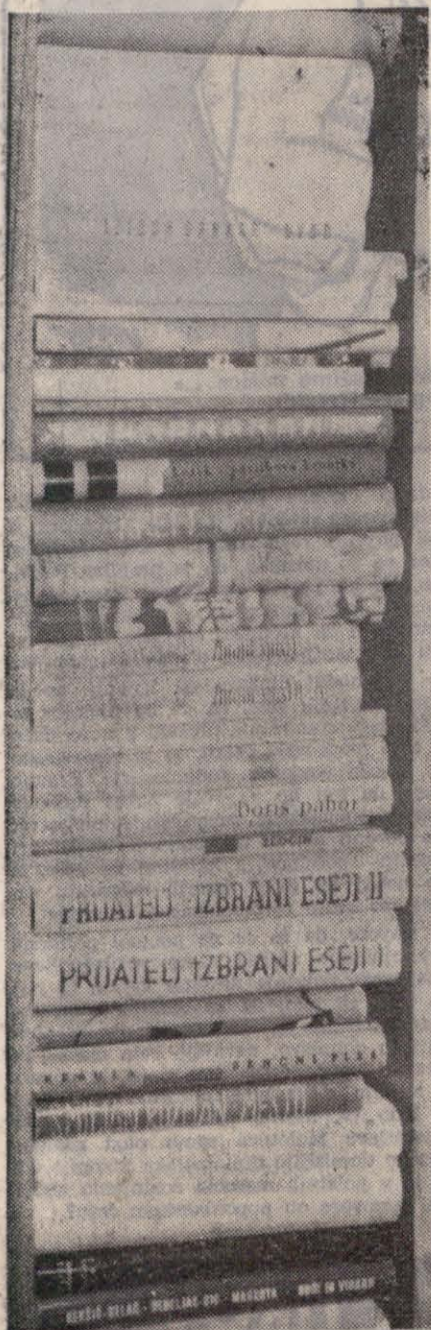
Nad 50 modelov blazic v nad 150 barvnih odtenkih...

Prodajni servis

Modna hiša

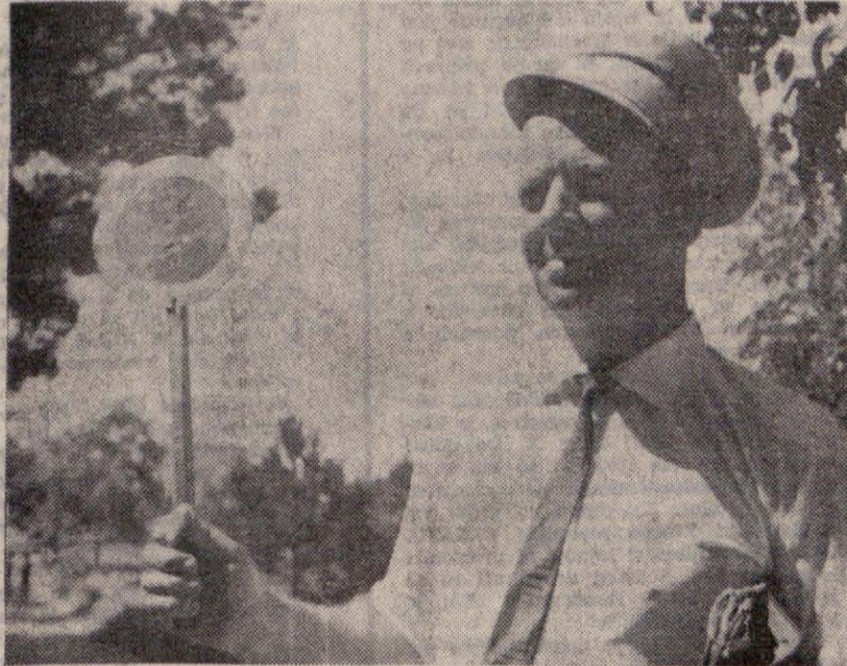
Ljubljana - Maribor

ZMOTNO MNENJE KITAJSKIH VODITELJEV, DA BI KITAJSKA PREŽIVELA ATOMSKI NAPAD

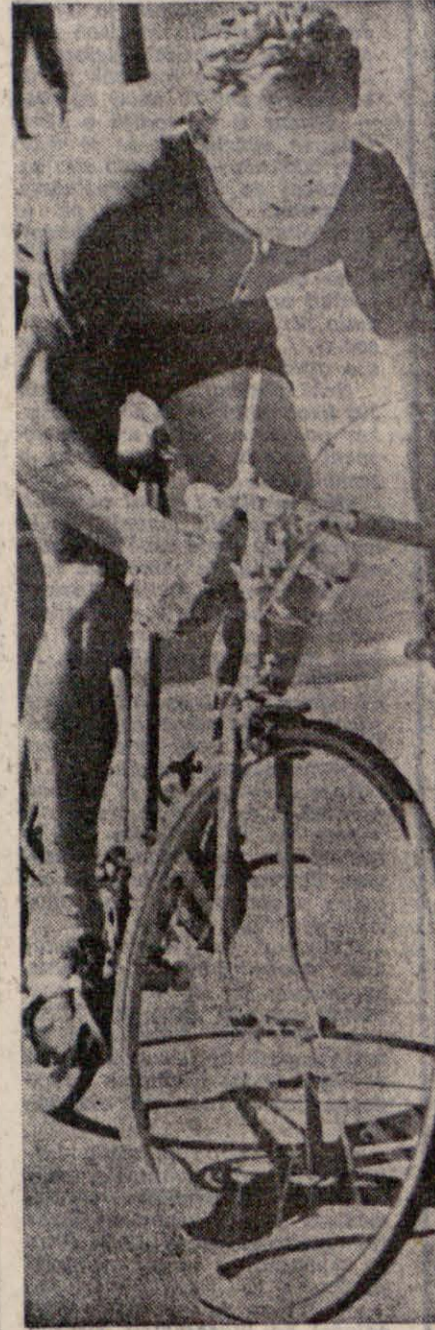
Ameriški atomski fizik dr. Ralph E. Lapp: v petih letih bodo Kitajci imeli udarno atomsko moč — hkrati pa utegne njihovo podcenjevanje rušilne moči A-bombe privedi do atomske vojne (stran 3)

Na sliki: voditelji LR Kitajske Liu Šao Či, Tung Pi Vu, Ču En Laj, Čen Ji.

»DRAJ GUNDERT!« — KAKO PROSIM? — »TRISTO DINARJEV!« — ZA KAJ PA, PROSIM? — »ZA SENCO!«

Tako dviguje loparček vsako nedeljo v trdi sezoni domačin Rudolf In zaustavlja motorizirane izletnike, ki upehani in prepoteni iščejo zavetje v hladni pineti na koncu Savudrije. Senco prodaja. Pa še kdo pravi, da naš turizem ni iznajdljiv. Preberite nekaj vtisov iz Savudrije na 5. strani.

Ivan Potrč: »Smo pred tem, da se bo lahko natisnilo le redkokatero slovensko delo!«

ON ŽIVI, VMRJE BREZ D'NARJA

PISATELJI: Bolj tipkamo kot pišemo... Pisatelji smo odvisni od dobre volje založnikov.

ZALOŽNIKI: Perspektive niso rožnate ne za založbe ne za avtorje.

UGOTOVITEV: Slovenski književniki so za svoje delo plačani za več kot za 100 odstotkov slabše kot leta 1951. Vrednost književnih honorarjev se posebno hitro pada v zadnjih letih.

O OSEBNIH DOHODKIH PO REFORMI

22% - 0 - 25% - 7000 DIN

Teden dni, odkar ste dobili v roke zadnjo številko »TT«, je minil bolj ali manj kot bi trenil. To pa niti ni nič kdove kako čudnega, saj se je v teh sedmih dneh zvrstilo toliko novega, da smo komaj lahko sledili dogodkom.

Kajpada, beseda je o gospodarski reformi, ki je — povsem razumljivo — še vedno tema dneva.

Običajne skupščine zasedajo skoraj dobesedno na tekočem traku; organi delavskega samoupravljanja tudi, običajno se pogovarjajo o tem na slehernem mestu. Zvezni organi skoraj dnevno odločno ukrepajo, da se ne bi izjalovili smotri in cilji gospodarske reforme. In če smo v zadnji številki pisali o cenah, ki so kar čez noč poskočile in se vzpele šturmo proti nebu, bo danes govor o osebnih dohodkih.

Le eno vprašanje smo si postavili: Kako bodo delovne organizacije uspeli nadomestiti svojim članom kolektiva življenjske stroške, ki so se povečali? Ali boljše, bodo delovni ljudje lahko v okviru možnosti dobiili goro pri osebnih dohodkih, da bi lahko kompenzirali izdatke za najosnovnejše življenjske dobrine, od kruha, elektrike, plina, vodarne do stanovanjskih najemnin in podobnega?

Zato so trenutno ta vprašanja v ospredju razprav in dogovorov v delovnih organizacijah in podjetjih.

Ugotovitev pa so različne. Zanimivo so in poučne hkrati. Vse bi lahko strnili v naslednji stavki: kolikor je kolektivov, delovnih organizacij in drugih, toliko je načinov in sistemov, s katerimi rešujejo ta problem.

Za uvod si priključimo v spomin nekaj let nazaj, ko smo se znašli v podobnem položaju, čeprav takratnih ukrepov po temenju reforme nikakor ne moremo primerjati s sedanji: pomembno smo kruh — in dobili smo nadomestilo 600 dinarjev;

V železarni Štore so sklenili dati zaposlenim za osem odstotkov povzane osebnih dohodkov, ki so v letošnjem letu doslej znašali povprečno 62.661 dinarjev.

V celjski »Cinkarni« za se dem odstotkov.

Smo pa tokrat v bistveno drugačnem položaju: čeprav je bilo »v vrha« rečeno, naj se osebni dohodki v zvezi s spremembami, ki jih bo prinesla gospodarska reforma, povečajo v povprečju za 22 odstotkov, so se v večini delovnih organizacij odločili različno. Le redkokje so ugotovili na hitro in v celoti zadostiti tem odstopom, dasi ravno so se življenjski stroški povečali za precej več, kot pa je bilo v »povprečju« predvideno. (Zato tudi ne zamerite malce preveč matematičnemu in morda nerazumljivemu naslovu tega sestavka.)

Poučen, po svoji zamotnosti, je primer tovarne tehnic Celje »Libela«:

V tem kolektivu so povečali osebne dohodke najnižim kategorijam zaposlenih tako, da zdaj v tovarni ni zaposlenega, ki ne bi na mesec zaslužil najmanj štirideset tisočakov. Potem pa so vsem dali akontacijo 5.000 dinarjev in tako spremenili razmerje med najvišjimi in najnižji prijemki od 14:2 na 1:3,2. Osebnih dohodkov so torej v celoti (z akontacijami in popravki) povečali od 22% najnižjim do 11% najvišjim kategorijam zaposlenih.

V podjetju finomehanike »IFA« — prav tako v Celju, član kolektiva ne bodo dobili ničesar! Povprečje njihovih osebnih dohodkov je 60.117 dinarjev. Zadovoljni so namreč, da jim je zdaj uspelo zagotoviti si stodoletno osebnih dohodkov (in je to tudi za kolektiv dejansko povzrajnjenje), ki jih zadnje mesece niso prejeli, ker je bilo podjetje v težavah.

Tovarna emalirane posode bo dala vsem svojim zaposlenim po 5.000 dinarjev. Vsem enako! Štirinosemdesetletni delovni kolektiv tovarne »Etole«, kjer so povprečni osebni dohodki v letošnjem letu 79.693 dinarjev (!), bodo izplačali vsem za-

poslenim — linearno — po 9% višje osebnih dohodkov, izražene v absolutnem znesku doseganega povprečja.

Celjska »Zlatarna« je izplačala svojim članom kolektiva 20-odstotni presežek za več kot za 100 odstotkov slabše kot leta 1951. Vrednost književnih honorarjev se posebno hitro pada v zadnjih letih.

V mnogih drugih kolektivih pa se še niso odločili, kako in kaj »Aero« in drugi.

Kaj pravijo k vsemu temu upravljalci, neznan; občani s ceste, delovni ljudje?

Tudi njihove odgovore je najbolje strniti v nekaj stavkih, da se ne bi ponavljali...

Upravljalci:

Reforma je potrebna. Bila je nujna! Toda, naj ne bo spet industrija tista, ki jo bomo molili, in naj ne bo le ona tista, ki naj bi vnovič v celoti nosila breme sprememb. To ne bi bilo pošteno!

Občani:

Zakaj dopuščamo, da trgovina nabavlja od posrednikov in se poslužuje prave verige prodajalcev, namesto da bi kupovala čimbolj neposredno od proizvajalcev? (Odgovor: zato, ker če kupuje od posredovalcev, dosega večjo nabavno ceno, kar se si približe se svojo priznano maržo, kar zneso v absolutnih številkah precej več, kot pa če je nabavna cena nižja!)

ZAKAJ TRGOVINI 804 DIN, PROIZVAJALCU PA 504 DIN?

Tudi na mariborskem področju je položaj precej podoben položaju v Celju ali pa v Ljubljani in drugod.

Nekaj primerov:

V tovarni obutve »Lileta« v Mariboru so imeli doslej povprečne osebne dohodke 40.800 dinarjev in so se odločili za 10-odstotno povzrajnjenje osebnih prijemkov, kot nadomestilo za višje življenjske stroške; dasi ravno so se materialni stroški za izdelavo čevljev povečali za nič več in nič manj kot 39%!

Če že to vsaj delno razumejo, pa nikakor ne morejo razumeti, zakaj zaslužki trgovina pri paru čevljev 804 dinarje (marža v tej branši trgovine je 18%), medtem ko ima proizvajalec pri tem istem paru le 504 dinarje zaslužka?

Uganika, ki čaka čarovnika, da jo bo rešil...

V tovarni mila »Zlatorog« ne bodo povečali osebnih dohodkov, kot so dejali, le vrednost točke (nagradnega sistema) bodo povečali za 15 odstotkov. Mariborsko podjetje »Embalas« bo povečalo osebne dohodke za 23 odstotkov, nekako toliko, kolikor je predvideno povprečje v zvezi s tem. Tovarna »Svilana« v Kamniku je že izplačala po 7.000 dinarjev vsem svojim članom kolektiva, v »Svit« pa so se odločili za 15% linearno zvišanje osebnih dohodkov.

In tako dalje in tako naprej.

Povsod, na slehernem koraku je slišati besede »bruto«, »neto«, »povprečno«, »v odstotkih« in podobno. V največ primerih je govora o »časovnih rešitvah«, o »rešitvah« — sili na samem začetku in povsod je slišati, da se bo do sistema nagajanja lotili kar takoj in uredili vse tako, da bi valorizirali osebne dohodke v temni povezavi z delovno storilnostjo.

ZA KONEC — NEKAJ OCVRKOV

Ne bi bili nikakršni ekonomisti, če ne bi problemov povzrajnjenja oziroma ureditve osebnih dohodkov gledali tudi v luči zaposlovanja. Zato smo si tudi med drugim zastavili vprašanje, ali je bilo zadnje dni opaziti opušcanje delovne sile?

Odgovor: ne! (Vsa) po membejskih opušcanju ne! Primer iz Celja pa je v dolgotrajnem smislu zelo značilen...

V Celju je bilo tik pred reformo odpuščenih 266 delavcev. Od teh je dobilo delo v drugih delovnih organizacijah 65, 94 se jih je vrnilo na svoje domove, 51 je bilo upokojenih, 56 pa jih

je ostalo na seznamu nezaposlenih. Ko pa je podjetje »Ingrad« iz Celja, ki je nujno potrebovalo delovno silo, ponudilo s posredovanjem zavoda za zaposlovanje delo tega brezposelnega, ni hotel nihče dela sprejeti, dasi ravno je bil večinoma za nekvalificirano delovno silo in so se raje odločili (četudi za nižje prejemke) za »čakanje« na seznamu brezposelnih...

Ali pa:

Cestno podjetje, tudi v Celju, je zaradi spremembe v notranji delitvi dela hotelo prenesti 94 delavcev iz obrata vzdrževanja v obrat nove gradnje. Le-ti pa te premostitve niso hoteli sprejeti, tako je bilo podjetje prisiljeno dobiti delavce v drugih republikah...

V Mariboru se je, na primer, število zaposlenih v terciarnih dejavnostih (gostinstvo, trgovina, obrt in podobno) na reformi celo znižalo! Malenkostno sicer (za 0,6 odstotka), a se je vendarle, kar je dokaj nerazumljivo...

Slišati je neke predloge v Mostah pri Ljubljani, da bi zaradi iskanja notranjih rezerv v občinskem proračunu ukinali celotno občinsko sodišče! (Le kdaj so bila sodišča bolj potrebna, kot prav zdaj, ko skušamo na vse kriplje uveljaviti gospodarsko reformo in pomesti z raznoraznimi spekulacijami?)

In slednjic — odgovorna služba osebnih dohodkov pri republikanski sekretariatu za delo nikakor ne more dobiti na vprašanje pravilnika o delitvi in nagajevanju od republikanskega Zavoda za produktivnost!

x x x

Kot smo lahko ugotavljali na primerih nagajevanja delovnih kolektivov na štajerskem, je sličenost toliko, kolikor je plan. Dejstvo pa je, da prihaja politika nagajevanja v odločilno obdobje preizkušnje in preverjanja mnohich dosedanjih stališč in tako imenovanih svečnih rešitev.

IZTKO AUSEC

VREME V SLOVENIJI IN OB JADRANU

kraj	najnižje nočne	najvišje dnevne	število dni padavin	skupna količina padavin v mm
Ljubljana	8 do 19	21 do 22	1	19
Planica	8 do 12	18 do 29	1	21
Kranjska	1 do 12	2 do 18	1	13
Maribor	8 do 15	20 do 31	1	13
Novo mesto	6 do 15	21 do 31	1	13
Koper	15 do 19	23 do 31	1	1
Pula	15 do 19	26 do 32		
Roka	14 do 22	24 do 33		
Zadar	15 do 20	27 do 32		
Split	17 do 25	27 do 37		
Dubrovnik	19 do 22	28 do 32		
Ulcinj	18 do 24	29 do 35		
Zagreb	9 do 17	21 do 33		

Skoraj enotensko obdobje najtoplejšega tepega vremena se je končalo: pretehl torek, ko so predvsem Slovenijo zajele frontalne motnje in v zvezi s njimi tudi znatno hladnejši zrak. Vreme se je že v sredo izboljšalo in ostalo do konca tedna pretežno sončno, vendar so bile temperature nižje kot običajno v tem letnem času. Omejena hladna fronta je povzročila vzhodno Jadransko prehodno burjo, neznatne padavine pa je v Slovenskem primorju in v Kvarnerskem zalivu. Ob koncu tedna se je nad Balkanom in srednjo Evropo zadrževalo področje visokega zračnega pritiska. Frontalne motnje so se nahajale nad zahodnimi Alpami in bodo predvidoma v ponedeljek prehodno povzročile padavine pri nas.

TT • TELEGRAMI

● BONN — Družba Daimler-Benz bo predstavila na frankfurtskem avtomobilskem salonu osem novih modelov »mercedesa«, med drugim enega »220«, enega »230« in povsem novega šestcilindrskega »250«: ofenziva.

● PRETORIA — Slovensko so pogladi »Safari 1«, prvi južnoafriški jedrski reaktor, raziskovalni obalniški pa so se izrecno poudarili, da bo na voljo »vsje Afrike«: verjemi, kdor hoče.

● TEL AVIV — Huda kri ob vesti, da bo za hodnomenški kanceler Erhard obiskal Izrael spomladi leta 1966 (če bo še kanceler): dobrodoel!

● BRUXELLES — Novinarji »Le Peuple«, gla sila belgijske socialistične stranke so sklenili, da se ne bodo brili, dokler bo njihova stranka sodelovala v koalicijski vladi s krščanskimi socialisti: nevarna odločitev.

● WASHINGTON — Trinajstega decembra letos bo FBI nehal ščititi Jacqueline Kennedy. Finančno ministrstvo predlaga, naj bi zasčito podaljšali še za dve leti. Odločil bo Kongres.

● NEW DELHI — Na robu džungle, kakih 40 kilometrov od indijske prestolnice mori tigerljudožere: v poldrugem mesecu je ubil 5 ljudi.

V III. nadstropju nove trgovske hiše

nama

Tomšičeva ulica 2

velika izbira fotografskih aparatov: Werra, Zenit, Zorki, Ferd, Certo, Alfa, Pentona

- kino kamer,
- snemalnih kamer,
- kino projektorjev,
- dia — projektorjev,
- žepnih daljnogledov,
- raznovrstnih potrebnih za razvijanje filmov,
- filmov.

Nakup tudi na potrošniški kredit

Art Buchwald

NI AMERIŠKA VOJNA

Ameriška vlada je sporočila, da se je v Južnem Vietnamu izkrcalo tisoč ameriških vojakov. Tih pet tisoč mož to varovalo letališča in druge važne objekte v okolici Saigon. Kljub temu pa oblasti ne zanikajo možnosti, da ne bi morda 15 tisoč vojakov iz priličnih bojnih črt, ki bi jih okrepili še z deset tisoč letalci, uporabili za to, da bi prenesli vojno na sovražnikovo ozemlje.

Uradni predstavnik je izjavil, da se je izkrcalo 35 tisoč mož, ki so jih prepeljali deloma z letali, deloma z ladjami, in da bo kontingent 50 tisoč vojakov — vendar ti ne sodijo v okvir oklepne divizije, ki se je malo prej izkrcala — za proo silo za dostavo za kontrolo položaja. Obrambno ministrstvo pa je sporočilo: »Če bomo v bližnji bodočnosti spoznali, da teh 150 tisoč mož ne zadostuje, bomo poslali nove čete, čeprav je kaj malo verjetno, da bi bilo 200 tisoč G. I. dovolj za zdajšnje stanje operacij.

Neki novinar je vprašal, če 300 tisoč vojakov, ki so jih pravkar poslali v Južni Vietnam, pomeni morda novo stopnico v eskalaciji.

»Ne, nikakor« je bil odgovor, »vedno smo bili menja, da bi izkrcali 400 tisoč mož in zdajšnja operacija je samo ena faza vojaške koncentracije. Menimo tudi, da mora biti v gverilski vojni razmerje med rednimi četami in gverilci nekako 10:1. In ker računamo, da je v Južnem Vietnamu približno 50 tisoč gverilcev, bi bila odločitev, da pošljemo še 500 tisoč vojakov, popolnoma v mejah realnosti.

Neki drug novinar je zastavil vprašanje, če so ZDA trdno odločene, da se zapletajo tudi v ozemeljsko vojskovanje v Južnem Vietnamu, kar je sicer odločno odsvetoval še vsak ameriški general.

»Odgovor je — ne! Zakaj naša naloga je bila že od samega začetka, da kar najbolj prepomo armado Južnega Vietnama. 700 tisoč Američanov je samo zagotovilo, da bodo imeli vojakji Južnega Vietnama popolnoma proste roke pri operacijah.

»Ali je res, da je vlada Južnega Vietnama zahtevala, naj bi se borili ameriški vojakji, medtem ko bi južnovietnamske čete poskrbele za to, da bi zbrale in nadzirale vaško prebivalstvo?

»Nekaj se je govorilo, toda odločil to Washington. Čeprav imamo zdaj še 800 tisoč drugih ameriških vojakov, upam, da se bomo družno, z ramo ob rami borili z južnovietnamskimi četami.

»Toda slišati je bilo glasove, naj bi južnovietnamska armada zamenjala vlogo, tako da bi njihovi vojakji postali svetovalci v ameriških odredih.

»Južnovietnamski so se ponudili, da bi sodelovali na vseh področjih. Možno je torej, da bi v prihodnosti prevzeli aktivnejšo vlogo, vendar ne smemo pozabiti, da smo se omejili na samo 900 tisoč mož. Zato nimamo nikakršnega namena, da bi jih po nepotrebnem obremenjevali, razen seveda, če bo tako terjal položaja.

In spet je nekdo povprašal: »Koliko mož, od tistih 950 tisoč, ki so se dav izkrcali, je namenjenih v prve bojne črte in koliko za oskrbovalno službo?

»Težko je reči. A ko že ravno govorimo o tem, gospodje, mi dovolite majhen popravek: da vi se je izkrcalo milijon ameriških vojakov, ki pa jih bodo uporabili predvsem kot prednje oddelke, da bi pripravili teren za izkrcanje rednih čet v prihodnjih tednih.

»Koliko jih bo?«
»Za zdaj tega ne moremo točno določiti, zakaj naše obveznosti v Južnem Vietnamu so omejene. Čeprav smo sicer obljubili Južnovietnamcem, da jim bomo pomagali, vseeno ne želimo vzbujaati videza, da je vojna v Južnem Vietnamu morda ameriška.

ZAHODNA NEMČIJA

»AFERA EPSTEIN«

Državni tožilec Zvezne republike M. tin je pred kratkim ustavil kazenski progon proti osebi X, ki so jo pred tremi leti obtožili za »izdajo in razširjanje državne tajnosti«. Ukrep je sprožil sam kancier Erhard, kajti izkazalo se je, da je dejanje, ki ga je obtožnica očitala osebi X, zagrešil njegov slavn in spoštovani predhodnik dr. Konrad Adenauer.

Afera se je začela septembra 1962. Dve zahodnonemški reviji — Spiegel in Rheinischer Merkur — sta namreč takrat objavili izvečke iz tajnih dokumentov pod naslovom »Ljudje iz Washingtona žive na Lunii. Ta dokument, ki ga je pripravil Američan Julius Epstein, odkriva vsebinsko strogo tajnih brzojav, ki so jih oktobra 1961 poslali v Bonn zahodnonemški predstavniki v Washingtonu in v NATO.

Iz teh brzojav je bilo prav razvidno, da je predsednik Kennedy pripravljen začeti razpraviati s Sovjeti o nemških mejah ob pogoju, da bi prej rešili berlinski problem. Razen tega je bilo govora o tem, da se v Washingtonu ukvarjajo s problemom demilitariziranih področij v srednji Evropi.

Zahodnim Nemcem so se naježili lasje: »Zavezniki so nas izdalili! Bonska vlada se je znašla v hudi zagoni in je ukazala preiskavo proti osebi X. Do obisti so pretpavali vse ljudi, ki so bili zaposleni na zahodnonemškem veleposlanstvu v Washingtonu. Na rešeto so prišli vsi predstavniki Zvezne republike v NATO. Odkrili niso ničesar; tajnost ni pronicnila iz teh krogov. Socialni demokrati so se začeli razburjati v Bundestagu: »Kaj je torej z afero Epstein?

Po treh letih se je preiskovalcem posvetilo kaj pa, če se je tajnost prikradla v javnost iz kancierjeve pisarne? Tožilec je v hipu spregledal, da se mu položaj izmika iz rok. Naprosil je kancierja Erharda, naj pobara svojega predhodnika, če on kaj ve o zadevi.

Uganka je bila v hipu razrešena. Adenauer se je takoj spomnil: Seveda, on je poskrbel, da je vest prodrla v javnost, iz razlogov državne koristi, seveda. Odjuga med Ameriko in Sovjetsko zvezo je šla v takli smeri, da je postalo Zahodnim Nemcem že skrajno mučno. Bil je že skrajni čas »pod roko« opozoriti zahodnonemsko javnost, ki je zagnala vik in krik.

In tako je romal dosje »izdaja in razširjanje državne tajne« v arhiv.

MONAKO

KDAJ: KRALJ JE MRTEV, ŽIVEL KRALJ?

Petična družba na Azurni obali se trenutno ukvarja s perečim in globokim problemom, ob katerem vietnamska kriza

naravnost zbledi. Ugibajo namreč, kdo bo bodoči kralj Monaka.

Nekateri se nagibajo k misli, da utegne to postati Sylvain Floriat, ki bi v tem primeru združil monaško krono z žezlom nad letalskimi tovarnami Breguet in z vladavino nad Telemontecarlo. Mož se je rodil pred 66 leti v Alvernii.

Drugi pa zavračajo take prognoze. Floriat? Kje ne! Boste videli, da jo bo Onassis spet zagodel Rainerjev. Znano je namreč, da ima Aristotel (ki ni filozof

NEMCI ZAŽELENI

V obširnem intervjuju, ki ga je dal južnovietnamski premier Nguyen Cao Ky dopisniku zahodnonemške revije »Quick«, najdemo tri kar zanimive odstavke.

Mož, ki je le dva tedna pred tem povedal, da je njegov vzor Hitler, je takoj približal: »Prav rad bi videl, kako se nemški vojaki bijejo proti komunistom...« In potem je še nadaljeval: »Iz Nemčije sem dobil nekaj pisem ljudji, ki pravijo, da bi radi skupaj z nami poprijeli za orožje; jaz bi videl, da bi Nemci poslali v Vietnam svoj kontingent prostovoljcev.

Novo pečeni maršal Ky pa je mimogrede povedal, da tudi ne bi imel nič proti, če bi Zahodna Nemčija tudi finančno in gospodarsko podprla njegovo vlado. Nerodno je bilo le, ko je maršal začel: »Za naše gospodarstvo bi potrebovali takega moža, kot je vaš... vaš...« Pa se ni mogel spomniti imena. Tedaj je vprašal prevajalca: »Kako mu je že ime?« Le-ta mu je takoj prišepnil: »Erhard«. In Ky je brez zatrege nadaljeval: »Saj res, Erhard, da, prav on bi lahko odlično spodbudil naše gospodarstvo.« Na koncu pa je moral Ky povedati tudi nekaj o sebi in svojih vladavini. Ali je šlo za izkretno ali za igro, ni jasno — dejstvo je, da je maršal takrat res zadel v črno — toda Ky je rekel: »V tem naslonjaču bom ostal tri, štiri mesece.« Ko je zahodnonemški novinar hotel vedeti, zakaj meni tako, pa je dobil odgovor: »Tako slutim.«

ampak samo dolgočaseni milijarder) večino delnic vseh hotelov in kopalšč v Monaku. Faket, ki tehta kako milijardo. Princ Rainer ima za protutež pravico veta in nekaj delnic, ki imajo težo drobitja. Skratka, princ lahko napadko Onassisa, da izvaja obstruktivsko politiko v njegovi kneževini, lahko ga zmerja po radiu, kot ga je volja, celo da Gaula lahko prosi za protektorsko roko. Toda Onassis ostane Onassis, trden kot skala in suve

rene pravice, ki jih uveljavlja princ, pomenijo zanj ravno toliko, kot če bi se komar lotil slona. Debel sveženj delnic je privabil v njegovo okolico trop baronov in druge plemenite — po mošnji in denarju — družine. Seveda se velikokrat govori o njegovih delnicah, da bodo prešle v druge roke, potem pa se izkaže, da bo vse ostalo po starem: delnice in Onassis.

Zadnjič se je Aristotel pokazal zares v vsej svoji veličini. Šlo je za poslovno skupino Američanov, ki bi radi odkupili njegove delnice, pa je on z veličastno gesto odklonil tudi besedo o tem, češ da so mu dolarji zoprni. Princ je takoj poklical na pomoč pariški tisk, da bi pomagal pri kupčiji, ki je Aristotel ni hotel. Grk pa je poklical italijanske novinarje in torinska Stampa je naznanila, da bo njegov paket delnic prešel v libanonske roke. Pozneje pa se je izkazalo, da je Aristotel — imenovati bi se moral Odisej, po zvitosti sodeč — potegnil na dan Libanonce kot potegne čarodej zajca iz cilindra. Še enkrat jo je zagodel princu, ki bi se ga rad odkrižal.

Res pa je, da je Onassis v Rimu in v Atenah kupil dva luksuzna lokala, kjer bo namestil 150 uslužbenecov grške letalske družbe »Olympic Airways«, ki je imela doslej svoj sedež v Monaku. To je zankrat tudi edino znamenje, da namerava zapustiti Monako, toda princu Rainerju to očitno ni dovolj, da bi se pomiril: zajeti sveženj delnic je slej ko prej trdno v Grkovih rokah.

KITAJSKA

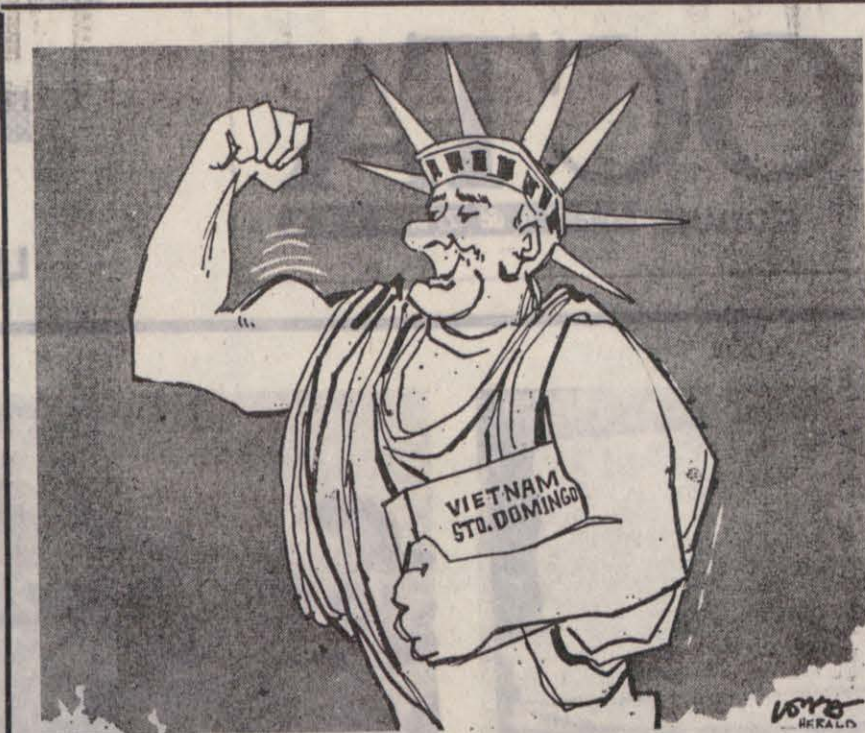
UBOGI DAVKOPLAČEVALCI

»Le zakaj Združene države še kar naprej kopičijo atomsko orožje, ko bi pri sedanjih zalogah dva tisoč let zapovrstjo lahko povzročale vsak dan eksplozijo, po moči enako tisti, ki je uničila Hirošimo?« To vprašanje je zastavil profesor Seymour Melman v svoji knjigi »Our depleted society«. Profesor trdi, da nalaga to kopčenje atomskega orožja, ki je vojaško čisto nepotrebno, ameriški družbi in ameriškemu napredu strahovito breme, ki prihaja do izraza v puščanju krvi vsem drugim panogam ameriškega razvoja.

Strokovnjaki, tudi tisti, ki nasprotujejo kopičenju atomskih bomb, pa pravijo, da se avtor knjige prav nič ne spozna na politiko, da ni upošteval političnih momentov, ki zahtevajo globok poseg v državne blaginje.

V kratkem bo bajle ameriško obrambno ministrstvo zahtevalo nove kredite za program protiraketnih raket »Nike Zeuse«. Načrti so sicer že dolgo pripravljeni, toda McNamara jih je bojde zaklenil v »shladilnik«, ker so njegovi strokovnjaki dognali, da rakete spričo velike nuklearne moči Sovjetske zveze ne bi bile učinkovite: ZSSR ima močno in ranljivo industrijo, hkrati pa ima tudi veliko število raket z atomskimi konicami; v primeru atomskega spopada bi torej Sovjeti koncentrično napadli ameriške atomske centre in raketa »Nike Zeus« bi bila proti takemu napadu brezmočna.

Tej teoriji ameriški atomistov se morajo davkoplačevalci zahvaliti, da se nji-

»Od časa do časa pa jim le pokažimo mišice...« Karikatura »Philippines Herald«.

hovi dolarji še niso pretopili v šiljaste rakete nestvore, ki so jih v načrtih krstili za Nike Zeuse.

Vse je že kazalo, da bo pri tem ostalo, pa se pojavi Mao s svojo miniaturno atomsko bombo. V nekaj letih bo imel po računih ameriških strokovnjakov tudi raketo, ki bo to bombo lahko ponesla nad zaželeni cilj. Ker pa nima toliko raket, da bi jih kot točo lahko vsul nad naseljene predele Združenih držav, bi se »Nike Zeus« utegnil obnesti. In tako je načrt z božanskim imenom spet postal aktualen. Bo sicer drag, toda kar je glavno, utegne biti učinkovit.

Na svetu pa je dovolj ljudi, ki vedo tudi za ceno in hkrati najbolj učinkovito obrambno sredstvo: razorožitev. Toda ta načrt nima šifre z božanskim imenom in tisti, ki bi ga morali jemati resno, tega doslej še niso utegnili storiti.

SZ

NOVA DAČA?

»Molotov dobi novo dačo!« Vest je postala neke vrste senzacija v moskovskih diplomatskih krogih, ki pripadajo zahodni sferi. Vjačeslav Molotov je bil

»drugi človek« Sovjetske zveze v času Stalinskega obdobja. Za časa Hruščova je bil najprej veleposlanik v Ulan Batorju, ker pa so smatrali, da je preblizu Pekingu, so ga poslali na Dunaj, kjer je zastopal Sovjetsko zvezo v mednarodni organizaciji za atomsko energijo, dokler ni bil kot »antipartijski element« upokojen.

V zahodni diplomatski koloniji se je torej raznesla vest, da se bo Molotov iz sedanjega stanovanja preselil v novo dačo v tisti moskovski četrti, ki je rezervirana za visoke sovjetske funkcionarje. Pravijo tudi, da mu bo na voljo nekaj funkcijarjev sovjetskega zunanega ministrstva; ne povedo pa, če mu bodo pomagali pri pisanju spominov, s katerimi se ukvarja še nekaj let in v katerih namerava zajeti svojo revolucionarno dejavnost.

Govore, da to še ne pomeni politične rehabilitacije ampak samo »prilagoditev« njegovega položaja novemu kurzu, ki naj bi težil za tem, da se omilijo nasprotja med »birokratskim« in »sedanjim«. Da bi podprli to domnevo, navajajo celo članek iz Pravde izpod peresa Stepanova, ki govori o studiju marksizma-leninizma.

Kdo ve, morda pa je nova dača za Vjačeslava Molotova samo plod dolgočasne domišljije diplomatske kolonije, ki ji je v poletnih mesecih zmanjkalo snovi za razgovore ob popoldanskem čaju?

S STRANSKIH TIROV

Tudi ministrski predsedniki niso varni pred prisluškovanjem telefonskih pogovorov. Vsaj tako je videti, saj so telefone na linjah, ki povezujejo rezidenco britanskega premiera z raznimi ministri opremlili z napravami, ki sproti šifrirajo in na drugi strani žice dešifrirajo telefonske pogovore.

Če se bo sedanja alžirska vlada odločila, da postavi Ahmeda Ben Bello pred sodišče, le-ta ne bo v zadregi z branilci: že 32 iraških odvetnikov je izjavilo, da so pripravljeni braniti bivšega alžirskega predsednika in hkrati zaprosili za dovoljenje, da pridejo v Alžirijo in se z njim pogovore.

Propagandisti zahodnonemške demokratske stranke so se odločili, da bodo v predvolilni kampanji kar najbolj »sigurali« na osebnost kancierja Erharda. Tako sedaj kroži po državi 60 potujočih kinematograf, ki predvajajo pretresljiv film o življenju kancierja. Film ga predstavi kot nogometša, vrtnarja, vojaka in v družbi papeža Pavla VI.

Medtem ko francoski minister za kulturo Malraux proučuje v LR Kitajski možnosti, da bi v Parizu pripravili veliko razstavo kitajske umetnosti, se francoska Družba za širjenje prodaje poljedelskih in prehranbenih proizvodov pripravlja, da bi novembra organizirala v Pekingu razstavo 27 čistokrvnih živali (konj, goveda, ovce in prašičev).

Angleški poslanci niso hoteli vnesti v parlamentarno debato sicer najbolj priljubljeno temo angleških zasebnih razgovorov. Mladi konservativni poslanec je namreč skušal izzvati izredno debato o »neurjih in točah«, toda skupščinski speaker je zavrnil predlog, češ da vlada res ne more biti odgovorna za slabo vreme.

Ameriška protibohveščevalna služba se je znašla pred precej čudnim problemom. Ker so diplomati znani kot precej nedisciplinirani vozniki, je prometna policija sklenila, da jih bo »prijazno prosila«, naj raje ne vozijo po avtomobilski cesti med New Yorkom in Washingtonom, ampak po stranskih, manj prometnih cestah. Toda kaj storiti z diplomati iz držav, ki v ZDA veljajo za komunistične? Da bi jih laže nadzorovali, so jim namreč že pred leti prepovedali, da bi zapustili glavno avtomobilsko cesto.

NEPSZABADSAG, MADŽARSKA

...gospodarska reforma ne bo prizadela bistvenih posebnosti jugoslovanskega gospodarskega mehanizma, zlasti avtonomije podjetij in drugih gospodarskih organizacij, ampak jih, nasprotno, spodbuja, da ustvarijo ugodnejše razmere, da bi lahko ta avtonomija prišla še bolj do veljave...

...z reformo naj bi obzdrili inflacijske tendence v jugoslovanskem gospodarstvu in vključili v gospodarski mehanizem kar največ stabilizirajočih faktorjev...

...z menjavo razmerja dinar-dolar so Jugoslovani želeli predvsem spodbuditi izvoz, zavreti uvoz in s tem zboljšati trgovinsko in plačilno bilanco...

...z novimi ukrepi dobe podjetja veliko več sredstev, s katerimi bodo lahko samostojno razpolagala, s tem pa bodo dobila možnost, da veliko bolj kot doslej sama finansirajo svoje investicije.

DAILY COMERCIAL NEWS, ZDA

»Z novo pobudo naj bi jugoslovansko gospodarstvo stopilo v novo fazo. Industrija in kmetijstvo bosta lahko z uporabo modernjših sredstev in popolnim izkoriščanjem zmogljivosti prešla na intenzivnejše metode gospodarjenja. Nova reforma naj bi še bolj okrepila sistem samoupravljanja, hkrati pa zmanjšala birokratske metode in odpravila disproporcije med posameznimi vejami jugoslovanskega gospodarstva.

»Jugoslovanska reforma je dolgoročnega pomena. Nobena dvoma ni, da bo njeno uresničevanje zahtevalo angažiranje vseh kompetentnih moči.

»Čas za spremembe je dozorel, saj je Jugoslavija prišla skozi obdobje gigantskih sprememb družbe in gospodarstva. Te spremembe so očitne že v podatku, da je leta 1947 jugoslovanska industrija prispevala 33 odstotkov nacionalnega bruto produkta, da pa danes prispeva že 50 odstotkov.

JUGOSLOVANSKA GOSPODARSKA RE

RELAZIONI INTERNAZIONALI, ITALIJA

...gre za pomembne in radikalne ukrepe, na katere je bila sicer javnost deloma pripravljena zaradi težav v ekonomskem razvoju, ki jih je bilo opaziti zadnje čase. Po obdobju hitrega in uravnoteženega razvoja na raznih področjih je bilo od leta 1964 opaziti napetosti in neravnovesja cen, nevarna za nadaljnji ekonomski razvoj. Od tod tudi nujnost za drastičnim posegom, ki naj bi spet dal zalet in ravnotežje celotnemu gospodarstvu; in to tako na notranjem področju kot v odnosih s tujino.

»V operaciji splošnega in raznoliškega povečanja cen, za katero so se odločili oblasti, je s ponovnim uravnoteženjem različnih področij jasno izražen cilj, da bi dosegli splošno ravnotežje v gospodarstvu. Dejstvo, da so se najbolj podražile električna energija, prevoz in kmetijski pridelki, le malo pa izdelki predelovalne industrije, je značilno za to orientacijo. V preteklosti so se razna področja znašla v precej različnih možnostih gospodarjenja ravno zato, ker so lahko razne veje predelovalne industrije izrabljale pretirano nizke cene bazične industrije. Zato tudi nesorazmeren razvoj prvih, ki so izrabljali položaj umetnih olajšav, medtem ko so bili drugi v težavah in tako tudi niso mogli doseči nujne ekspanzije. Z odpravljanjem vsakršne oblike subvencioniranja in s ponovnim zaletom gospodarstva v celoti naj bi s ponovnim postavljanjem cen na bolj uravnotežen način postavili na solidnejše temelje delovanje tistih področij, ki so bila v preteklosti žrtvovana.

Da bi jugoslovansko gospodarstvo prišlo na temelje večje konkurenčnosti in efikasnosti, so se po drugi plati hkrati odločili za precejšnjo devalvacijo dinarja. S tem ukrepom, ki ga spremlja popolna liberalizacija izmenjave

s tujino in odprava vsakršnega subvencioniranja izvoza, bo skušala Jugoslavija ponovno navezati odnose s tujino, ki so zadnje čase pokazali negativne simptome. Zakaj v bistvu je jasno, da sta ponovno ravnotežje plačilne bilance in obnavljanje ugodnih trgovskih odnosov, predvsem z zahtodom, bistveni pogoji za kakršnokoli stvarno oživljanje gospodarstva.

COMBAT, FRANCIJA

»V trenutku, ko daje Jugoslavija pobudo za pomembno diplomatsko akcijo za zaviranje hitrega drsenja k splošni vojni, pomenijo tudi njene ekonomske pobude, ki temelje na prepričanju, da se bo mednarodni položaj zboljšal, pomembno prelomnico ne samo na nacionalnem področju, ampak tudi s stališča globalne evolucije osrednje in vzhodne Evrope.

»Reforma... naj bi rešila pereče gospodarske probleme Jugoslavije in dokazala življenjsko sposobnost ekonomskega sistema, ki temelji na samoupravljanju. S tem da se je odločil za sedanji poskus, ki lahko in mora dokazati, da se lahko socialistično gospodarstvo še naprej razvija in cvete v razmerah svobodnega tržišča, je Beograd začel novo in zanimivo poglavje svoje zgodovine, rezultat in pomen tega eksperimenta pa bodo še bolj pomembni za Vzhodno pa tudi Zahodno Evropo kot revidirani metod proizvodnje vseh držav socialističnega tabora, z izjemo Romunije, ki išče podobne rešitve.

»Uspeh ali neuspeh tega odločilnega poskusa bo deloma odvisen od razumevanja in pomoči tujine... toda

predvsem pa od vztrajnosti tistih, ki so zainteresirani, da uresničijo predvideni program brez omahovanja pred težavami in neizogibnimi komplikacijami take operacije.

TIMES, ANGLIJA

...sedaj je dajanje bolj realne vrednosti dinarju del prizadevanj, da bi povečali produktivnost s postavljanjem jugoslovanskih proizvajalcev v neposredni konkurenčni boj z blagom, ki ga uvažajo iz tujine. Devalvacijo namreč spremlja liberalizacija uvoza dobesedno vseh surovin in reprodukcijskega materiala.

Ta liberalizacija se lahko izkaže kot boleč proces, to še toliko bolj, ker jo bo pospremlilo zaostrjevanje domače kreditne politike in omejevanje plač. Pričakujejo, da bodo ukrepi pritiskali na zmanjševanje stroškov, toda hkrati pa pomenijo dokončno odpravo prijetnega pojmovanja, da mora izgubo poravnati država, ker je pač podjetje državno. Zvečana konkurenca bo gotovo pomenila spodbudo za večje napore, toda hkrati pa tudi, da bodo morali slabotni spotoma odpasti.

»Poročajo sicer o hitrem dvigu cen, toda verjetno gre samo za začasni rezultat soka zapravljanja po uveljavljeni novega »težkega dinarja«. Valutne reforme so pogosto, zlasti na poljedelskih področjih, imele tak učinek, ker pač ljudje v strahu za svoje prihranke najraje čim hitreje porabijo denar. Toda številna nerentabilna podjetja lahko potegne »pod led«, ko bodo odstranjene zaščitne bariere. Velika matura, kar pravi to ukrepom, pa je neizbežna, če hoče Jugoslavija konkurirati na svetovnih tržiščih.

RINGARINGARAJA, FILMSERVIS PA NAGAJA

Oprostite, dragi tovariši pri Filmservisu, da sem se čutil polklicanega, da vas pred javnostjo sodim in obsodim. Novinarji smo pač taki, da velikokrat vtikamo svoj nos prav tja, kjer nas prizadeti ne potrebujejo. Opravljati moramo dokaj nehalno funkcijo obveščanja javnosti. Ne vem, kako ste mogli moj dvakratni precej časa trajajoči obisk zmanjšati na bore četrte ure? No, za dobre računarje je res prav vse mogoče. To-likšen naj bo moj odgovor na vaš odgovor.

Logično bom nadaljeval pot, ki sem jo začel s člankom »Ali bomo Slovenci ostali brez lastne filmske baze«, vendar ne zato, ker bi me k temu spodbudil vaš odgovor, temveč zato, ker je bil to moj namen.

ALI JE BANKA RES »GREŠNI KOZEL«?

Pri Filmservisu precej ostro napadajo Komunalno banko, ker jim je odklonila nadaljevanje kreditiranja. Po njihovem mnenju je poleg drugih bank glavni »grešni kozel« za to, da je Filmservis v težkem finančnem položaju. Da temu ni tako, naj navedem nekaj podatkov, ki sem jih dobil v banki.

Trditve Filmservisa, da želi ločeno obravnavati svoje poslovanje po letu 1963, ni mogoče sprejeti. Poslovanje pred tem obdobjem se prav tako odraža v obveznostih — podjetje je vendar isto — ki jih ima Filmservis do Komunalne banke Ljubljane. Leta 1962 je bila uvedena pri Filmservisu prisilna uprava. Njena naloga je bila razen drugih analizirati finančni položaj in poslovanje podjetja do uvedbe prisilne uprave. Prisilna uprava bi morala po dosledni analizi spornih in sumljivih terjatev predlagati likvidacijo podjetja, ne pa ukiniti samo sebe, razen če bi bila že takrat zagotovljena potrebna sanacijska sredstva za poravnavo nelikvidnih terjatev. Prisilna uprava se tega ni držala. Banki očitajo, da pa odobravanju pro-

izvodnih kreditov ni posvetila dovolj pozornosti presoji o rentabilnosti poslovanja. Podjetje prihaja v navzkrižje s svojo trditvijo. Istočasno namreč silijo banko v ponovno kreditiranje poslovanja, ki po natančnejši presoji še vedno niso zadostno zavarovani in ne nudijo dovolj jamstev, da bodo krediti vrnjeni v dogovorjenih rokih.

Banka je po mnenju Filmservisa posvetila premajhno pozornost presoji poslovanja, ki jih je kreditirala. Ravna se je po sklepih »neke komisije«. Po tedaj veljavnih predpisih o kreditiranju filmske proizvodnje je morala banka upoštevati odločbo sveta filmske industrije pri zvezni industrijski komori, ki je posej z inozemskim partnerjem ekonomsko-financiarno odobrila. Sele po spremenjenih predpisih v letu 1963 je bil pogoj kreditiranja zavarovanje DOZ in odobritev komisije pri Jugobanki za zunanjo trgovino.

BANKA NE MORE DAJATI KREDITOV

Kreditno nesposobnost podjetja ne povzročajo le posli, sklenjeni pred uvedbo prisilne uprave, temveč tudi tisti iz leta 1963 in 1964. Podjetje je namreč v tem obdobju dinarsko protivrednost deviznega priliva, ki je pritekel iz poslov pred letom 1963 in jih je banka kreditirala, plasirala mimo banke v nove posle, čeprav bi ga moralo porabiti za odplačilo kreditov, ali pa zato, ker plačila iz tujine niso prihajala v pogodbeno dogovorjenih rokih.

V razdobju od 31. januarja 1964 do 22. julija 1965 je ostalo neporavnanih za 247 milijonov dinarjev proizvodnih kreditov. Ti krediti so bili odplačani šele iz kredita, ki je bil odobren iz sredstev republiškega in občinskega rezervnega sklada za pokritje izgube za leto 1963, in sicer 194 milijonov dinarjev. Še vedno pa je ostalo 53 milijonov dinarjev neodplačnih kreditov.

Kreditna inspekcija Narodne banke je že maja 1964 obravnavala podjetje kot kreditno nesposobno, predvsem zaradi nepravilnega vračanja kreditov. Komunalna banka je naročila, da vse kredite Filmservisa, in to 1,038 milijonov, pokrije z investicijskimi sredstvi, kar je za banko veliko breme. V tem položaju banka ni mogla dati Filmservisu kreditov iz emisijskega sklada, temveč le v breme investicijskih sredstev. Komunalna banka ima obveznosti za temeljne investicije v slovenskem gospodarstvu. Nesmiselno bi bilo zanemariti te obveznosti in nalagati še tako omejena investicijska sredstva v zelo tvegano filmsko proizvodnjo. Za banko niti zavarovanje DOZ niti vplačila dinarske protivrednosti deviznih sredstev na žiro račun podjetja niso zadostno jamstvo za redno odplačilo kreditov. Pred bančno terjatvijo imajo prednost prioritete družbene obveznosti in izvršilni nalogi na podlagi pravomočnih sodb. Na žiro račun Filmservisa je po stanju 9. avgusta izvršilni nalog obremenjen za deset milijonov.

V podrobnejšo analizo poslovanja uspeha Filmservisa v letih 1963 in 1964 se Komunalna banka ne bo spuščati. Pomnila pa so, da temelji dohodek, kakor so ga navajali v podjetju, le na obračunu prika-

Zaslужni počitek režiserja koprodukcijskega filma Mademoiselle de Maupin Maura Bolognina in glavna igralka Roberta Hosseina. Ali se tudi režiser Bolognini zaveda težkega finančnega položaja, v katerem je Filmservis? (Fotografiral Edi Selhaus)

zane bilančne aktivne oziroma ocene izvršenih filmskih uslug. Ob natančnejši analizi bilančne aktivne lahko pride do bistvenih sprememb prikazanega dohodka v teh dveh letih, ker je vprašanje, ali so te izterljive.

KAKO JE PRIŠLO DO PREKLICA SANACIJSKEGA KREDITA

Komunalna banka je preklicala sklep upravnega odbora o odobritvi sanacijskega kredita 708 milijonov dinarjev še pred sklenitvijo pogodbe, ker Filmservis ni izpolnil obveznosti, ki jih je dal komisiji občine Ljubljana-Center in Komunalni banki Ljubljane. Obema je namreč zagotovilo, da bo iz poslov, sklenjenih z Intermercatorjem, poravnal do konca julija letošnih petdeset odstotkov dolžnega zneska, kar je kakih 300 milijonov in. Ostanek bi poravnali v obdobju desetih let (sanacijski kredit).

Povsem netočna je tudi trditev, da je banka brez sklepa upravnega odbora preklicala odobreni kredit za pokritje izgube v znesku 322 milijonov dinarjev. Ob preklicu odobritve sanacijskega kredita je upravljalni odbor banke sklenil, da mora podjetje vrniti tudi del kredita za pokritje poslovnih izgub v letu 1963, ker je bila izguba naknadno po pregledu službe družbenega knjigovodstva znižana s 322 milijonov na 96 milijonov dinarjev. Ta sredstva je Filmservis, to je razlika do 322 milijonov, prejel in jih namenoma potrošil.

Komunalna banka ni nikdar svojevoljno predlagala organizacijskih sprememb filmske proizvodnje v Sloveniji. Prikazovala je le nesmotno trošenje sredstev za to proizvodnjo ob njeni razdrobljenosti, ki znatno povečuje stroške in zmanjšuje rentabilnost poslovanja. Obstajajo namreč tri filmska podjetja. Svoja stališča je dala v presoji delavskim svetom obeh delovnih organizacij, to je Filmservisu in Triglav-filmu, ob sodelovanju občinskih skupščin Center in Bežigrad in takratne okrajne gospodarske zbornice. Za taka stališča Komunalne banke ni iskati vzroka le v trenutni finančni krizi obeh podjetij, povzročili so ga tudi ukrepi na področju kreditne politike, ki so bili že znak in priprava na gospodarsko reformo.

FILMSERVIS PREDSTAVLJA SLOVENSKO FILMSKO INDUSTRIJO

Filmservis predstavlja filmsko industrijo v pravem pomenu besede, tako kot jo pojmujejo na zahodu, kjer imajo mnoge pojme okoli filma mnogo bolj razčiščene, kot jih imamo pri nas. Podjetje je torej gospodarska organizacija, ki naj tudi in še posebno v razmerah gospodarske reforme posluje na ekonomskih osnovah. Ko-

likor ima zgrubo, potem mora v likvidacijo. Tako dosledno poimovanje gospodarske reforme bi bilo nesmiselno in birokratsko. Filmservis navsezadnje je združuje slovensko filmsko bazo in strokovnjake za filmsko proizvodnjo — predvsem tehnično osebje. Njegovo nepreklicno likvidacijo bi bilo potemtakem nesmiselno in surovo zahtevati. Prav to ga postavlja v izjemen položaj edinega tovrstnega podjetja v Sloveniji, če seveda odštejemo Triglav-film, ki nima lastne baze. Kaže, da se tega pri Filmservisu zavedajo in da ta svoj položaj zavestno ali podzavestno izkoriščajo.

NAPAKE SO DELALI TUDI PO LETU 1963

Pri podjetju ni vse tako v redu in čisto, kot to sami zatrjujejo. Pri okrožnem javnem tožilstvu v Ljubljani spet zbira go gradivo za sodni postopek proti Filmservisu. Ne gre le za poslovanje pred letom 1963, temveč tudi pozneje. Torej pri vsem tem tudi novo poslovanje podjetja le ni tako v redu. Obtožba na tožilstvu je precej: Filmservis toži, Intermercator toži, bivši pravni zastopnik Filmservisa v Italiji toži, hkrati pa tudi Tajništvo za notranje zadeve zbira podatke in polvedu je. V tej zmedbi se bo težko znajti in ugotoviti, kdo pije in kdo plačuje.

Ob vsem tem so imeli filmski strokovnjaki precej priponk k osnutku pogodbe za film Mademoiselle de Maupin, ki jo je Filmservis sklenil z Jolli-filmom iz Rima. Razen mnogih priponk se mi zdi med bistvenimi tudi ta, da so pri Filmservisu dopustili, da je partner svoj delež previsoko ocenil in je tako delež dobilca ne realna in ne ustreza resničnim deležem obeh podjetij. Kolikor so v pogodbi napravili več takih spodrsajev, potem naj se ne čudijo, če jim tudi Mademoiselle de Maupin ne bo prinesla veliko dobička, ali celo zgrubo, čeprav vse kaže, da bo komercialno uspel film. Seveda pa ne trdim, ker pogodbe v končni obliki nisem videl, da so podpisali slabo pogodbo in da s tem filmom, na katerega se ves čas izgovarjajo, ne bodo imeli dobička. Dejstvo je, da so jim morali strokovnjaki iz drugih podjetij pokazati na napake v pogodbi, in to brez dvoma priča o strokovnosti ljudi, ki jih sklepajo.

Ne nameravam vsiljevati nove organizacijske oblike združenega podjetja za filmsko proizvodnjo in s tem kratiti podjetjem samoupravnih pravic. To tudi ni bil namen mojega prvega članka o tej problematiki. Nove organizacijske oblike morajo poiskati sami, pri tem bodo morali velikokrat zaradi skupnih prek lastnih interesov, in prav v tem je bistvo morale socialističnega človeka, o kateri nekateri radi govorijo.

SKUPNE POTI NE SKUŠAJO NAJTI

V letošnjem letu se predstavniki podjetij niso niti enkrat učinkovito sestali in pretehtali vseh možnosti za pot naprej, to dokazuje tudi status quo. Tudi to je eden izmed karakterističnih podatkov, ki nam dajejo kaj jasno sliko o sedanjem položaju, v katerem je slovenska filmska proizvodnja. Vsi tarnajo o mnogih nerazčiščenih vprašanjih in o se za zdaj ne rešljivih in nerešenih problemih, skupne poti iz tega položaja pa le ne skušajo najti. Od tod tudi izvira pravica, ki si jo jemljemo in si jo bomo jemali novinarji, da pisemo o teh problemih in skušamo iskati pot za njihovo rešitev. Upam, da si bo to pravico vzela tudi naša skupnost, saj gre za naš skupen denar, pa naj vam to zveni, če hočete, tudi kot fraza.

MATJAZ ZAJEC

OGLEDALO

12,5 milijarde odškodnine za psa — Za psa španjela, imenovanega »Dragulj«, zahteva njegov lastnik, jedrski fizik Cristjo Cristofer, nič več in nič manj kot deset tisoč dolarjev odškodnine! (TT 10. avgusta — Panorama)

Dolar po reformi ne vija 1.250.000 din, ampak »samo« 1250 din, tako da zahteva mister Cristofer za psa komaj 12,5 milijona dinarjev odškodnine.

Losos zasleduje turiste. — V Lars je prišel eden najbolj znanih ribičev iz Gjeovika. Ugotovil je, da ne gre za pošast, pač pa za nenavadno velikega lososa, starega najmanj dve leti, ki se je v upognjeno glavo prerival skozi grmovje in se potapljal v vodo, za sledujoč čolne. Losos si močnega živali z izredno velikimi rogi, hkrati pa so lahko tudi zelo nevarni. (TT 3. avgusta — Panorama)

Kaj vse se ne dogaja na svetu! Riba z močnim rogovjem se preriva skozi grmovje in se celo potaplja v vodo. Losos je namreč riba severnih morij, norveška »pošast« pa je najbrž 10 s.

Kakor poroča Reuter, je predsednik podpisal ta zakon točno 400 let od dneva, ko je Abraham Lincoln parafiral zakon o osvoboditvi sužnjev. (Delo 8. avgusta — Novi zakon za črnce v ZDA)

Nismo vedeli, da je bil Abraham Lincoln sodobnik kraljice Elizabete, Filipa II. Tiziana, Galileja in drugih velikega 16. stoletja in da so v Ameriki parafirali zakon o osvoboditvi sužnjev, še preden so jih začeli voziti iz Afrike.

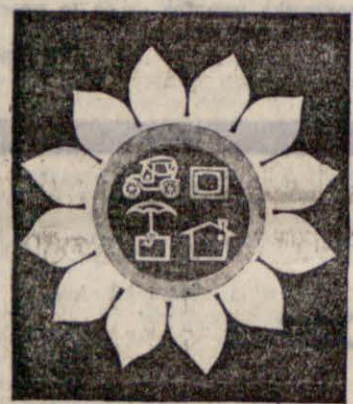
— Oh, oprostite, res mi ne ODGOVARJA, počim zaprepašeno prodajalko in grem. (Pavliha 11. avgusta — Minuta za slovensčino)

Beseda »zaprepaščen« je slovenskemu pravopisu prav tako gnusoba kot odgovorja tja v pomenu »ustrezati«.

Dino de Laurentis, italijanski filmski producent, praznuje letos 46. rojstni dan. (Nedeljski dnevnik 8. avgusta — Novice brez naslova)

Da, nekaterim je tako lepo na svetu, da lahko vse leto praznujejo rojstni dan in še med spominske dneve v Nedeljskem pridejo, čeprav z enim »e« premalo (producent je Dino de Laurentis).

KOMUNALNA BANKA LJUBLJANA

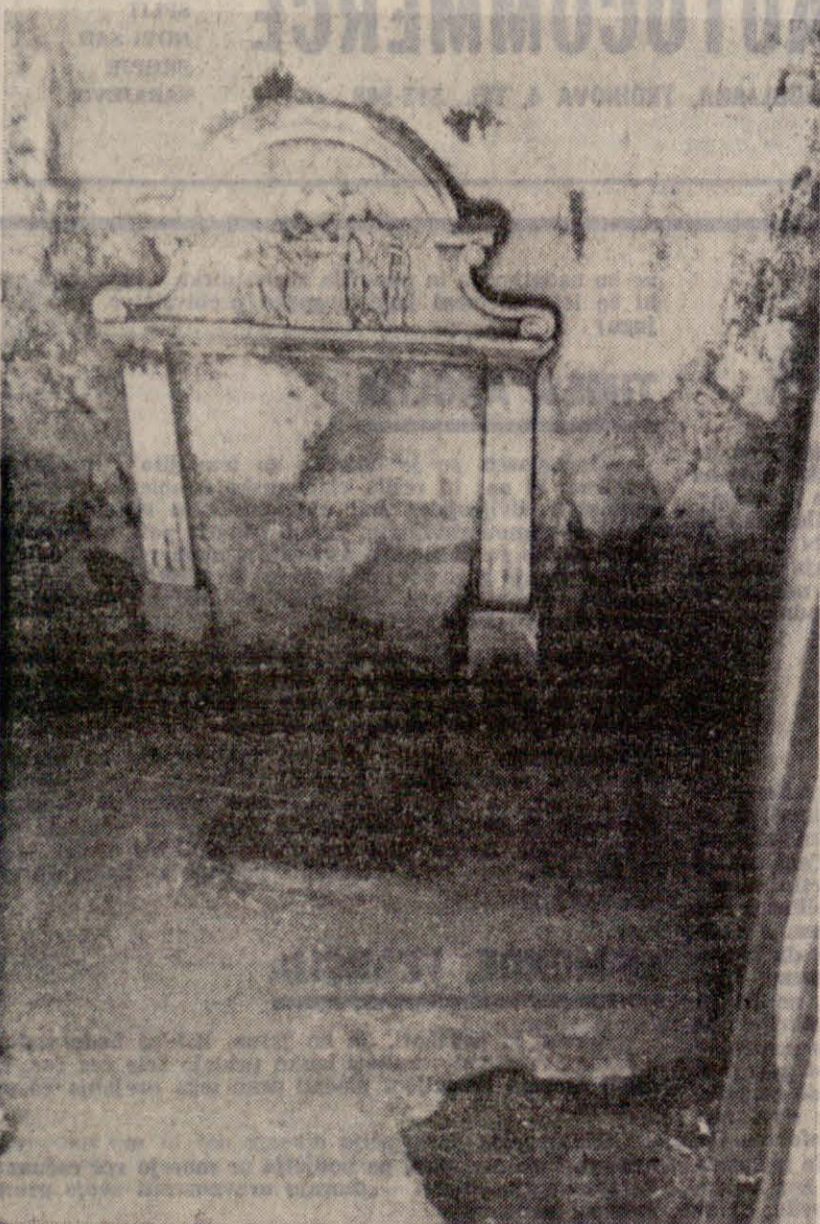

Nagradno žrebanje

za vlagatelje, ki imajo vloženih najmanj 200.000 dinarjev na odpovedni rok nad 1 leto; za vlagatelje, ki imajo vloženih najmanj 50.000 dinarjev na odpovedni rok nad 1 leto. Razpis velja do 31. decembra 1965.

NAGRADE: za 200.000 dinarjev: 1 Fiat Zastava 1300, 1 Fiat Zastava 750, 1 ročna motorna kosilnica, 12 garnitur jedilnega pribora, 10 nagrad po 30.000 din za nakup pohištva po izbiri; za 50.000 dinarjev: 1 hladilnik, 1 pralni stroj, 5 mikserjev, 5 sesalcev za prah, 10 gramofonov, 3 filmske kamere.

Vloge sprejemajo poslovne enote Komunalne banke Ljubljane: v Ljubljani: Osebnostna poslovna enota, Šubičeva 2; Mestna hranilnica ljubljanska, Copova 3; Bežigrad, Titova 55; Moste, Vide Pregarčeve 8; Sika, Celovška 99; Vič, Tržaška 36 — Izven Ljubljane: Crikvenica, Domžale, Grosuplje, Kočevje, Litija, Logatec, Medvode, Rakek, Ribnica, Vrhnika, Zagorje

ŽIVEL TURIZEM!

O, blaženi kraji, ki imajo vse možnosti za turizem. Dobre ceste, naravne lepote in dobre natakarje.

Turizem je najcenejši uvoz konvertibilne in druge valute.

Torej — ceste bomo zgradili, natakarje vzgojili, naravnih lepote pa imamo tako več kot preveč. Morje, planine, jezera, slatine, jame (podzemske, seveda, ne na cestah. Te niso zanimivost. Vsaj turistična ne!), vrelci...

Na Koroškem, na našem Koroškem, razumljivo, pravijo, da turizem nekako ne gre. Slabe ceste, slaba propaganda... ne gre, pa pika.

Blizu Raven so Kotlje.

In v Kotljah znameniti Rimski vrelci.

Pred nedavnim smo se mudili tam in prav nič čudno ni, če na našem Koroškem turizem zares ne gre. Pa cesta ni vsega kriva.

Vrelci sredi idiličnih gozdov je prav gotovo velika redkost. Toda če je ob njem hotel zapriega tipa in če je vrelci sam površ je zanemarjen, potem je to še večja redkost. Hotel ob Rimskem vrelcu v Kotljah ima že devet let v posesti tovarna Uljanik iz Pulja.

— Poslušajte! smo nagovorili natakarico.

Ali je tale hotel odprtega tipa?

— Ja, tako na pol.

— Potem se lahko pri vas napijemo?

— Cesa pa?

— Vina vendar!

— Se ga ne morete. Nimamo vina. Upravnik je bolan.

Ampak kaj bi pili vino v Kotljah, ko pa imajo Rimski vrelci in lahko torej iz pravega Rimskega vrelca pijete najbolj svežo mineralno vodo.

Rimski vrelci smo s težavo našli.

Ozke, razbite in okrušene stopnice peljejo k znamenitemu vrelcu. Mislili smo, da peljejo v kakšno staro klet. Spodaj je žalost. Papir, čepinje, zamaški, omet, le baročni vodnjak, iz katerega je tekla mineralna, rahlo rdečkasta voda, je bil še rimski. Pa še to zarjavel. Rimski napis nad vodnjakom je neka pametna glavica prepletkala z belim apnom. Kaj bi s starimi rimskimi napisi?

Torobna slika.

Vse za turizem!

Pa smo spet povprašali natakarico v hotelu.

— Poslušajte, zakaj pa je Rimski vrelci tako zanemarjen?

— Saj ni tako. Veste, tisti je zelo star, zelo zelo star. Spodaj pod cesto smo naredili novega. Tja pojdite pogledat.

— Ze, ze, ampak Rimski vrelci je vendar zgodovinski!

— Zgodovinski pa je, to je, ampak je že zelo star. Saj vam pravim, da smo novega naredili. Razumete?

Oprostite, ampak zares nisem razumel. Najbrž sem preveč konservativen. V šoli smo se učili, da so zgodovinske znamenitosti bolj zanimive bolj ko so stare... TOF

PREVEČ ZASTRUPITEV S HRANO

»LETOS SMO IMELI V LJUBLJANI TRI MASOVNE ZASTRUPITVE S HRANO IN DOSLEJ VEČ KOT STO INDIVIDUALNIH ZASTRUPITEV.« JE POVEDAL VETERINAR V ZAVODU ZA ZDRAVSTVENO VARSTVO V LJUBLJANI DR. JANKO KOREN, DIREKTOR ZAVODA DR. DUŠAN MIS PA JE DODAL: »POMANJKLJIVO ZNANJE O TEHNOLOGIJI ŽIVIL JE VZROK, DA SMO LETOS PO ŠTEVILU OBOLELIH PRECEJ PREKORACHILI PREDVIDEVANJA.«

Danes ima človek čedalje več priložnosti, da lahko zboli zaradi zaužite hrane. Zemlja, ki je zaradi enostranskih agrotehničnih ukrepov izčrpana, nam ne daje več povsem ustrezne hrane, predvsem zaradi pomanjkanja prepotrebni mikroelementov. Razen tega da je hrana po sestavi deficitarna, je pogosto tudi pokvarjena, zlasti hrana živalskega izvora. Globlji vzrok za mnoge nesreče pri uživanju hrane bi lahko iskali tudi v raznih človekovih navadah. In najstarejša človekova navada je priprava in uživanje hrane. Pri tem pa so ostali človeku v krvi in mesu najrazličnejši in pogosto zelo primitivni prijemci iz pradavnine, kar pa seveda ni v skladu z načeli sodobne higijene prehrane.

Več kot je prebivalcev, bolj kot se razvija industrija, toliko bolj stopa v ospredje tudi problem higijene prehrane. Zdaj pripravljamo hrano vedno bolj množično, kar pa ima poleg dobrih tudi senčne strani. Pri množični pripravi hrane je zaposlenih več ljudi, in ker uživa pripravljeno hrano veliko ljudi, so možni pogostejši in raznovrstnejši spodbujalci in prestopki, katerih posledice obkupi veliko več ljudi. Dokler so zaradi slabih higienskih navad pri pripravi hrane zboleli le člani maloštevilnega individualnega gospodinjstva, posledice niso bile tako očitne. Brž pa ko so se slabe razvade prenesle iz okoliščin družinskega kroga v obrate druž. prehrane, je postalo občutljivi škodljive posledice. Slabe higienske navade so zlasti usodne pri pripravi živil živalskega izvora, predvsem mleka, mesa in mesnih izdelkov.

ODMEVI

WATERLOO

Verjetno bi Napoleon pri Waterlooju lahko zmagal vključno temu, da ga njegova patrulja ni obvestila o neugodnem terenu okoli bojišča. Na Sv. Heleni je dne 16. novembra 1816 v razgovoru z Las Casesom med drugim rekel tudi tole:

»Brez izdajstva nekega generala, ki nam je obrnil hrbet in ki je obveščal sovražnika, bi jaz Wellingtonovo vojsko sprisil in jo uničil še preden bi se znašel. Nato na moji levi strani pri Neyu prav nenavadna neodločnost, na moji desni strani pa nerodni premiki Gruchyja. Sreča je napravila za Wellingtona več kot on za njo. Wellington je bil erodje Casteragha.«

To naj bi bil majhen prispevek k zato tuga enkratnega genija.

Tovariški pozdrav!

K. B., Krško

»Ljubljanski zavod za zdravstveno varstvo je lani dobil skupno 230 prijav s 312 obolelimi.« je povedal veterinar dr. Koren, stoda to število spriču izkušeni ne pomeni niti četrtine vseh obolelih v zvezi z zaužitjo hrane. Številne zdravstvene ustanove namreč niso prijavljale zastrupljenj bodisi zato, ker so prezaposlene z administracijo, bodisi zato, ker problem omalovažujejo. Neverjetno je, da bi od 172 ordinacij na področju bivšega ljubljanskega okraja kar v 149 ordinacijah ne imeli nobenega zastrupljenja z hrano.«

HIGIENA JE POMANJKLJIVA

Zaradi zaužite hrane je lani zbolelo največ ljudi v poletnih in zgodnjih jesenskih mesecih. Med 230 prijavljenimi primeri je bilo 5 množičnih zastrupitev, od 312 obolelih pa je bilo 175 moških in 137 žensk. Po poklicu je bilo največ delavcev — 46,47 odstotka, na drugem mestu so uslužbenci — 20,19 odstotka in na tretjem mestu so predšolski otroci — 7,69 odstotka. Slede šolarji, dijaki, študenti, obrtniki in upokojenci, zanimivo pa je, da vmes ni bilo niti enega kmeta.

»S čim se ljudje najbolj pogosto zastrupijo?«

»Sumljiva živila se pojavljajo kot domnevni povzročitelji obolelih v nekem stalnem vrstnem redu: sveže in sušeno meso in drobovina, poltrajni mesni izdelki, mesne konzerve, sveže, vložene in sušene gobe, slaba voda, postane in pogreje jedi, slaščice, pižama, mleko in mlečni izdelki in fižolove, francoske in ruske solate.«

»Kje so se prizadeti zastrupljali?«

»Prizadeti so povedali, kolikor so se pač lahko spomnili, da so jedla zaužili oziroma kupovali v obratih družbene prehrane in v gostiščih (36 primerov), v domačem gospodinjstvu (31 primerov), v trgovinah, delavskih in samopostrežnih trgovinah (25), pri mesarjih (18) ter v mlečarnah in slaščičarnah (6 primerov).«

Ob posameznih primerih zastrupljanja s hrano so ugotovili, da so bili proizvajalci sumljivih mesnih izdelkov: Mesna industrija v Zalogu — 20-krat, Mes. podj. Skofja Loka — 9-krat, Gavrilovič, Petrija 8-krat, Siljeme, Zagreb — 4-krat, Delamariš, Izola — 3-krat itd. S tem, da so nekatera podjetja večkrat imenovana v zvezi z zastrupljenjem, sicer še ni dokazano njihova krivda, da so oni proizvedli slabo živilo. Toda če je kako podjetje omenjeno v zvezi z zastrupljenjem nekajkrat, se tako podjetje ne more ubraniti sumu, da v podjetju higiena ni na ustrezen ravni.

»Kuhinja in priprava jedi je fizikalno-biokemični laboratorij.« sodi dr. Mis

mlajši. Toda naj bo to še tako učeno povedano, je gola resnica. Kajti če ne bi bila, potem ne bi bilo letos v Ljubljani kar treh množičnih zastrupitev s hrano, pri katerih je obolelo skupaj 240 ljudi.

POGRET GOLAŽ? O, GROZA!

Prva zastrupitev je bila 28. aprila, ko so v Zavodu za rehabilitacijo v Ljubljani delili za malico pogret golaž. Obolelo je 66 pacientov, 30 uslužbencev in delavcev ortopedskega oddelka »Soče« in 25 uslužbencev zavoda. Skupaj torej 121 oseb. Dva sta morala v bolnišnico, deset jih je izostalo z dela, drugi pa so imeli prebavne motnje, krče v želodcu in zvišanje v trebuhu, čemur je v večini primerov sledila vodenasta driska. Zakaj vse to? Ob sedmih zjutraj 27. aprila je dobila kuharica iz skladišča 20 kilogramov govejih bočnikov. Spravila jih je v prostor za pripravo jedi in ob 11. uri dopoldne razrezala na ustrezne kose. Ob dveh popoldne so dali meso dušiti med že zarumenelo čebulo. Kuharica je temu kasneje dodala še paradižnikovo mezo, sladko papriko in odšla. Naprej je kuhala kuhinjska pomočnica, ki je vse skupaj kuhala v električnem prekuhniku do pete ure popoldne. Tedaj je dodala tri kilograme moke, kotel do vrha nallila z vodo in vse skupaj pustila vreti do 19. ure. Tako pripravljen golaž je potem pustila v odprtem prekuhniku do naslednjega dne, ko so golaž došli. Meso pobrali iz golaža in ga dali nad soparo na štedilnik, omako pa so prenasirali. Temu postopku ne bi bilo kaj očitati, če bi bila priprava v skladu s časom. Ker pa so golaž naredili že prejšnji dan, postane pa znova pogreli in prevreli, so se v 14 urah, kolikor je vse skupaj trajalo, začele razkrajati beljakovine in nastajati zdravju škodljive snovi.

FIŽOLOVA SOLATA IN HRENOVKA — SLABA MALICA

Druga množična zastrupitev je bila 11. junija v tovarni Pletenina na Zaloški cesti. Od skupno 113 obolelih, med katerimi niso bili uslužbenci uprave in ambulant ter delavci, ker so šli kasneje na malico, so bile tri delavke hujše prizadete in so jih poslali na infektijsko kliniko. Slabost, tiščanje v želodcu, bruhanje, glavobol in visoka temperatura so bili bolezenski znaki, ki so se jim še pridružile predvsem vodenaste, eksplozivne driske, v treh primerih pa celo krvave driske. In kaj je bilo to tisti dan dopoldne za malico? Fižolova solata s pol hrenovke. Zakaj je prišlo do zastrupitve? Oboleli sta povzročila tako fižolova solata, v kateri je bilo precej trdega in premalo kuhanega fižola, kot polovica kuhane hrenovke, ki je vsebovala enterokoke, ki izločujejo razmeroma hud strup. Težko prebavljiva fižolova solata, zaužita pri mnogih na prazen želodec, je tako močno obremenila prebavila, da ta niso bila več sposobna nevtralizirati strupe, medtem ko je bilo črevesje popolnoma zaposleno s prebavo trdega, težko prebav-

ljivega fižola. Nauk: Fižol v solati, posebnost, ki ima debelo celulozo, težko prebavljivo lusko, kuhan v večji količini v kotlu, ni najbolj primerna dopoldanska malica za ljudi, ki prihajajo na delo z bolj ali manj praznim želodcem in opravljajo svoje delo na način, ki izključuje za boljše prebavo potrebno gibanje. In če so povrh vsega še ženske.

PREPOZNO KOSILO

Tretja zastrupitev je bila 7. julija na kirurški kliniki. Tokrat izjemoma niso zboleli pacienti, ampak je postana hrana ogrožala zdravje šestčlanske dežurne ekipe, v kateri so trije zdravniki in drugi zdravstveni delavci. Dva od šestih sta omedlela, drugim pa je bilo slabo, kar vse se je končalo z bruhanjem in drisko. Tokrat se je stvar iztekla še kar srečno. Tokrat pred leti je bilo v nevarnosti življenje pacienta, ki je bil na operacijski mizi, pa je operaterja med delom vznemirila driska. Zakaj vse to? Zaradi postane in ogrete hrane. Tudi tokrat je bilo vzrok kosilo: golaž, polenta in solata; kosilo so prinesli na kliniko ob pol dvanajstih dopoldne, kot je v Ljubljani na običaj. Zaradi kosila razumljivo dežurni ekipi ne bo padlo iz rok delo, če so imeli opraviti s pacienti. Ko so no dveh, treh urah sedli h kosilu, je bilo prepozno. V ponovno pogretem polažu so se začele že razkrajati beljakovine.

OVČJI SIR V POLIVINILU

Tudi posameznih zastrupljenj je preveč. Glavobole, bruhanje, driske, temperatura povzročajo številne povrnosti pa tudi jedila. Znan je letošnji primer uradnice, ki je doma iz hladnilnika vzela za malico šunko in dozi, jo nesla v službo, dala med okno in si čez tri ure obložila žemijo. Popoldne je bila že bolna.

Spet nekdo drug je v strokovni knjigi o gobah prebral, da lahko vso, še tako ručno gobo brez nevarnosti poskusimo. Vneta goba na Troianah je šel korak dlje in grizljal tudi pojedel. Mladnič je bruhal, tresla ga je mrzelica in dobil je drisko.

Zadnje čase je precej zastrupitev v Ljubljani s pečeno ali cvrto perutnino in ovčjim sirom, ki ga posamezniki dobivajo od sorodnikov iz drugih republik. Vročina, daljava in polivinilne vrečke, v katerih ta jedila prenašajo, so vzrok, da je ovčji sir že pokvarjen in da perutnina čezprav lo zmotno omejejo prav zaradi tega, da se na dolgi poti ne bi pokvarila, povzroča prebavne motnje.

»Pomanjkljiv nadzor v proizvodnji in prometu z živil in pa to, da pride premo iz vzorcev na kontrolo v pooblašene laboratorije, je vzrok, da imamo toliko zastrupitev s hrano. In pa seveda pomanjkljivo znanje o tehnologiji živil, zlasti glede očunjanja ljudskega zdravja.« je dr. Mis končal zaskrbljujoča razmišljanja.

»Morda še nasvet za poletje?«
»Izogibajte se postanih in pogreth jedi, narezkov iz svežih mesnih izdelkov, narezane salame, najrazličnejših francoskih in ruskih solat ter obloženih jajčk, hrenovk, tlačenik, pariških in posebnih salam, postanih gob, starih rib pa tudi konzerve je treba pojediti do kraja, če je že enkrat odprta. Nevarne pa so tudi mlačne kocke in oranžade.«

E. HRAUSKY

V SAVUDRIJI NIČ NOVEGA

Savudrija...

Pustimo geografijo vsaj med počitnicami v zavrti in počivajoči šolski torbi in si priznamo, da je Savudrija tisti čudoviti kosček našega morja, ki je nam Slovencom najbližji. Zato je tam zraslo v nekaj letih mnogo lepših in še lepših vikend hišic. Zato je tam mogoče srečati pol Ljubljane. Nekaj po hišicah, nekaj po počitniških domovih, največ po gostilnah in prav veliko v kampu v senčnatih pineti.

Slovinci so se preselili tudi v šotore, na sami konec Savudrije. Nekateri samo na pokušajo, drugi zares in tudi za dalj časa. Nekateri bi bili še dalj časa, če ne bi bilo treba plačati pristojbine za kampiranje — za šotonjenje. To pa je treba plačati. Za to skrbi mlad in nov savudrijski obraz.

Horst Hübel je Mariborčan. Sicer je elektrotehnično šolo napravil, toda do odhoda k vojakom v jeseni se je zaposlil v Savudriji. Zdaj je honorarni lovec na kempiste.

Skrbi in kontrolira, če so vsi »taborniki« prijavili in odjavili in če v redu plačajo.

»Dva Madžarska sta taborila pri nas, se v redu prijavila. Toda odjavila se nista. Čez noč sta ušla in za njima je ostal neporavnani račun za 32.000 dinarjev.« je veselo zakramljal v dialektu.

»Katera narodnost prevladuje v kempu?«

»Po vrstnem redu so to Avstrijci, ki jim sledijo Nemci. Na tretjem mestu so Slovenci, predvsem Ljubljanci.«

»Koliko šotorov je v kempu?«

»Danes trenutno je v 173 šotorih 452 ljudi.«

»Šotonjenje kajpak ni zastoj.«

»Ni. Domači plačajo na dan 510 dinarjev za osebo, tuji pa 610 dinarjev. Za šotor in avtomobil ni treba posebej plačati.«

»Je bilo pred reformo ceneje?«

»Bilo. Domači so plačali 485 dinarjev, tuji pa 565 dinarjev na osebo.«

»Zakaj ste podražili?«

»Zaradi menjave kurza se je podražila samo turistična taksa in zavarovanje.«

»Kaj pravijo tuji na vse to?«

»Nekaj jih je užaljeno, odšlo, večina pa je ostala. Zdaj pa jih je še več kot prej.«

»Nimajo pritožb?«

»Imajo. Zaradi vode, ki je umazana, pitna namreč, zaradi stranišč, ki jih je premalo in niso čista, zaradi miru, ki ga v taboru ni ponoči, zaradi hrupa z mopedi, ki vozijo že pred sedmo uro zjutraj skozi kemp, zaradi tušev, skozi katere ne teče voda, zaradi kruha in mleka, ki ju je treba čakati v vrsti že pred sedmo uro zjutraj, zaradi zastarelih in slabo vzdrževanih sanitarij, ker ni nočnega čuvaja v kempu...«

»Hvala, saj ni treba naštevati. V Savudriji ni nič novega. Tako je, kot je bilo lani, kot je že nekaj let in kot bo najbrž zmeraj.«

E. HRAUSKY

KARIKA TURISTOVA TURA

PREBIVALCI NAJVEČJEGA MESTA OB NAŠEM JADRANU SO OBLIČNO PRESKRBLJENI Z RIBAMI VS. DOKLER BO DELOVAL "VOZ"

RESTORAN PLAVI JADRAN +50%

SEE MORE MAKE WATER

SOUVENIRS LOS SP. OMINGS

V ZAMENO ZA LETOŠNJE

GENE LAHKO KUPITE NA TRGU TAKLE SPOMINČEK, SE VRNETE DOMOV IN POSTANETE EDIN OD TOVARIŠEV, KI LETOS NOČEJO ITI NA MORJE

RIEKA SLUŽI PONOSNE DINARČKE Z LADJAMI, KI LAHKO PRISTANEJO TOLE PA JE REDNA PANORAMA PRED LUKO, KJER ČAKAJO LADJE → KI TAKOLE ZAPRAVLJAJO TUDI PONOSNE DINARČKE

PO NAŠI DEŽELI NEKOČ IN DANES

● VELIKA GOSPODARSKA REFORMA

Vladni dunajski list »Wien Abendpost« od 12. dne t. m. oklicuje, da prvo delo vladine bode zdaj to, da se državno gospodarstvo tako vravna, da Avstrija ne bode le posojil in dolgov narejala in davkov sprejemala. Ze okolica novega državnega ministra povdarja potrebo prav vestne varčnosti in dobro gospodarstvo v vseh vladnih razdelkih. Presviti cesar so ukazali, da se ustanovi posebna komisija za državne stroške in dohodke: v tej komisiji bodo državni minister, denarstveni minister in predsednik višje kontrolne oblasti, stanovni udje, zraven njih pa se bojo klicali v to komisijo tudi c. k. poglavarji vseh dežela, in drugi možje od katerih je pričakovati dobrih svetov in kleri bojo denarnim stiskam države naše za kožo segli in odkritosrčno govorili o tem, kaj je storiti, da se odurne večne nadloge. Zastran vseh cesarskih gosp. sk. bode posvetovanje, kje se more, kar največ je mogoče, prihraniti, pa ne samo danes, ampak stanovito. Vidi se, da je trdna cesarjeva volja, da mora enkrat konec biti pogubivnemu gospodarstvu. Njih Vel. činstvo je odločno ukazalo, da se armadni stroški morajo znižati do 80 milijonov, in to posebno s tem doseči, da se znižajo stroški armadnega gospodarstva.

Novice, 16. avgusta 1865.

● TI PA ZNAJO

Na Angleskem so praznovali stoletnico železnice. Italijani so poslali gor posebno odposlanstvo z trnasto spominsko ploščo, ki je tehtala 1 tona in je pokrivala 16 kvadratnih metrov. Slovenec, 16. avgusta 1925.

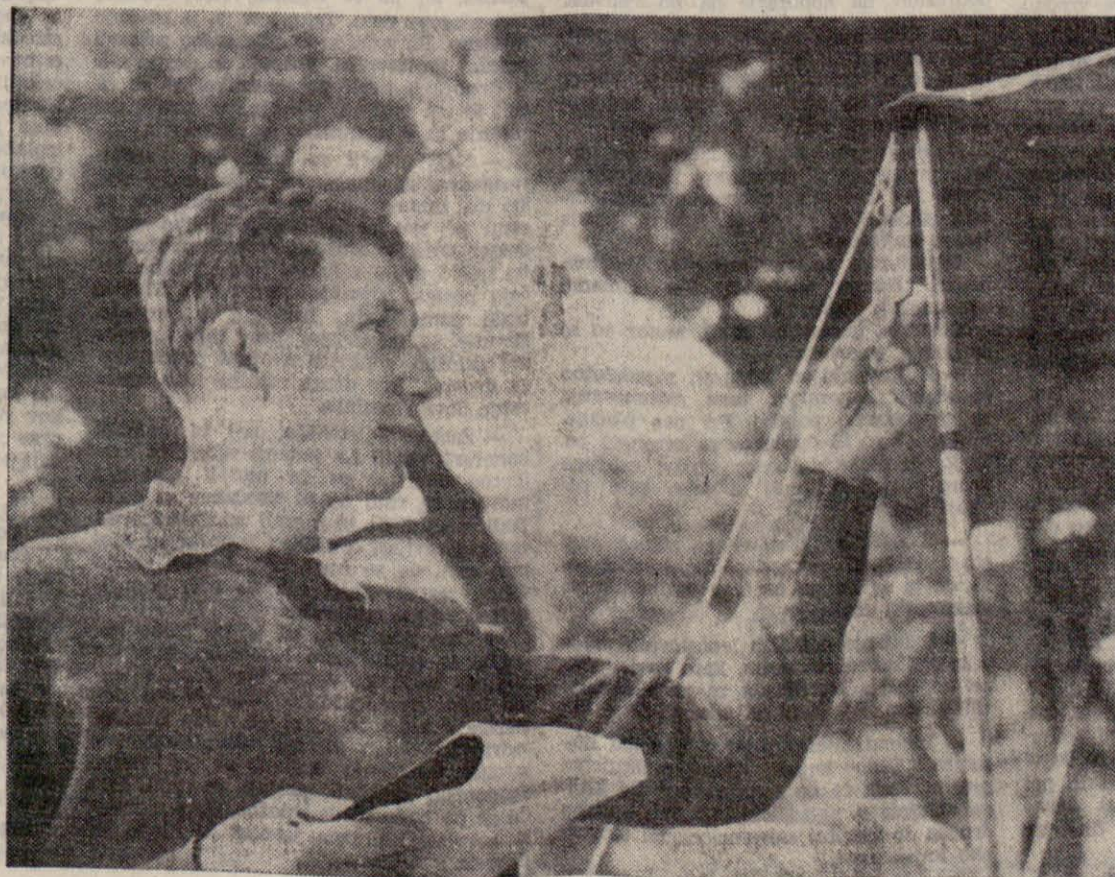
Prinašamc
vonj
dehteče
pomladi.

Prijetna
osvežitev
za vaše telo.

Nagradite se sami! Za
20 ovojnic od toaletnega
mila SOLEA vam pošljemo
astonj lepo frotirko

Zlatorsq MARIBOR - Gbl CELJE

ON ŽIVI, VMRJE BREZ D'NARJA

Življenjski stroški naj bi se povečali za 22 odstotkov. V resnici pa so se za dosti več. V delovnih organizacijah mrzlično razmišljajo, kako svojim ljudem zagotoviti višje prejemke, da se ne bi v dolgih letih pridobljeni standard naših ljudi preveč občutno zamažal. Vsakdo naj dobi za svoje delo tudi ustrezno plačilo. Toda poglejte, med nami živi neka čudna zvrst občanov, ki se ukvarja s književnostjo, s pisanjem pesmi, romanov in znanstvenih knjig. Dosti dolgo so ti občani pridno pisali in bili zadovoljni z denarjem, ki so jim ga odmerile založbe. Medtem ko so cene vrtočljivo rasle in so se večali tudi osebni dohodki, pa so ostajali honorarji bolj pri tleh. Naposled so pisatelji le povzdignili svoj glas. Začelo se je zanimivo dopisovanje med njimi in založbami. Čeprav traja že precej časa, še ni rodilo uspeha.

Zeleni smo nekoliko razjasniti nejasno vprašanje avtorskih honorarjev. Morda čas — poletje, dnevi po začetku gospodarske reforme, čas dopustov — zares ni najbolj primeren. Vseeno smo malce trmasto vztrajali pri našem vprašanju. Da ne bi vprašanje honorarjev in posredno vprašanje slovenske književnosti spet zapadlo v pozabo. Odgovori založnikov (kolikor so bili voljni pogovarjati se) in avtorjev so si hudo različni. Rešitev najbrž ne bo lahka. Tudi si ne domišljamo, da bi jo lahko v našem prispevku nakazali. Slovenci smo narod, ki se rad poteka na svoje kulturne prsi. Zato bi želeli, da ne bi svojim pesnikom dajali le miloščine — in jih častili po smrti.

KOLIKO ZASLUŽI SLOVENSKI PISATELJ?

Citirajmo pismo, ki so ga književniki 26. julija letos poslali Zvezi sindikatov: »Izvršni odbor sindikalne podružnice avtorskih književnikov in književnih prevajalcev prosi republiški svet Zveze sindikatov za pomoč pri akciji, ki naj bi zagotovila književnikom po sedanji ekonomski reformah isti materialni položaj kakor zaposlenim delavcem in uslužbencem, upo-

skern sistemu začasno zastala. V tej akciji — naša stališča so podprli najvišji predstavniki političnih organizacij v republiki — smo seznanili javnost z zelo neugodnim materialnim položajem slovenskega književnika.«

Slep je, kdor se s petjem
vkvarja,
Kranjec moj mu osle kaže,
pevcu vedno sreča laže,
on živi, vmrje brez d'narja.

Nato je v pismu podrobno prikazano, kako so pri nas honorarji iz leta v leto zaostajali za rastočimi osebnimi dohodki.

leta	povprečni honorar za avtorsko polo lepo- slovne proze	povprečni osebni dohodek zaposlenega v Sloveniji	do- razmerje med povprečnim honorarjem in povprečnim osebnim dohodkom
1951	6.600	3.732	1:1,8
1953	12.000	8.950	1:1,3
1955	13.500	11.789	1:1,1
1956	14.100	12.592	1:1,1
1957	13.630	15.477	1:1,1
1958	16.100	16.748	1:1,1
1959	16.300	19.322	1:1,2
1960	22.250	22.131	1:1,1
1961	23.250	26.699	1:1,1
1962	27.830	29.983	1:1,1
1963	31.700	35.655	1:1,2
1964	34.724	47.195	1:1,3

Se leta 1951 je dobil pisatelj za avtorsko polo leposlovne proze 6600 dinarjev, povprečni osebni dohodek zaposlenega v Sloveniji pa je znašal tedaj 3732 dinarjev. Honorar je bil torej skoraj še enkrat večji kot osebni dohodek. Deset let pozneje, leta 1961 je bil honorar za avtorsko polo še bistveno nižji od povprečnega osebnega dohodka. Po tem letu pa se je razmerje med honorarji in osebnimi dohodki strmo glavo spreminjalo v škodo pisateljev. Društvo slovenskih književnikov je lani izvedlo anketo, ki je pokazala, da zasluži slovenski književnik s književnim delom povprečno 23.000 dinarjev mesečno.

Na koncu pisma književniki predlagajo, naj bi republiški svet Zveze sindikatov posredoval pri delovnih organizacijah založniške in časopisne dejavnosti, radia in televizije, gledališč in filma, da bi se dvignili avtorski honorarji za 25 odstotkov, to je za toliko, kolikor naj bi se predvidoma dvignili življenjski stroški.

ŠE ŽE KUPILI?

NIMA SPLITA DO
SPLITA
SLUŠAJ MORE
MOJA KALA
VESLAJ
BALADA O TOVARU
PIYAM SERENADU
MAŠKARE
CRNE MARAME
MORE, MOJE
JADRANSKO MORE
MARICE, VRATI SE
KUČA PORED MORA
DALMATINKE MALE
Plošča z izborom
melodij vseh
festivalov
"MELODIJE JADRANA"

LPY-668

KAD IL'TAD
ČOVJEK ZA MENE
TVOJE MANE
TI VOLIŠ DRUGU
poje Zdenka Vučković

EPY-3457

Jugoton

Komisija je zaključila svoje delo februarja letos. Medtem se je položaj bistveno poslabšal. V tem času je prišlo tudi do razgovora med založbami in književniki.

PRIPOMBE ZALOŽNIKOV

Založniki so bili torej seznanjeni s težkim problemom. In so imeli nekaj tehtnih pripomb:

— Zahteva književnikov je upravičena, založbe pa je iz številnih razlogov ne morejo sprejeti brez pridržkov, zlasti še, ker bi povišanje avtorskih honorarjev za več kot 100 odstotkov povzročilo že samo po sebi najmanj 20 odstotno povišanje cen knjigam.

— Vprašanja materialnega položaja slovenskih književnikov ni moč reševati samo v okviru založniških podjetij in v razgovori med književniki in založniki. To vprašanje zahteva večjo družbeno pomoč domači izvršni prozi, poeziji, domači strokovni in poljudno znanstveni literaturi.

Naposled so založniki predlagali zvišanje honorarjev, sicer ne do take mere, kot so zahtevali književniki, ampak vendar. Predlagali pa so tudi novost: avtorji naj bi za izvirna dela prejeli le 67 odstotkov honorarja, preostali del honorarja pa naj bi bil odvden od prodaje knjige.

Ostalo je pri predlogih, honorarji pa se še vedno izplačujejo po starem.

Zeleni smo ugotovili, kaj menijo založniki o prečem vprašanju v poslabšanem položaju. Navajamo odgovore kar po vrsti.

Ivan Bratko, direktor Državne založbe Slovenije, se je o našem predlogu za kratek razgovor najprej posvetoval s sodelavci na založbi, potem pa razgovor kratko in odločno zavrnil: »Na založbi smo mislili, da sedaj ni primeren čas za razpravljanje okrog avtorskih honorarjev. Sedaj imamo dosti drugih, težjih problemov. Vsekakor pa smo za to, da se honorarji povišajo in da se pozneje, septembra, pokrenejo razprave o tem.«

Dusan Fortič, direktor televizijskega programa je razgovor takoj odklonil: »To zanima le zelo ozek krog prizadežanih, ne pa široko slovensko javnost. Ne vidim razloga, da bi v sedanjem trenutku s tem vzmirljali slovensko javnost in ustvarjali slabo voljo pri bralcih. Književniški honorarji so že tako in tako v primerjavi s povprečnim zaslužkom zadosti visoki.«

Naposled se je le omečal in pristal na nekaj telefonskih pojasnil: »Naš zavod je imel že pred gospodarsko reformo dolgoročen program dvigovanja honorarjev od 50 do 100 odstotkov, odvisno od vrste, predvsem pa od kvalitete. Ta program naj bi uresničevali do konca leta. Vendar nikakor ne bomo podlegli pritisku po splošnem dvigovanju honorarjev. Z večjimi honorarji bomo stimulirali predvsem kvaliteto, honorarje za dela povprečnih avtorjev, pa bomo obdržali na istem nivoju.«

Vprašali smo ga, ali bodo plačevali na primer radijsko in televizijsko igro tako kot so, predlagali književniki, od 400.000 do 600.000 dinarjev. »Ne tako visoko, ne tako visoko,« je povedal. »Vsa vsako radijsko in televizijsko igro ne. Najboljši izredni dosežki pa že sedaj dosežejo takšno vsoto, skupaj z nagradami, z odkupom.«

Na radiu in televiziji se bodo torej držali starega načrta, sedanja občutna podražitev na honorarje ne bo vplivala.

Na Cankarjevi založbi so bili pripravljeni pogovarjati se. V razgovoru je sodelovala direktorica založbe Marija Vilfan, analitik Elka Strukej, vodja knjižnično-publificijske oddelka Tone Glavan.

Najprej sem razložil izhodiščno misel predsednika kulturno prosvetnega zbora Iva Tavčarja: »Osnovna naloga našega založništva je, da podpira in razvija lastno književnost.«

Direktorica založbe meni: »Nič nismo dolžni. Nismo sposobni, ker nimamo ekonomskih pogojev.«

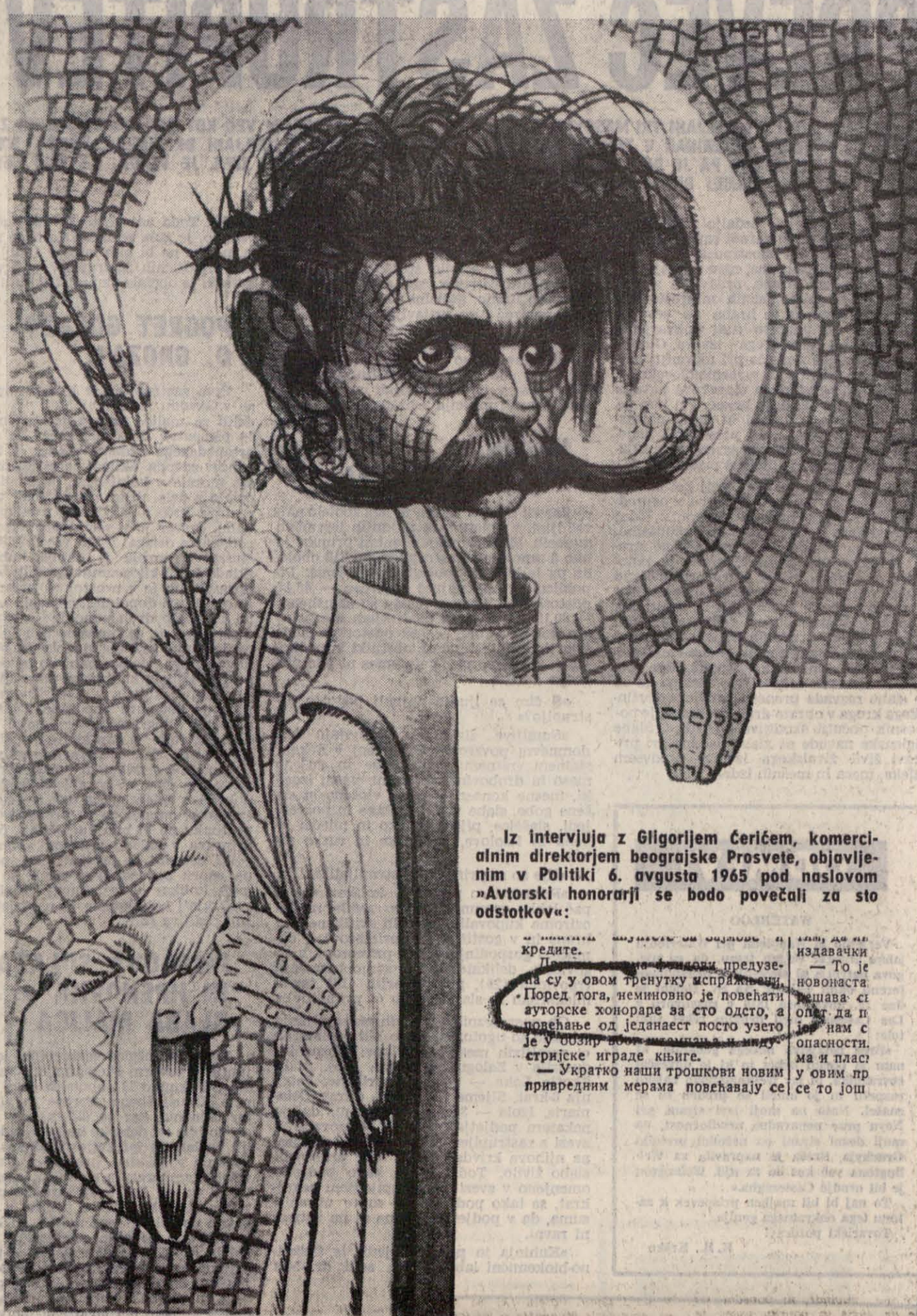
Sicer pa nanizajmo misli, kakor so se zvrstile v pogovoru:

— Književniki so zahtevali stoodstotno povečanje honorarjev brez razumevanja za gospodarski položaj. Pri nas plačujejo po 40 do 50 tisočakov za avtorsko polo. Zgodi pa se, da avtor objavi esej ali prozo prej v reviji in si tako sam podvoji honorar.

— Založbe so pripravljene plačati tudi sto tisoč, tudi dvesto tisoč dinarjev za polo, če bi se knjiga na trgu realizirala po ekonomski ceni.

— Izdajanje domačih leposlovnih del je v celoti subvencionirano. Zato zavisi višina honorarja od Sklada za pospeševanje založništva. V skladu pa denarja ni.

— Imamo interes izdati domačo literaturo. Ceno knjige lahko oblikujemo prosto. Toda če bo cena visoka, bo knjiga obležala v skladiščih. Mislim, da bo družba še vnaprej subvencionirala slovensko književnost.

Cene Vipotnik: Ivan Cankar je bil poslednji slovenski pisatelj, ki je lahko živel samo od peresa

— Uslužbenici Cankarjeve založbe se s svojimi osebnimi dohodki subvencionirajo slovensko knjigo. Osební dohodki v založbi so namreč zelo nizki.

— Primerjave in izračuni književnikov ne drže v celoti. Kdo pravi, da lahko avtor napiše na mesec samo eno polo? Lahko napiše tudi več pol.

Po vsem tem sem rekel: »Književnikom se torej ne obetajo preveč rožnate perspektive?«

Na Cankarjevi založbi pa pravijo: »Perspektive niso rožnate ne za avtorje ne za založbe.«

Ivan Potrč, glavni urednik založbe Mladinska knjiga, občuti problem honorarjev tudi na lastni koži. In kaže zato več razumevanja. Nekaj njegovih misli: — Če se danes plačujejo avtorski honorarji po trideset, petinideset tisočakov od avtorske polo, je to nekaj nedopustnega. To je razrednotenje dela kulturnega delavca, književnika. To pomeni, da lahko zasluži književnik na mesec nekaj trideset tisočakov, v Srbiji pa primer dela svojih književnikov vsaj pogosto donatistujejo, pri nas se to zgodi le poredko. Če nekdo napiše svojo knjigo v visoki nakladi dvajset tisoč, trideset tisoč izvodov, bi moral dobiti pač višji honorar. Zal se mora dovoljiti z enim samim.

Mladinska knjiga plačuje sedaj povprečno 35 do 40 tisočakov za leposlovje, vendar smo nekatere stvari plačali tudi bolj, tudi po šestdeset tisoč dinarjev za polo. Za poljudnoznanstveno literaturo pa se suče honorar okrog številke 30. Založba bo seveda morala zvišati honorarje, vendar bi to stvar precejšnjih diskusij. Jaz osebno razumem gospodarski položaj, vendar je treba književnikovo delo vseeno plačati, ali pa se zmeniti, kako stimulirati njegovo delo. Tako kot je, je plačano nizko. Po volji smo edinstveno reševali položaj književnika. Pozneje so vedno nižji honorarji tirali posameznike, ki so živeli le od svojega pisanja, v kolikšinsko pisanje in v umetniško osiromašenje.

— Naši avtorji so imeli vedno veliko razumevanja, vendar bo prav gotovo prišlo do zahtev in gibanj. Mislim, da ta stvar pri nas ne bo rešena toliko časa, dokler Društvo slovenskih književnikov ne bo imelo svoje založbe. Naše založbe hočejo postati izrazito komercialne. Tiskale bodo samo tisto, kar gre v prodajo. Hrvatsko so na primer prav tako ustanovili založbo v okviru svojega pisateljskega društva, ker druge založbe niso imele zanje dovolj posluha.

— Zastopam stališče, naj bi najnižji honorarji ostali na sedanji višini, za kvalitete stvaritve pa bi morali plačevati tudi po 80, tudi po 90 tisočakov za polo. Tudi mislim, da bi morali založniški sveti več razpravljati o višinah honorarjev. Moram reči, da so imeli naši avtorji vedno veliko razumevanja, bili so zelo popustljivi v svojih zahtevah.

— Smo pred tem, da se bo lahko našlo le redkokatero slovensko delo. Če hočemo imeti slovensko literaturo, moramo imeti širok posluh. Tako pa vse slovenske založbe po vojni niso bile zmogljive vzdrževati enega samega slovenskega pisatelja. Vprašanje honorarjev ni samo ekonomski problem, postaja že politični. Če ga ne bodo rešile založbe, ga bo morala reševati kulturna javnost in družbeni delavci.

KNJIŽEVNIKI: »BOLJ TIPKAMO KOT PIŠEMO!«

Zanimivo je slišati, kaj pravijo o tem sami pisatelji. Smiljan Rozman, svobodni pisatelj, ki živi izključno samo od honorarjev, je povedal takole:

»Bolj tipkam kot pišem. Če hočem živeti, moram napisati vsaj dve knjigi na leto, pa še sodelovati pri radiu in v revijah. Delam predvsem v dopoldanskem času. Popoldne začnem z delom znova, vendar še zdaleč nisem tako zbran kot v dopoldanskem času. Naši pisatelji, ki so večnoma zaposleni v službah, morajo delati pač samo v prostem času, ob nedeljah. To ni najbolje. Čas amaterstva v literaturi je minil. Književno delo je čisto resno delo in zahteva človeka in ves dan.«

Pisatelji smo odvisni od dobre volje založnikov. Ljudje na vodilnih mestih v založbah bi morali imeti več razumevanja za svojo delovno silo — za pisatelje. Edina možnost, ki jo imamo, je ta, da sami izbiramo založbo. Založba bi morala biti pisatelju tudi mecen, prijatelj. Jaz vsaj imam takšne odnose z založbo Obzorja v Mariboru. Doslej nisem imel posebnih problemov z založniki pa tudi posebnih zahtev ne.

Slovenska knjiga se v primerjavi s prevodno manj reklamira. (Založniki trdijo na sprotno. Za domača dela je reklamne več, za prevodno literaturo reklama ni potrebna. Kdo ima prav? Op. pis.)

Pisatelji bi želeli, da bi nas založbe tretirale vsaj kot delovno silo. Vendar smo navadno ne naključni in dostikrat nepotrebni sopotniki založb. Vsa uslužbenec na založbi dobi plačo vsak mesec. Avtorji moramo zaradi pogosto blokiranih računov čakati na honorar tudi po več mesecih. Navsezadnje so pred kratkim založniki brez posvetovanja z avtorji sklenili, da izplačajo ob podpisu pogodbe le polovico honorarja, ostalo pa ob izidu. Vse to ni navdušujoče.

Janeza Menarita, ki prav tako živi zgolj od honorarjev, je naš telefonski poziv zmotil sredi dopustniškega kosila na Gorenjskem. Povedal je: »Vidite, po treh letih sem privikar na dopust. Prav do teh dni sem težko delal, pa se prav nerad vzmirljam zaradi takšnih stvari. Pomagalo tako in tako ne bo nič. Za sedaj bomo književniki zahtevali vsaj za 25 odstotkov večje honorarje. Sicer pa je položaj prav sedaj nejasen, več se bo dalo povedati potem, ko se bo reforma ustallila.«

Za zaključek pa si bomo sposodili nekaj izjav književnikov, ki jih je mariborski večer objavil v novoletni številki.

Tone Seliskar: »Če bi današnje honorarje valorizirali s predvojnimi, bi morali biti mnogo večji kot so. Primer: za pesniško zbirko sem prejel leta 1935 12 tisoč dinarjev. Za ta denar si lahko takrat kupil 14 krav molznic. Danes prejme pesnik za tako zbirko približno okrog 300.000 dinarjev, a za ta denar si lahko kupi kvečjemu štiri mršave kravice... Primerja je sicer vulgarna, vendar drži. Vse plače rasejo z draginjo vred, honorarji pa so tam, kjer so bili.«

Anton Ingolič: »Skoraj nemogoče je, da bi poklicni pisatelj napisal letno več kot

eno knjigo v obsegu 20 avtorskih pol, kar pa pomeni na Slovenskem komaj zaslužek prosvetnega delavca — brez honorarnih in drugih dodatnih ur. Torej je treba za primerno življenje v službo, pisateljevali pa ponosi, ob nedeljah in praznikih ter v času podčne oziroma dopusta.«

Cene Vipotnik: »Ne, od peresa se danes ne da živeti — Cankar je bil zadnji. Tudi tisti, ki največ pišejo, si morajo pomagati vsaj s prevajanjem.«

V ZAČARANEM KROGU IN ŠENTFENŠKI PREDLOG

Pogovori, odgovori in vprašanja se vrste v začaranem krogu. Založbe nimajo denarja, knjiga ne sme biti dražja, v skladu za pospeševanje založništva tudi ni denarja na merniku. Še najlažje počakajo avtorji. Če so čakali toliko časa, zakaj ne bi še kak mesec ali dva ali do prihodnjega leta. Do takrat se bodo stvari razjasnile, potem pa se bo videlo kako in kaj. Navsezadnje je literatura kultura in za kulturo je treba tudi kaj žrtvovati. Če žrtve ne moremo pričakovati od tehnične inteligence, jih prav lahko pričakujemo od književnikov. Naposled naj bo glavna spodbuda za pisateljevo delo notranje navdušenje, idealizem, veselje nad ustvarjanjem, umetniško se ne spodobí, da bi se spuščal v posvetna vprašanja o višini honorarjev.

Naj nam bo ob zaključku dovoljeno (že vnaprej vemo, da se bo to mnogim zdelo nesposobno) citirati čisto kratek odlomek iz Kmečlove radijske igre »Nova sola« v Sent Penku. Solski sluga razlaga novinarju, ki si je prišel pogledat slovito slo, kako je rešil vprašanje slovenskih književnikov:

»Jest, Jaka Pikel, Solski sluga v Sent Penku sem že enkrat pelu jabke na trčlicu v Društvo književnikov in tam sem v du v en sob poln umetniku, ki so sedel okol ene mize, ki so kadil, govoril pa nič delal. Zdal sem se tega pri prid spornu, pa sem reku, kaj ko bi se mi na tist družtu obrnil. Tam imajo umetniku kot toče, de kar ne vejo, kam iz niml. Mogoe bi nam pa prodal kakšnega. Dnar imamo, za estetska vzgoja smo se tud odočil nek reskrist, pa tist družtu je tud čist govor ena komercialna ustanova; ker družga ne more prodati, ko kakšnega umetnika iz veselam v dnar pretopil. No, pa smo se dogovoril...«

In so ga kupili in ga stlačili v zaboj in učenci so ga hodil vsako jutro za pet minut pogledat, »da bojo za vse življenje natančno vedel, kako umetnik izgleda.«

Sentfenski Solski sluga ima vsaj zanimive, če že ne poučne ideje. Odnos do kulture, s katero se tako radi postavimo, pa postaja takšen, da bomo morali kmalu zardevati, kadar bo na nase pogovor nanjo. Ta odnos se lepo zrcali tudi v naši honorarni politiki. Ali bomo dopustili, da postanejo redki bolj ali manj poklicni slovenski pisatelji predvsem izurjeni strojepisci, Društvo slovenskih pisateljev pa amatersko društvo ljudi, ki jim pomeni pisanje zgolj nedeljski konjček?

JANEZ KAJZER

ROBATI PRINC IN IGRALKA

(DOLGO)
PO
KONGRESU

RIŠE IN PIŠE
MELITA VOVK
- ŠTIH

ŠE EN FESTIVAL

ZNANSTVENO TEHNIČNI FILM

Letos bo v Jugoslaviji še ena pomembna filmska manifestacija. V Beogradu bo od 22. do 28. oktobra četrti mednarodni festival znanstveno tehničnih filmov. Pričakujejo, da bo na četrtim festivalu sodelovalo veliko število inozemskih producentov in domačih producentov znanstveno tehničnega filma. Povabila so poslali v več kot 40 držav.

Po pravilih tega festivala bodo producenti lahko sodelovali s filmi, ki so namenjeni najširši občinstvu in ki popularizirajo znanstvene in tehnične dosežke, pa tudi s filmi vzgojne in znanstveno raziskovalne smeri, nadalje filmi iz področij matematičnih, fizikalnih, tehničnih, kemijskih in bioloških znanosti. Med festivalom bo zagotovljena in omogočena tudi prodaja, nakup in izmenjava znanstveno tehničnih filmov. Pričakujejo, da bo četrti festival tudi močna vzpodbuda domačim proizvajalcem, ki je v zadnjih letih, mimo vse večjih potreb, zelo postavila znanstveno tehnični film.

BITKA NA NERETVI ODLOŽENA

Po skopskem potresu je bilo prekinjeno delo pri pripravi filma »Bitka na Neretvi«, sredi leta 1964 pa so se spet začele priprave za snemanje filma. Skupina scenaristov je delala več kot tri leta. Naposled je Jadran film odobril scenarij.

Film Bitka na Neretvi bi zahteval izredno velika materialna sredstva, zato je producent predvidel materialno in denarno pomoč skupnosti in Jugoslov. armade. Zvezni izvršni svet je dal na razpolago denar za pripravo na snemanje, armada pa je dala konkretno pomoč (za gradnjo mosta na Neretvi, zagotovila je oborožitev, izbral je enote pešakov, letalstva in motorizirane enote, ki naj bi sodelovale pri snemanju filma).

Jadran film iz Zagreba in Bosna film iz Sarajeva, ki naj bi skupaj posnela ta film, sta sestavila filmsko ekipo, ki se je vse do nedavnega skupaj z vojaškimi svetovalci intenzivno pripravljala na snemanje.

Delavski svet obeh podjetij je odobril finančni in delovni načrt. Sodelovanju pri snemanju filma so povabili tudi druga filmska podjetja. Tako je na primer Avala film obljubil sodelovanje.

V vsakem primeru bi morala skupnost pomagati z zelo velikimi denarnimi sredstvi. Sredi dela ekipe je Zvezni izvršni svet sporočil, naj zaradi katastrofalnih poplav, ki so povzročile veliko materialno škodo, realizacijo filma odložijo na prihodnje leto.

Po tej odločitvi so ustavili vse priprave, filmsko ekipo so razpustili, režiser Veljko Bulajić pa se je začel pripravljati na snemanje filma »Tifusarij«. »Bitka na Neretvi« je torej odložena na nedoločen čas.

KOPRODUKCIJA NA TEKOČEM TRAKU

Zagrebska filmska hiša »Jadran film« snema poleg domačih tudi vrsto koprodukcij. Skupaj s producentom hiše Rialto film - Preben Philipsen iz Nemčije so končali western »Kralj petroleja«. Scenarij zanj je bil napisan po motivih romana Karla Mayja. Snemali so ga v okolici Dubrovnika in Splita. Skupaj s istim podjetjem snemajo tudi »Winetou III.«. Karl May je torej glavna vez, ki povezuje tuje in naše filmske delavce. Naše morje je lepo, pokrajina je zadosti divja in nedotaknjena, usluge pa navkljub vsem podražitvam še vedno poceni.

Zagrebcem pa sodelujejo tudi s socialističnimi državami. S češkoslovaškim filmom iz Bratislave snemajo koprodukcijski film »Sedmi kontinent«. Režira ga Dušan Vukotić. Pred kratkim pa so končali tudi koprodukcijski film »Das Kommando« skupaj s Corona filmom iz Münchena v režiji Leopolda Lahola. Koprodukcije so, vsaj kaže tako, še vedno hudo aktualne.

Ni pa zapri ust na uradu neke Slovaške iz Bratislave, ki mi je obupano hitel zatrditi, da lahko pojutrišnjem odpotuje iz Bleda, ker je dobil tako malo denarja. Razen tega češke krome niso dolarji. Nikakor mu ni šlo v račun, da mora v tako drag hotel.

»Pridite,« mu pravim. »Naša bova privatno sobo.« Ne vem, zakaj mi je mož že spocetka simpatičen. Sporazumevava se v mešanici vseh slovanskih jezikov. Po potrpeljujem in vztrajnem poizvedovanju pri »Kompas«, ki posreduje tudi privatne sobe, zvedo, da je vse rezervirano za PEN. (Po končanem kongresu so privatniki tarnali, kje so ostali Penovci, ki so bile njihove sobe prazne? Odgovor: ostali so v dražjih hotelih, kadar se ni sam preusmeril).

Mož s Slovaške je že rahlo obupan. Potem se nama nasmehne sreča in zveza za neko se prosti privatno sobo. Namesto 3.400 din za polovični penzion bo mož plačal le 600 din za privatno sobo. Jedel tako ne bo skoraj nič, ker bo ves čas risal.

Vsi, ki ste bili na kongresu in tam naokrog, ste gotovo opazili visokega, slovega človeka s svetlo rjavimi, valovitimi lasmi in majhnimi brčicami pod dolgim nosom. Stavit grem, da si ni niti enkrat privoščil postnega kosila, ker si za to ni uzel časa. Prehranjeval se je kot ptiček z drobtinami na banketih. Stenoška skoraj da ni odložil. Bil je ena najpomembnejših oseb na kongresu, saj je narisal skoro vse udeležence. Kasneje je sicer

Stari (utrujeni) predsednik: dr. Victor Evan Vriesland

pa se je razjasnil obraz, ko so prejeli lične usnjene aktovke na zažig z vso kongresno dokumentacijo.

Te aktovke, potem knjige, ki so jih udeleženci dobili v dar, belokranjske pisane, majolike z napisom »PEN«, vsa prisrčnost in dobra volja pri organizaciji vseh sprejemov in banketov, originalen piknik v Skofji Loki z južičevim kuhinjo, čarobno okoliš na ploščadi bledskega gradu s pesmijo Slovenskega okleta, sprejem v vili maršala Tita in resnično zanimanje javnosti za delovni program kongresa, vse to je odtehalo vse nepravilnosti, zamenjave in zmešnjave, ki so tako ali tako neizogibne pri vseh kongresih.

Sama imam najprijetnejše vtise s kongresa v Oslu, lanskega leta v juniju. Tam sem bila le kot opazovalec, a brez zmešnjav tudi tam ni šlo. Ko smo prišli tja, smo prvo noč plačevali našo turistovsko neizkušnost. V najdražjem hotelu (ki pa so ga upravljal študentje v svojem univerzitetnem naselju in je dobiček veljal njim), smo spali na študentskih prižnicah in za večerjo plačali ceno, ki je znašala vsaj polovico ročno pletenega norveškega puloverja. Seveda smo si drugo jutro brž

poiskali privatne sobe in se pričeli prehranjevati po samopostrežnih lokalih.

Hkrati je bil v istem naselju kongres Druidov, ki so zasedali isto jedilnico kot Penovci. Tudi zanje so plačevali pisane mednarodne zastave. (Druidi so verska sekta, ki je razširjena v Evropi in Ameriki, vse podrobno si lahko preberete v leksikonu, če vas zanima. Ime so si nadeli po irskih svečnikih iz davnih časov). Skratka, kadar smo mislili: »Tole bo pa PEN!«, ni bil, bili so Druidi. Kadar so pa Druidi mislili: »Tole so naši bratje!«, niso bili, pač pa so bili oni od PEN. Kaj takega se nam na Bledu ni dogajalo.

Medtem ko so se na Bledu nekateri pritoževali, da ne najdejo od Toplice do kongresne dvorane, čeprav je bilo vse s kazipoto označeno, smo mi v Oslu, ki je po površini peto največje mesto na svetu (z manj kot milijon prebivalci!), tavalili kot ovčice med kongresno dvorano in tisto nesrečno druidsko jedilnico.

Pa kljub temu mislim, da so Norvežani najbolj simpatični narod prav v vsakem pogledu!

Treba je vedeti, da na kongrese ne hodijo samo in predvsem pametni ljudje in da si organizacija slovenskega centra PEN lahko šteje v pomoč, da je za ta kongres pridobila tako veliko število znanih, v pisateljskem svetu pomembnih imen. Ti so sicer sicer vseh muzik, na vseh kongresih sveta je namreč se lepo število takih, ki so pač zato, da hodijo na kongrese nasplohi, ne da bi imeli z dejavnostjo, ki jo kongres obravnava, direktno zvezo. Ta zveza povzroča potem vsa negotovanja na potovalnih uradih, sitnari po restavracijah, zganjanje hrup na banketih, med posredniki govori se prav posebej, vedno zahteva neke posebne privilegije, a predvsem se ne udeležijo študijskih sej. V našem primeru ta so-torej nima zveze z literaturo.

»To ni točno,« me je popravil naš prijatelj Mato Jakšić, Dubrovčan, ki je bil opazovalec dubrovniškega kongresa 1939. leta. »Z literaturo se imajo zvezo, saj bi se dalo o njih imenovati pisatelje. Le sami nikakor nimajo zveze ne z branjem ne s pisanjem. Na sročnem banketu je ob posrednem govoru omizje tik poleg našega tako hrupno in nezadržano klepetalo v nekem južnomariškem jeziku, da sem jih vljudo opozoril v francoščini: — Gospoda, tišina, prosim! Poslušamo govornika! — V tem pa se je od druge mize karavaje, čeprav obzirno ozrl NAME star predsednik Van Vriesland, dal prst na usta in dejal PSST! — tako da sem osramočen utihel.

Marion Richard

ni. Latinski Ameriki pa tudi to ni vzel veselja do zgovornosti! Za časa kongresa so bili turistični delavci na Bledu nadse vzorni in prizadeti. Sicer so jih pa po direktivah podučili o pomembnosti tega dogodka. Predstavljajte si vendar, kako bi bilo, če bi okoli 500 ljudi negativno pisalo o naših turističnih uslugah in to na vseh koncih in krajih sveta! Tako pa se je zgodilo ravno nasprotno.

Najpopularnejša oseba kongresa je bil na novo izvoljeni prezident Arthur Miller, ki je zamenjal prejšnjega, Holandca van Vrieslanda. Slednji se je prav simpatično poslovil v zaključnem kongresnem govoru, preden je predal mednarodno krmilo mlajšemu kolegu. Priuči v zgodovini PEN je predsedništvo prešlo na izvenevropsko področje. Stari van Vriesland, že nekoliko utrujen, ga je izročil rade volje in American ga je sprejel obetavo. Vse njegove kasnejše izjave, med njimi tudi za sovjetski tisk — pričajo o tem, da verjame, kako koristna so mednarodna pisateljska srečanja.

A pisati mislim o Millerju, kakršnega smo spoznali na Bledu in to je bilo približno takole (čeprav Miller ni bil prav nič krt za to!): Kjerkoli se je pojavil, se je takoj ustvarilo osrčje, čigar središče je bil on sam, vse ostalo, vstetši hotelsko osebo, se je bilo sateliti. Nekdo izmed turističnih delavcev je sicer komentiral, da je to tisti, ki je bil mladi Brigitte Bardot, vendar so ga ostali takoj popravili. Vendar je bilo popolnoma jasno, da je manj slaven zaradi svoje literature (ki je sateliti najbrž niso brali), kot zaradi svoje zakonske preteklosti, ki naj bi bila sicer za objektivno ocenjevanje umetnika popolnoma nevažna. Spominjam se vseh tistih »astroloških« časopisnih razlag, češ da je uboga Marilyn dobila pred njim — kot intelektualcem — kompleks inferiornosti. Če si priključim v spomin ubogo Marilyn, kako odlično je odigrala vlogu v filmu »Princ in igralka«, tako da je Sir Oliver popolnoma zbledel od njeni strani, potem se mi vsiljuje misel, da bi moral Miller pred njo — kot damo — dobiti kompleks. (Kompleksi so namreč v Ameriki zelo popularni!) Vendar po mojem mnenju nihče nima pravice, zmešati

no mi je bilo, ker mi je marsikdo močno zavidal, da lahko sedim z Millerjem za isto mizo, jaz ga pa niti za avtomobil nisem poprosila. Zdelo se mi je, da je že utrujen od obleganja. Zdi se mi še zmerom, da je prav navaden, preprost človek in da njegove besede dobe šele pomen, ko jih napiše, ko jih literarno oblikuje. Po govorjenju sodeč, bi ga imel za najpreprostejšega človeka v Ameriki. Je tipično ameriški, natančneje tipično njujorski intelektualci, ki izhaja iz trdih razmer in si je izobrazilo pridobiti brez protekcije, po trdem delu in uspeh zgolj zaradi svoje nadarjenosti in vztrajnosti. Navidez je nekoliko robot v vedenju, nemarno neeleganten, neformalen. Njujorska govorica je razpeteglasna, nekoliko nesplošno, če tako govorijo intelektualci, se sprašujem, kako govorijo potem šele priskrbiški delavci? Videti je, da nimajo Amerikanci nič več problemov zaradi pogovorne jezika kot zaradi belih srajc in kracat. Kako lepobesedni in ugaljeni kažejo biti recimo Francozi. Mlada ameriška pesnica, ki mi sedi na

H. Tensh

sproti, je prišla na sprejem v usnjem suknjiču, večina modrih ima karistave srajce, samo črnski par iz Tennesseeja je evropsko eleganten. Vsa naša delegacija seveda tudi. Taka ležernost pri Amerikancih preseneča. Taki pač so. Preseneča pa tudi njih življenjska vitalnost in solidarnost v borbi zoper nazadnjaške sile, ki čuto v njihovi sredini prav tako bohotno, kot pa se naglo razvija in dviguje materialna civilizacija.

Miller govori o znanju, moranju, ki je pri vsakem izkrcavanju kupil poln kovček knjig. Potem jih je bral, bral, bral in v naslednjem pristančku spet zavrel. Takoj si je kupil novih in jih prebral, zvečer pred spanjem. Bilo mu je vseeno, kaj bere, bral je zaradi branja. O vsem, kar je prebral, ni vedel kasneje skoraj ničesar, ker je sproti pozabil. Kultura prodira med množico po televiziji, kinu, sepih knjigah. Postaja masovna. Nekdo so umetniki ustvarjali za opek krog izbrancev. Danes nič več. Toda — ali so zato umetniki manj osamljeni? Ne, ko je Millerja nekdo v New Yorku navdušeno podprl: »Srečen sem, da sem vas spoznal, obkramen vašo glasbo. Imam vse vaše plošče! Zamenjal ga je z glasbenikom Glenom Millerjem, ki je padel že leta 1944. Se bolj znan je dejstvo, da William Faulkner na svojem rodnem jugu sploh ni bil znan, poznali so ga le redki izobraženci, ki so brali njegove knjige. Drugi so ga brali kot tisti morjar, ali pa sploh ne.

Torej smo Slovenci lahko celo ponosni, ker vsaj po imenu poznamo naše plošče! Zamenjal ga je to zavoljo tega, ker smo majhen narod, ki se mora zagrizeno boriti za vse svoje kulturne — in prav tako gospodarske vrednote!?

KONEC

Za počitnice:
ROMANI KLASIKA
DIVJEGA ZAHODA NAPETO
ČTIVO ZANE GREYA
z zdravo in stvarno vsebino.

MARJAN RUS

TA STAR KRAJ (SLAVOSPEV)

Zdravnik mu je svetoval, naj »delo počepa«, pa ni ubogal. Trdil je, da mu počepi grede lahko od rok (pravzaprav od nog), le odčepi mu delajo težave: pot v višino ni lahka! Tudi »gnjetavali so ga in to je res koristilo: pa ne Kobalu, marveč maserju, ki je hudo shušal pri tem delu.

Zdaj pogosto čitamo, da biologi poizkušajo izumiti koncentrirano prehranjevanje s kroglicami. Po barvi se bodo razlikovale med seboj: bele bodo z masčobo, rdeče z mesom in zelene z zelenjavo napolnjene. To ne bi bilo za Petra, ko je vendar prav v držanju hrane iz ust v večjo, največji, nebeski užitek. Nekateri znanstveniki trdijo, da se bodo ljudje v bodočnosti prehranjevali na ta način, da si bodo namazali z različnimi sokli trebuh. S tem se bodo našli stari izrazi morali umakniti novim. Gospodinja ne bo več »vseča« temveč: »Namazite se, če vam ugaja!« In gospodinjica, ki je doslej sramežljivi gospodinjici poveznili dva kosčka torte na krožnik, bo odslej prisedel in z lju-beznivim: »Dovolite mi!« kar sam namazal njeno kožo. Ko se bodo gostje vračali domov, bodo hvallili gostoljubnost in mrmrali: »Dons smo se pa fajm namazali!« Škoda Peter, da tega nisi doživel!

Z ženo je bil zadnje čase sprt; zakonska postelja je bila s pregrajo razdeljena v levo in v desno stran. Pregraja je bila iz šestih desk, med spodnjimi deskami je bila majhna špranja. Za izmenjavno korespondenco. Peter sicer ni nikdar pisal in le redko na pisma odgovarjal. Nekeč spomladi je ona napisala na listek: »Potrebujem nov klobuk«. Peter je odgovoril pisмено: »Za klobuk te ni kritja.« Kregala se nista nikdar.

Za debele ljudi so v Kranju imeli tudi debele izraze, npr. bunka, brenta, bresa (da se kar valja), zavalec, knala, vampež in njegov brat vamp in v sročani obliki tudi sinko debelinko. V pomanjševalni obliki izgubi najostrejši izraz svoj ost. Pijandura je nepoboljšljiv pijanec; pijanec je alkoholik srednje kapacitete, pijanček pa tako fleten človeček, da se nam kar smili. Trodelni samostalniški obrazec: pijanček, pijanec, pijandura, ima v sebi slovniško moč privedniškega stopnjevanja. Tudi pri besedi »barabaca« se človeku kar mlo stori in še hudič ne bi bil več hudič, če bi bil kot hudiček majhen kot palček.

Suhim in slabotno majhnim so rekli trska, zverca, krišdelnjak, penca, štrigolca itd. nam dolgi pa longa, longin, prekila (seveda fiziološki), lojtra, štanga, turška itd. Longin je iz latinske besede »longus« t. j. dolg, pa tudi neki svetnik se imenuje Longin. Je pa to prav majhen svetnik, kot npr. Pankracij ali Polikarp. Taka imena so dali svoj čas nezakonskim otrokom. Za kazen, — kot da bi oni kaj zakrivali.

Če jih še deset živi v Kranju, ki so Pisneka poznali, tega pa res ne vem. V Paplerjevi hiši je stanoval ta originalni krojač. To je bil njegov glavni poklic, postranski pa je bil požarni brambi »plozou na trobentou. Poleg tega napornega dela je nam otrokom pripovedoval pravljice. Pa tudi o tem, da je bil hraber vojak, — bil pa je v krojačnici.

Kadar je stal na pragu, je tudi poleti poveznili klobuk čez široko glavo. Bil je siloval, vendar to ni bil razlog za povešanje klobuka. Prepiha se je namreč strašno bal: če je kaj plačeval, je hitro zapril denarnico, da mu veter ne bi ukradel denarja. V delavnici in v kuhinji je ves dan zapiral okna in vrata, žena pa jih je odpirala, ker pač ženska načelno vedno nasprotuje. Trdila je, da smrdu se nihče ni umrl, od prepiha pa že veliko, toda ženska ima svojo logiko.

A. T. B.

Nobenega človeka v mestu ni tako spoštoval, kot je ženo advokata Kušerjara, in tudi pred nobenim se ni tako globoko priklonil kot pred njo. Nekeč pa ji je prav hladno voščil dober dan in še klobuka ni prizvednil, čeravno bi pri tej dobi gospe tvegalo celo prehlad. Ko ga je vprašala, če je morda kaj hud na njo, ji je tole povedal: »Uste, kua j' blo? In hudičovi vandroci me j' pregovorijo, da sm eno žaubo za lase kupu, zdej pa rdeče farbe preč na sprau. Najhuj je pa to, da me žena ceu carjt s hiše podi, k j' farba smrdi, pa še na gank moram spat pa jesti!«

V Pungratu je stanoval stari Varhajt. On je bil pti! Vsa delavnica se je s prvim vlakom vozil v Ljubljano, popoldne pa se je vračal. Ljudje so mu naročali, kaj naj zanje kupi v Ljubljani. Imel je komaj štiri centimetre dolge prste na roki in čudi me, kako je mogel z njimi držati toliko zavrtikov, škatal in vreč, ko je zvečer počasi prišel s kolodvoru v mesto.

Krevljast revček je bil »Prouk«. Po neki hudi bolezni ni mogel več govoriti. Le eno samo besedo je znal izgovoriti: besedo »prouk«. Nerodno je obstal pred ljudmi in prijazno se je nasmehnil. Iz usmiljenja ga je vsakdo nagovoril in mu stisnil nekaj drobiža v roko. Zahvaliti se z besedami ni mogel, le priklimal je in rekel: »Prouk«. Pa so leta 1914 v Sarajevu umorili avstrijskega prestolonaslednika Ferdinanda. Ljudje so se na cesti razgovarjali o tem. Pa je naš »Prouk« mimo prišel in rekel: »Prouk, prouk!« Zaprl so ga reveža in slabo je končal.

Stari Cof je sovražil promet. No, pa kak je takrat v Kranju promet? Če je bilo avtomobilov, so ljudje že 20 pešev, 5 biciklistov in dva avtomobila, so ljudje že tožili nad nezmožnim smrdom in nad vražjim kralvom. Najbolj se je hudoval naš Cof. Za vsakim avtomobilom, ki je mimo »frčnu«, in za vsakim kolesarjem je posebej dvignil palico, žugal z njo in pri tem kričal kranjske posvike iz 17. stoletja. Kaj bi ta revček dandanes imel opravil!

Krojač Slak je bil tako dober krojač in tako priljubljen, da je bil liberalcem del oblike. Na vprašanje, kdaj bo obleka sekla, je vedno isto odgovoril: »Do nedelje!« Seveda pa nikoli ni povedal, do katere. Natančno so bili Kranjčani, pikolovski in sitni. In despoti v zakonu! Stari Štraufar je zahteval, da copate pred posteljo »gledajo« tako, da more stopiti v nje, ne da bi jih obračal. Če niso bile prav obrnjene, se ni prav nič kregal, le za kazen dva do tri dni z ženo ni govoril. Ona pa ne z njim! Majhen razlog, hude posledice! Posavčev Korl je pri veteranih nosil zastavo. Če je imel preveč vina v glavi, se mu je jezik zatikal. Da bi to prikril, je povedal vedno isto: »Imeti dati, znati, naše geslo: Slovan bitile! Razjezile se je, če je kdo trdil, da je imel pri vojakihi višji čin od njega, ki je bil narednik. O starem Korošču — Piskležu je Hlebske Ruda že toliko povedal in najbrž tudi napisal, da bom zgodbe prekočil. Zelo so šaljive, originalne, kranjske! Tudi jih zna Ruda tako dobro pripovedovati in pri tem oponašati zna-

čilen govor tega zadnjega kmata v Kranju, da bi bil moj trud brez učinka. Pri nekaterih zgodbah je celo potrebno, da človek, ki to zna, imitira glasovno zvezo katerega zgodbe zadevajo: večina anekdot izgubi na moči, če junaka ne poznamo osebno. Pisana črka je mrtva, ali pa, vsaj spi. Da so sorodniki starega Korošca bili nejevoljni, se mi ne

zdi prav. Ruda možakarja ni hotel žaliti! V krepkih pri merih — »dal bi zanjjo cekin!« — v originalnem načinu govora, v duhovitosti šal in v njih kmetijski filozofiji je tu di Hlebs uglelad ednole pozitivno vsebino in obliko! Če je kaj dodal, kar se ni zgodilo, čeravno bi se moglo zgoditi, je bila to njegova avtorska pravica, licenčna poetical Smejalji smo se Koroščevi duhovitosti in nikdar nihče ni mislil, da je bil morda manj pameten kot mi. Za bistrre misli gre in za umetniško podajanje.

Prajs je v cerkvi tlačil meh, po hišah pa je »na rokoe drva žagal. Kot znak modernega časa pa so vpevali motorne žage na električni pogon. Kazalo je, da bo Prajs izgubil svoj zaslužek. Pa so Kranjčani to preprečili s tem, da so staremu žagarju, ki je prišel k njim tožiti, obljubili, da bodo vedno, dokler bo pri moči, najeli njega. Pa to kljub temu, da je bilo električno žaganje cenejše in hitrejše!

Stari Sodar je hodil zelo pogosto na Sv. Jošt in še zdaj se del poti imenuje »Sodarjeva smrta«. Tako strmo je bilo, da je naš alpinist od leta do leta bolj pihal in puh. Trdil je, da bo ta strmina njegova smrta!

Colnarjev Lojze je pričrkal! Da ne bo tudi mene tožil — kot se je svoj čas za advokati tožaril zaradi šale o »zvr-tanem« očesu — povem le eno o njem. Redko je pred polnočjo prihajal domov. In ko je nekeč prišel že od desetih spat, mu je mama prinesla čaj k postelji, ker je računala, da je bolan.

(Nadaljevanje prihodnjije)

„TOUR“ NASPOTUJOČIH SI IZJAV

Leto za letom dogodek privablja stotisoče na prašne podeželske in gorske ceste ter moderne betonske avtostrade. »Velika dirka« več kot dva tedna polni časopisne stolpce v najbolj branim črtov. Dirka s kolesi. Čarobna beseda sredi atemskega časa. »Tour« muk in trpljenja. Človekov boj z naravo — z železnim »konjičkom«, ki tehta samo nekaj kilogramov. Dirkač z njim premaga visoke gore in strme ovinkaste spuste z njih.

S krepkimi »koraki« požira kilometre, čestokrat s hitrostjo več ko 50 km na uro, po razbeljenem asfaltu. Na stoterih ovinkih in drugih zasedah preži nanj nevarnost. Vsak dan — dobra dva tedna — se zmeraj znova začne boj s samim seboj, ko notranji jaz vpraša, zakaj te muke, in s številnimi tekmeči. Zakaj pravzaprav? Nikomur ni priznane, tudi končnemu zmagovalcu ne. To je etapna kolesarska dirka »Po Jugoslaviji«.

Letošnja XXI. reprize naj bi se oprli tudi zvezde »Tour« iz prejšnjih let, ki so jih dali za javnost, mnenja in sodb, ki zadevajo letošnjo reprizo, vožnje s kolesi »Po Jugoslaviji«, ne da bi se pri tem spuščal v to, kdo ima prav in kdo ne; to naj bi pokazali šele zaključki te »kolesarske vojne«.

● **KK Odred:** Po nepravilnem startu za zadnjo etapo na kronometer v Kumanovem so sodniki nato na cilju povelili tekmovalne čase in prikrojili etapni plasma tako, da so oglaševali Andreja Boltežarja za prvo mesto. Tako so bistveno spremenili končni izid dirke za posameznike, ki bi se moral glasi pravilno takole: 1. Boltežar (45:07,27), 2. Bolassina (45:08,50) in 3. Bilic (45:08,54).

● **Jovanović:** Lahko smo kaj pogrešili, toda s popolno odgovornostjo trdim, da nihče med nami ni imel nikakršnih slabih namenov. Iz Ljubljane ni sodeloval noben sodnik, čeprav smo zaprosili za dva.

● **Ljubić:** »Meni je žal, da je prišlo do takega finala. Vse bi se lahko končalo v redu. V Skopju je bila velika greška.«

● **Rešić:** »Uradni zmagovalci Bilic ni prav nič kriv, kri- ni so drugi, ki so zgrešili tak razplet.«

● **Bosiljević:** »V Skopju sem stopal zase. Po mojem merjenju je prišel Boltežar 3.13 minute za Bilicem, po uradnih sodniških meritvah pa 3.14.«

● **Skerlj:** »Novico, da je Boltežar samo drugi, po sodniški odločitvi, smo drugi reprezentanti sprejeli s solzami v očeh.«

● **Savorn:** »Skandal. Razlika je 3.09 in ne 3.14. Toda to ni najhu-

ša napaka. Bruka je, da kaznovan Belgijec Walscharts, da bi Bilic dobil bonifikacijo 30 sekund in tako zmagal na dirki.«

● **KK Odred:** Kaznovanje belgijskega kolesarja Walschartsa s kaznijo II. stopnje (30 sekund) je bilo nepravilno in nemoralno, saj je ta odločitev bistveno spremenila končni vrstni red v generalnem plasmaju (v prid Bilicu, na škodo Boltežarja).

● **Vujić:** »Na lastne oči sem videl, da je Walscharts kakih 300 m vozil v zavetju za belgijskim vozilom. Ko je prišel do mene glavni sodnik Morović, sva takoj odločila, da ga kaznujemo. Vodja belgijskih kolesarjev prof. Metz ni ugovarjal. Se preden so bili znani rezultati zadnje etape, smo približili Walschartsu 30 sekund, torej že tedaj, ko se nismo vedeli, kako se bo plasi- ralo in drugi dirkači.«

● **Rešić:** »Sam sem bil zaven, ko je prof. Metz protestiral pri sodnikih zoper kaznen. Ves ogorčen je zapustil sodniško sobo.«

● **Morović:** »Belgijska smokazoval, preden so prišli na cilj naši dirkači.«

● **Ljubić:** »Če se je Walscharts res vlekel, ga bi morali kaznovati s približkom najmanj 1 minute.«

● **Savorn:** »V Belgiji take prekrške kaznujejo z diskvalifikacijo. To dobro ve tudi Walscharts, ki je eden najboljših dirkačev za vožnjo na kronometer na svetu sploh. Sam sebi gotovo ne bi dovolil, da bi ga diskvalificirali prav v zadnji etapi.«

● **Walscharts:** »Nisem se vlekel, meni to ni potrebno.«

● **KK Odred:** Sodniki na cilju zadnje (15.) etape so oško-

dovali člana »Roga«, državnega reprezentanta Franca Skerlja; namesto doseženega časa 49.31 so mu kratko malo odločili 50.24, čimer so mu odvzeli II. mesto v zadnji etapi.

● **Rešić:** »Tovariš Ljubić, ki je sodeloval s sodniki, je na cilju dejal Skerlju, naj ostane blizu odra za zmagovalce, češ da ima enega najboljših časov. Po preračunavanju (25 minut) so sodniki ugotovili, da je Skerlj čas 50.24 in ne 49.31. Le kako?«

● **Skerlj:** »V Skopju mi je sodnik Ljubić dejal, da sem dosegel čas 49 minut in nekaj sekund, čas, ki bi me uvrstil na drugo mesto v etapi. Kajpak sem bil nato precej presenečen, ko so mi uradno sporočili, da je moj čas 50.24. Zato sem v tej

Veselin Petrović

odločilni etapi zasedel samo 4. mesto, računam pa sem na drugo (49.31). V zvezi s tem sam presodite, ali je bilo v Boltežarjem vse v redu.«

● **KK Odred:** Zvezni kapetan Veselin Petrović je v etapi Reka—Zagreb namerno »stopal« Andreja Boltežarja, da bi omogočil boljši plasma Cvetka Bilica.

● **Petrović:** »Boltežar v tej etapi ni ravnal prav, da je vlek' obo Ruso proti Zagrebu. Po potrebnem je razmetaval svoje moči in škodoval jugoslovanski ekipi. Dovolj bi bilo namreč, da bi prišel z Rusoma skupaj na cilj; obelbel bi rumeno majico.«

● **Boltežar:** »Mene so v tretji etapi zavirali, vrh vsega se do Novega Sada nihče ni brigal zame. Tedaj so se zavzeli zame Valencić, Skerlj in Ukmar ter člani slovenske ekipe.«

● **KK Odred:** Jugoslovanska ekipa je na nekaterih gorskih etapah nastopila z napačnimi prenosni na kolesih, med njimi tudi Boltežar.

● **Petrović:** »Jugoslovanski reprezentanti so bili v nekaterih etapah slabši.«

● **KK Odred:** V etapi od Zvonika do Novega Sada je zvezni kapetan Petrović kakih 90 km spremljal samo Cvetka Bilica (skupaj s tremi Rusi), popolnoma zanemaril pa je drugih šest naših reprezentantov.

● **Petrović:** »V etapi do Novega Sada je Bilic paraliziral tempo ubezne skupine, da bi omogočil, da se ji pridruži med drugimi tudi Boltežar in tako dobil rumeno majico.«

● **Zanoškar:** »Zvezni kapetan je dolgo dolgo spremljal vodilno skupnico popolnoma brez potrebe, namesto da bi organiziral enak podvig vsaj za nekatere svoje varovance in tako omogočil naši ekipi boljši plasma. To namogo je prenehal meniti. V ta namen sem žrtvoval Skerlja. Ču- briča in vsa slovensko ekipo.«

● **KK Odred:** Zvezni kapetan se nasploh ni držal ustaljene prakse, ki velja na etapnih dirkah, se pravi, da vsa ekipa brani rumeno majico.

● **Petrović:** »Na Reki sem zabilcel vsem članom jugoslovanske ekipe, da je številka 1 Boltežar, naš drugi vozač pa Bilic. Puljčan sem prepovedal, da bi napadal rumeno majico. Boltežarja smo ves čas forsirali, nikoli nisem namerno oviral njegovega plasmaja. — Tekmo mi je bilo, ko mi je Bilic trener Edvard Rajković takoj po dirki potožil, da sem vso dirko zastavljal njegovega varovanca in pomagal samo Boltežarju. Po- jasnili sem mu splošno prakso, da po prvih etapah vsi člani ekipe vozijo pač za tistega, ki vodi v generalnem plasmaju. — Zato trdim, da sem pravilno vodil našo reprezentanco. To lahko

potrdi tudi Boltežar in drugi reprezentanti.«

● **Rajković:** »Letošnja dirko po Jugoslaviji sem spremljal samo od Reke do Banjaluke.«

● **Bilic:** »Zvezni kapetan mi je prepovedal napadati rumeno majico.«

● **Skerlj:** »Zvezni kapetan nas bi moral voditi drugače. Dejan- sko nam je pomagal samo trener »Roga« Zvone Zanoškar. Če bo Petrović odločil še naprej o vsem, ne bom več sodeloval; tako menijo tudi Valencić, Ukmar in Boltežar. Sploh si zvezni kapetan domišljavo lasti pravico, da so reprezentanti njegovi učenci. Resnica pa je, da gre vsa za- sluga klubskim trenerjem Zanoškarju, Rozmanu in Bajcu.«

● **KK Odred:** Na vsej dirki zvezni kapetan ni imel enega sestanka z reprezentanti, na katerem bi strokovno pretresali prevo- žene etape in se domislili za nadaljnjo vožnjo.

● **Petrović:** »Sestanki so bili v Ljubljani, na Reki, v Sarajevu... To lahko potrdijo tudi reprezentanti.«

● **Skerlj:** »Pravih strokovnih sestankov ni bilo; o vsem smo se pomenili bolj mimogrede kar na startih.«

● **KK Odred:** Spriču doseda- njih slabih izkušenj, zlasti na dirki po Jugoslaviji, smo — skup- ne z »Rogom« — sklenili, da ne bomo dali svojih dirkačev za državno reprezentanco za svetovno prvenstvo v San Sebastianu v Španiji, če jo bo vodil Vese- lin Petrović. Našim članom — reprezentantom so poslali direk- na vabila, ignorirali so klub.

● **Zanoškar:** »Glede na dose- danje skušnje lahko trdim, da bomo spet doživeli neuspeh. Za reprezentante se sedaj nihče ne zmeni, da bi jih poslal na od- mor. Noben ne ve, koliko čla- nov bo šla ekipa, kje se bodo — če se sploh bodo — priprav- ljali pred odhodom. Po mojem bi morali odpotovati tjakaj s 4 kolesarji za ekipno vožnjo in 3 za posamično konkurenco.«

● **Petrović:** »Za San Sebastian so odredili Bilic, Boltežar, Va- lencić in Čubrić (ter rezerve Skerlj, Pavlik in Živković). Ni predvideno, da na svetovni šam- pionat potuje kakšenkoli klub- ski ali republiški reprezentant; KZJ je odločila, da v Španijo odpotuje reprezentanca Jugosla- vije.«

Traunškova med vajo na bradli

MANJKA LE ISKRA

Poletni čas je čas počitnic tudi za telovadce in telovadke, oddahnejo pa se prav tako njihovi vaditelji in trenerji. Slednji dosti manj, kajti prav v tem času kujejo nove načrte in iščejo možnosti, kako bi jih izpeljali. To mor- da ne velja za redke vrhunske zastopnike vaj na orodju, vsekakor pa za tiste v I. razredu, ki jih ni nihče vabil niti na spartakiado v Prago niti na gimnastrado na Dunaj. Tako po- tihiem so upali, da se jih bo kdo spomnil, saj ti imeli priložnost ne le videti vrhunske dosežke, ampak se tudi marsikaj naučiti. Istosčasno bi jim bila to tudi edina nagrada za njihov skoraj celo- letni trud v telovadnici.

Tako nekako so izvenili prvi akordi v pogovoru z znanim mariborskim trenerjem vaj na orodju strokovnjakom Jožetom Zadnikom. Povedal je, da je na pobudo Gimnastične zveze Jugoslavije sicer pripravil posebno toč- ko, ki naj bi nastopila na gimnastradi, toda ker ni bilo o pravem času na voljo za dabo te- lovadnice, točke ni mogel uveljaviti. Tako se sa- mo z želostjo spominja uspeha, ki ga je dose- gel s svojo sestavo na gimnastradi pred štiri- mi leti v Stuttgartu. Toda kje je že to!

● Spet sva sredi stvarnosti. Zanimajo me njegovi nadaljnji načrti. Predvsem, kako le- žensko vrsto, ki sodi med najboljše v prvem razredu in je imela včasih le še korak do zvez- nega razreda.

Trenutni položaj vrste ni ravno najbolj rožnat. Dve telovadki sta nepričakovano odpadli, skoraj bi lahko rekli trojica. Najprej je zbolela Križmanova; morala je opu- stiti tekmovalno telovadbo in se preseliti med vaditelje. Zatem je doletela smola Ivan- ka Baša, ki si je tako nesrečno zlomila nogo, da je morala dati slovo aktivni telovadbi. Da bi bila nesreča popolna, si je zlomila roko še Čre- nikova in tako izgubila skoraj vso sezono. Pre- ostala četvorica: Pauličeva, Nikčičeva, Traun- škova in Zavečeva pa so bile preveč okrnjene, da bi lahko nastopile kot ekipa na državnem prvenstvu. »Tragedija« pa le ni popolna, kajti medtem sta se iz sicer razrednih vrst mladih vrstnic razvile nenavadno hitro komaj 15-letni telovadki Marija Dolenc in Irma Fras.

● Na raznih telesnovzgojnih forurh v Ma- riboru so že večkrat razpravljali o nujnosti večjega razvoja kvalitativne gimnastike, ki bi bila vaba za mlade telovadce in telovadke. Svoj čas je okrajna zveza celo določila letno subvencijo milijon dinarjev, toda pravega uspeha ni bilo.

Jože Zadnik misli o tem svoje. Za začet- ek je bilo to pred leti sicer kar precej, toda samo finančna plat ne reši proble- ma. Treba je tudi ljudi, ki vodijo delo. Teh pa ni, vsaj v takem smislu ne, kot pri športnih društvih. Dnevno delo v telovadnici zahteva tudi dnevno reševanje problemov, ki se po- rajajo med vrhunskimi telovadci kar sami od sebe. Osnovno vprašanje je seveda hrana, kajti večina telovadk so dijakinje izven Mari- bora. Kalorije v menzah ali samopostrežnicah pa nikakor ne zadostujejo za normalno ži- vljenje in še za ostro vadbo.

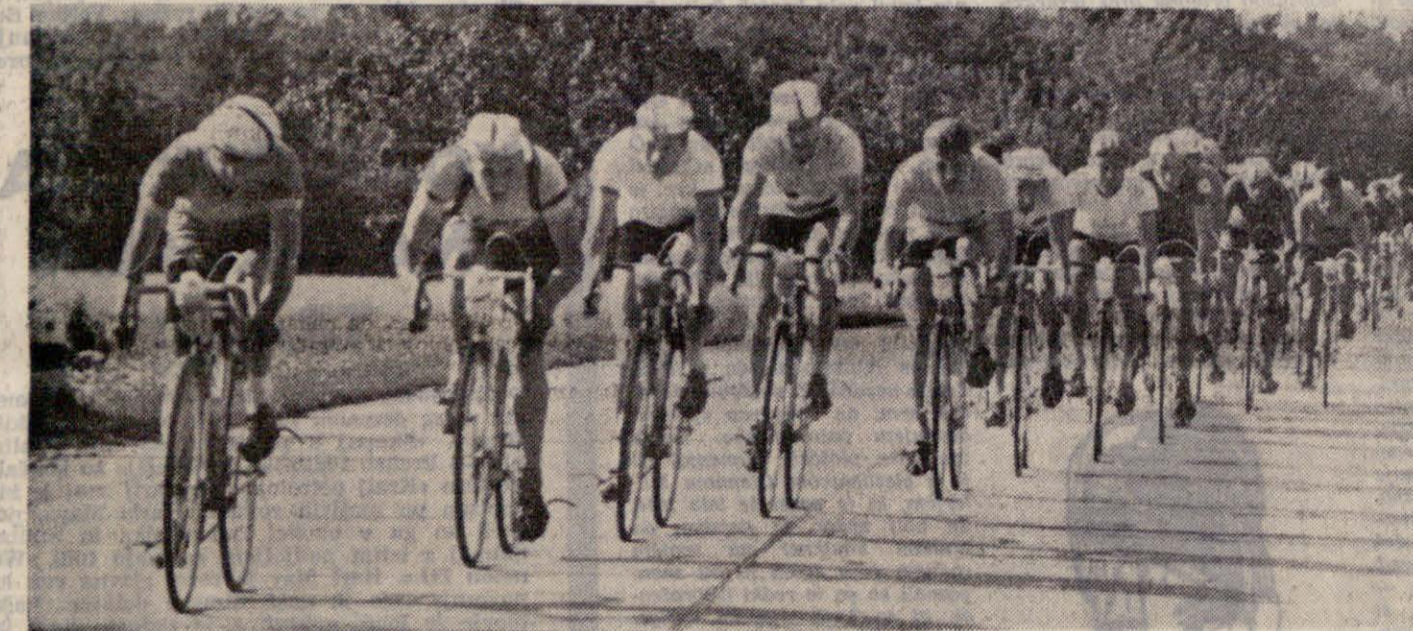
● Morda bi na problem res gledali nekoli- ko drugače, če bi ga imeli večkrat pred očmi. Toda funkcionarji pri gimnastičnih zvezah se še vedno oklepajo stare prakse — čimmanj tekmovalj. Tako pride problematika telovad- cev na beli dan samo vsake kvatre enkrat.

Jože Zadnik se strinja s tako ugotovitvijo. Toda v sedanjem položaju v vrhunski gimnastiki se tudi ne da kaj prida ukre- pati. Kje naj vsaj malo kvalitetejša vrsta, pa najsi bo to ženska ali moška, najde približno enakovrednega nasprotnika? To pa ne pomeni, da moramo še naprej ostati pasivni. Treba bi bilo začeti akcijo takoj, že to jesen. Seveda na najnižji stopnji. To se pravi, organizirati najprej tekme pionirjev in pionir v občin- skem (v mestih medobčinskem) merilu po ligaskem sistemu. V Mariboru bi tako la- hko postavili vsaj pet ekip, ki bi tekmoval- vsaka z vsako in pester telovadni spored bi bil tu. Če bi potem priredili te republiške prven- stvo za najboljšo, bi prvi cilj dosegli. Sezono bi povsem izpolnili s tekmovalji, saj bi prej ali slej prirejali take tekme tudi za mladince in — o tem pri takem sistemu tekmovalja sko- raj ni dvoma — tudi za člane in članice.

● Z novo telovadnico srednje šole za te- lesno vzgojo so mariborske telovadke sicer pridobile dosti bolj primeren in udoben telo- vadni prostor kot je bil nad unionsko dvorano. Toda problem s tem ni povsem rešen. Nekaj deset metrov od te telovadnice je okostje štu- dijske telovadnice, ki naj bi šele prav zado- voljila potrebe.

Jože Zadnik s študijsko telovadnico, če- prav je postavljen v šole njeno okostje, ni zadovoljen. Dejstvo je namreč, da ne- ustreza vsem potrebam, ker je spet — pre- majhna. V njej to sicer predpisan prostor v velikosti 14 x 14 m, toda meja tega prostora bo tako rekoč tik od steni. Predlog za poveča- nje ni prodi, ker so bili načrti pač taki in — amen. Če bi bila telovadnica že postavljena, bi rekli — vse v redu, toda za zdaj je le skelet, ki bi se ga še dalo dopolniti.

● V Mariboru torej ne manjka želje do dela, do ustvarjanja in napredka v vajah na orodju. Ne manjka tudi pogojev, kajti mladine je na pretek, in to talentirane mladine, o čem- er se lahko vsako leto znova prepričamo na šolskih prvenstvih. Manjka le iskra, ki bi za- netila neugasljiv ogenj pri ljudeh, ki so bili nekoč telovadci in so sedaj funkcionarji, da dosežejo še več in da končno sestavijo pester načrt tekem. Le tako bodo namreč za stalno pritegnili mladino v telovadnico. S. C.

Boj s samim seboj in tekmeči — etapna kolesarska dirka »Po Jugoslaviji«. Foto: Dušan Skerlep

PRED ENAJSTO REPRIZO ELITNEGA NOGOMETNEGA TEKMOVANJA ZA EVROPSKI POKAL

EUSEBIO JE ZA UMETNOST - NE ZA OBRTO!

Najboljše nogometne klubske enajsterice »stare celine« so z žrebom že določene za prve spopade tradicionalnega tekmo- vanja za evropski pokal, ki je zdaj že enajsta repriza. Kakor je znano, Jugoslavijo zastopa Partizan. V prvem kolu bo igral s francoskim klubom Nantes. Prvo kolo mora pa biti pod stre- ho do 15. oktobra.

Leaderji tega vsakoletnega kva- litetnega spektakla ob žogi so predvsem Real, Inter, Benfica in Milan, ki so bili obenem tu- di edini zmagovalci. Največ dra- goцениh pokalov krasi Realovo vitrino, saj so Španci kar pet-

krat osvojili naziv evropskega prvaka. Prvih pet finalnih spo- padov z velikimi dobitki je bilo v Parizu, Madridu, Bruslju, Stuttgartu in Glasgowu — pet srečanj, ki so Di Stefanovi četi prinesli toliko radosti. Z Reali- vni asom Di Stefanom sta na vseh petih zaključnih slovesno- stih delila veselje edinele Gentu in Marcitos, medtem ko so se Santamaria, Puskas, Rial in Kopa menjavali na terenih. Ze- samo ta imena dovolj zgornovo pričajo, da je bila to Realova zlata doba, na krmilu njegove enajsterice pa je blestel edini moj — pojem — Di Stefano, ki je nogometni žogi, predvsem

v Španiji sami, postavil viden spomenik.

Toda časi se spreminjajo in z njimi tudi ljudje. Hočemo reči, da so leta Realovim stebrom ko- čno le odvzela mladost...

Lanski, deseti finale, je bil vsekakor najlepša nogometna predstava v Evropi, saj je mo- ral »postaršani« Real prepustiti prestol boljšemu — Intri. Her- reri varovanci pa klub temu niso bili deležni pričakovane aplavza za igro, s kakršno je to- liko let navduševal Di Stefano in njegovi soigralci. To prizna- nje je pripadlo vice šampionu Benfici.

V vrstah Intra so prav goto-

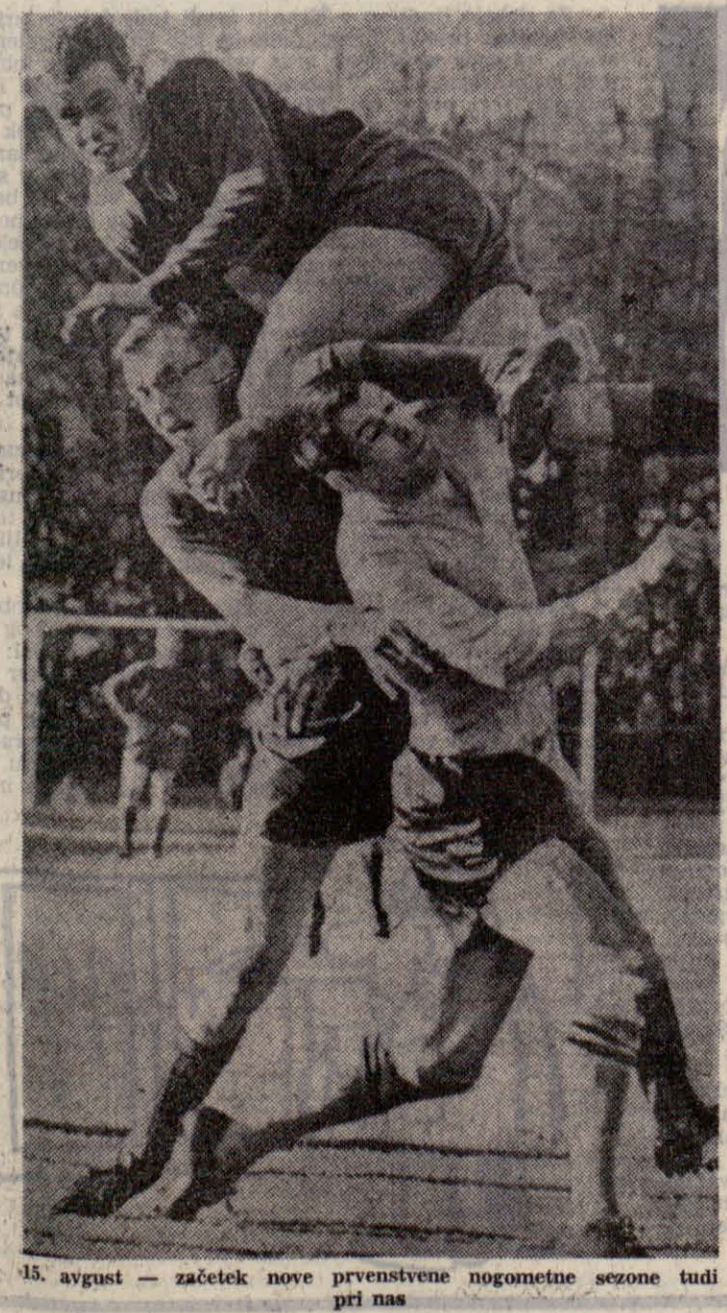
vo mojstri nogometne žoge: Bra- zilec Zair, Španec Suarez, Maz- zola, Corso, vratar Sarti in dru- gi. Igrajo skrajno racionalno, ker jim tako predpisuje njihov očel, general Intra Herrera! V igri italijanskega leaderja ne boste našli ne lepote ne ekshibicij — niti svobode. Inter spominja na čudno vojsko, ki ima samo ene- ga oficirja — generala Herrero, vsi ostali pa so navadni vojaki. Obstaja seveda samo Herrera, njegovo mišljenje in nič več in nihče drug!

Če so potemtakem Herrerini vojaki navadni obrtniki, tedaj so člani Benficovega ansambla no- gometni čarovniki, ki znajo to igro spremeniti v pravo umet- nost. Človek št. 1 je nedvomno napadalec Eusebio, pa Augusto, Simoes, Colunia in Germano. Eusebio je vnet pristaša umetno- sti, ne pa obrti. Pravi, da je no- gomet predvsem igra, in šele na- to posel.

Naši državni prvaki v tem tekmovalju niso imeli kaj prida uspehov, zato pa so še lepi spomini na nekatere dvojboje. V prvem nastopu se je Partizan med drugim srečal s samim Rea- lom. V Madridu je bilo 0:4, ja- nuarja leta 1956 pa je zmagal Partizan s 3:0. Tedaj je blestel na stadionu JLA »Francoski Mi- loš Milutinović«.

Naslednje leto je ta čast do- letela Crveno zvezdo, ki je bila tudi prekratka za en sam gol. Fiorentina je imela srečnej- še roke, kajti Crvena zvezda je bila s Toplakovo poškodbo moč- no handicaprana. Leta 1958 je ta ista enajsterica odigrala ne- pozabno tekmo z Manchester Uni- ted, katere večina igralcev je že naslednji dan na povratku do- mov tragično preminila pri le- talski nesreči v bližini Münchna.

Lanski leto je prineslo nad Glasgowom, toda Beograđani so odnehal v tretjem poskusu... In letos? Spet je na vrsti Partizan. Ali bo imel kaj več groče kakor doslej?

15. avgust — začetek nove prvenstvene nogometne sezone tudi pri nas

Na nemško pobudo so začeli v Italiji živahno propagando za uvedbo rokometne igre, ki je tamkaj dozdaj še ne gojijo. Italijanski dnevnik »Il giorno« je za- čel objavljati pravila zanjo s pri- mernimi komentarji. Na jesen naj bi Nemci poslali na področje med Milanom in Bergonom dve izbrani moštv, da bi spora žel- nim domačinom pokazali lepote in dinamizem rokmeta. Zlasti se mislijo te igre oprileti po raz- nih redovniških zavodih, katerih vodstvom je nogomet prav odra- ten, košarka pa premalo borbe- na.

Boksaški dvojboj »za pogrebn- ni mizami«, ki so ga pred kratkim priredili v Rimu, ni »po- tregel«, kakor so računali. Imel- več ko 800 poginikov je bila na- ročena komaj četrtina, med kte- rimi pa je bilo tudi precej go-

stov, ne da bi bili segli v lastne žepa za vsotopino. Med precej razkošnim in seveda primerno za- heljenim banketom so »gledalci« spremljali dva boksaška dvo- boja, med katerima je bil glavni med Italijanom Rinaldijem in Nemcem Gumpertom na zelo dvomljivo ravni. Nemec se je po 13. kolu sam umaknil z odra, po- zneje pa je moral celo v bolniš- nice. Novice vesti zatrjujejo, da se mu ni primerilo nič resneje- ga, zaslužil pa je tako več ko slajno.

Dva nekdanja boksaška velika- na iz dvajsetih let — ki sta ta- čas že blizu sedmim krizem — Jack Dempsey (ZDA) in Francoz Georges Carpentier, ki sta se oba posvetila gastronomski stroki, o čemer pričajo tudi njuni utesn- ni telesni propori — sta se do- govorila za poseben revanši dvo-

KRATKO TODA NOVO

boj, toda ne v ringu, temveč za bogate in kar se da premetene obložen mizo. Zmagal bo tisti, ki bo izbrano pojedino iz lastne kuhinje pripravil najbolj dovre- no. Prva runda bo tekla v New Yorku, druga pa v Parizu. Za razsodnika sta izbrala neugna- nega peva Mauricea Chevaliera, ki tudi slovi kot dober pozna- valec izbranega prigrizka. Ta ne- vtralec je dal že naprej objaviti, da knock outa v tem matchu ne bo, marveč samo zmagal po toč- kah, tako se glasi prvo in edino pravilo o tem spopadu z zavihani- mi rokavi.

Italijanski dolgorogas na smu- čeh Marcello De Dorigo, ki je letos pozimi med treningom na Švedskem v vitarju zasedel in so mu morali poizem že tankaj za- radi zmrznili amputirati nekaj prstov na nogah, se je moral ne- davno spet začeti v bolnišnico. Italijanski specialisti so v Cortini — tam se zdravi sedaj na novo — morali še enkrat seči po kirur- škem nožu in mu odvzeti še dva prsta. Seveda bo moral ostati še naprej v bolniški negi, upanja pa, da bi se kdaj smučal, zme- raj bolj plašno.

Sam na dopust? Ne!

MOJSTER SHERLOCK HOLMES IN DRUGI ROMANI CONAUA DOYLA ME SPREMLJAJO

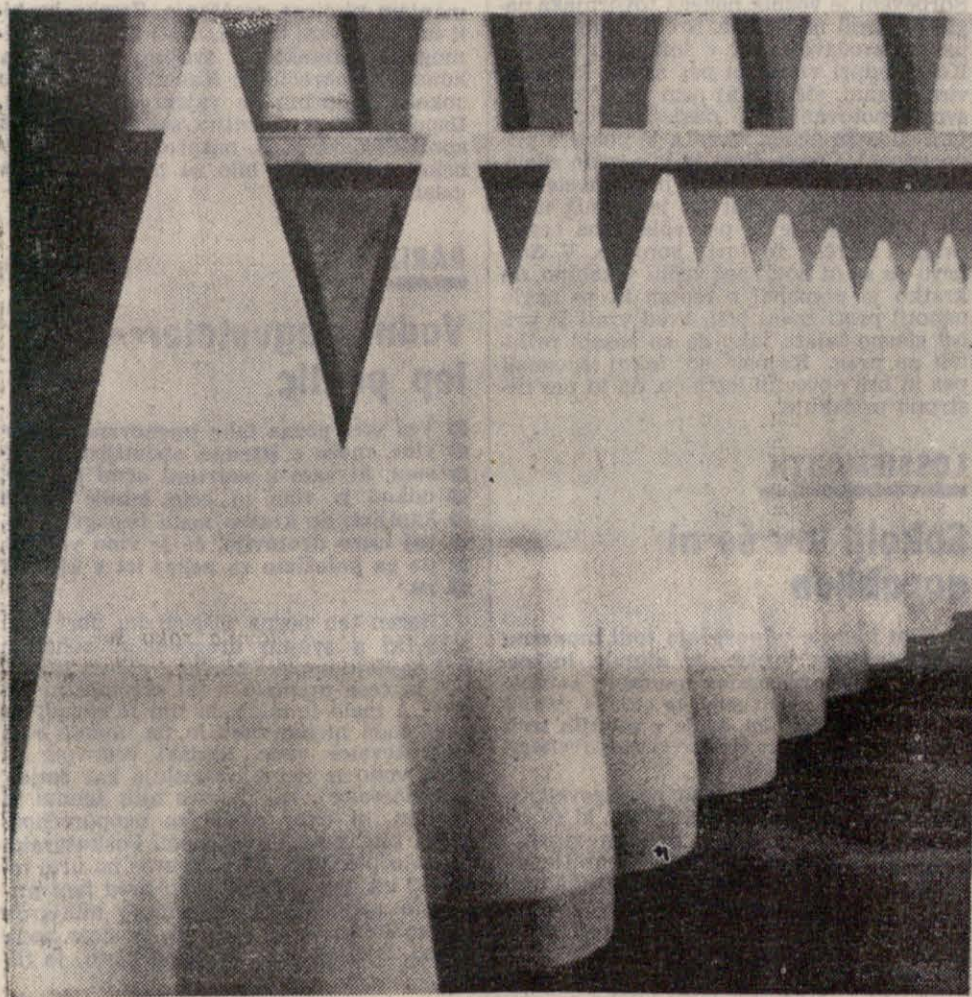
ČUDEŽNO STEKLO

Znane snovi skoraj ni več moč spoznati. Zda je trda kot železo, zda lahka kot bombaž in vedno znova preseneča s svojimi novimi in novimi lastnostmi. Že poznamo steklo, ki ga le stežka zdrobiš, izdelali so svetlobno občutljivo steklo in morda kmalu tudi metalurško steklo, ki ga bomo lahko upogibali, kovali in obdelovali na nešteto načinov za vse večje potrebe sodobnega sveta. Danes ne živimo več samo v dobi atoma in vesoljskih poletov, pač pa tudi že v dobi stekla. Revolucija stekla je na pragu.

Napredek znanosti nam je odprl pogled tako v brezkončno prostornost vesoljskega prostora kot tudi v svet drobnega virusa. Velike vizije znanosti in odkritja so se nam pokazala skozi optična stekla mikroskopov in teleskopov. Steklo! Od injekcijske brizgalke, termometra, instrumentov za transfuzijo in elektronskega topa za obeževanje rakastih tvorbo pa do steklenih kupol in konic vesoljskih raket, ki morajo biti trdne, da jih ne poškodujejo veliki pritiski, in odporne proti velikim toplotnim spremembam. Zopet steklo! V Sovjetski zvezi se ukvarjajo s konstrukcijo elektronskega računalnika, kjer bodo »pomniški« elementi prav tako izdelani iz stekla, ki bo vskladiščilo informacije v obliki ultrazvočnih signalov. V atomskih centralah s pridom uporabljajo steklo, v podmorjih, v elektroniki in še na mnogih drugih področjih, prav do kuhinjske posode.

☆

Steklo je lahko odličan izolator, pokazalo pa se je, da je tudi polprevodnik. Znanstveniki znova in znova odkrivajo še doslej neslutene lastnosti te čudežne materije. Steklo so osvobodili stoletja trdnih vezí.

Raketne konice iz pyrocerama

NOVI „KRIVEC“ SRČNIH BOLENIJ

Vzroke srčnih obolenj odkrivajo vsak dan znova, hkrati pa jih medicinska znanost poskuša odpravljati. Dognali so že, da proti takšnim obolenjem pomagajo razne telesne vaje in da je kajenje zelo škodljivo. Nekateri zdravniki so prepričani, da škoduje odvečna telesna teža, drugi pa spet mislijo, da so nevarne razne shujševalne kure. Ni še dolgo, kar so našli vzroke za srčne bolezni v holesterolu in drugih maščobah. Zda pa so spet odkrili novega »krivca«.

Po šestletnih raziskovanjih v najnovejšem mestu v državi Michigan je zdravstvena ekipa z michiganske univerze odkrila, da razen krvnih maščob in visokega krvnega pritiska, ki so ju že prej povezovali z obolenji srca, tudi količina sladkorja v krvi vpliva na srčna obolenja. Znano je, da velika množina sladkorja v krvi povzroča sladkorno bolezen in tudi arteriosklerozo. Skupina michiganskih znanstvenikov pa v »Priročniku interne medicine« ugotavlja, da sladkor v krvi povzroča tudi obolenja arterij in srca.

Oddelek za nalezljive bolezni v Michiganu pod vodstvom dr. Thomasa Francisa si je za svoje raziskovalno delo izbral tipično am. mesto Tecumseh v Michiganu. Čeprav je mestce razmeroma mlado, saj so ga naselili šele leta 1824, ima veliko industrije, glavno prometno ulico in tudi mejo na številne kmetije. Raziskave so začeli leta 1959 na 8600 prebivalcih, kar je 90 odstotkov naseljenosti. Prebivalci tega mesta so dali podatke o svojih preteklih, o zgodovini zdravstva in obiskali klinike, kjer so jih zdravniki temeljito pregledali, še posebej kri in urin, posneli elektrocardiogram in rentgensko pregledali pljuča. Tako so lahko ugotovili pogostost kroničnih, hipertenzij, revmatičnih in kongestivnih srčnih obolenj glede na spol in starost. Spoznali so, da je razen holesterola v krvi in krvnega pritiska tudi količina sladkorja v krvi pomemben dejavnik pri ugotavljanju srčnih bolezni.

Steklena posoda se ni razbila, čeprav so jo vrgli iz devetega nadstropja. Sledovi padca so bili vidni na tlaču, ne pa na posodi. Američani izdelujejo »sončno steklo«, ki se ustrezno obarva pod vplivom svetlobe in znova postane brezbarvno, ko prične sonce zahajati. Vetrobranska stekla na vozilih prihodnosti bodo izdelana iz take snovi, da se bodo po barvi prilagodila svetlobi. Ne samo karoserije, tudi mnogo kovinskih delov v avtomobilih bo nadomestilo steklo. Rubin v laserju se bo moral prav tako umakniti steklu. Skratka — staro, dobro znano steklo je postalo takšno, da ga ni več spoznati, njegove zdajšnje metamorfoze pa so take, da je trdno kot jeklo, drobljivo kot jajčna lupina, mehko kot vata in trdo kot diamant.

Clovek izdeluje steklo že petintrideset let, toda šele v zadnjih petih letih je spoznal neskončne možnosti, ki mu jih nudi ta snov. V bližnji prihodnosti bo vplivalo na razvoj vseh industrij, saj je že danes zaposlilo veličansko armado kemikov, inženirjev in tehnikov.

Prva dva naravna proizvajalca sta bila ognjenik in strela. V kratkih je pod vplivom vročine nastajalo naravno steklo obsi-

saj je, denimo, sestava stekla današnjih steklenic skoraj enaka tisti v rimski dobi. Moderna znanost pozna na tisoče novih formul, kombinacij za nova stekla pa čez dva milijona, vendar pa v proizvodnji uporabljajo le dva tisoč formul. Številke so presenetljive, a ne pozabimo, da samo v laboratorijih Corning v New Yorku vsak dan preskusijo kakih trideset novih stekel, razlike med posameznimi vrstami pa so danes večje kot med nerjavečim jeklom in navadnim železom.

Osnovna surovina za izdelovanje stekla je, kot vemo, silicijev pesek, ki ga je dovolj povsod. Na žalost pa ni tako lahko izdelati stekla iz čistega silicija, ker je tališče precej visoko, masa pa preveč viskozna, da bi lahko odstranili zračne mehurčke, ki so vjeti med zrnci peska. Če zvišamo temperaturo, da bi tako zmanjšali viskoznost, začne silicij izparovati. Stari steklarji sicer niso vedeli pravih načinov ali kislika, pa so le premagali to težavo tako, da so pričeli dodajati sodo, ki nekako razmaže atomske vezi v siliciju, da se ta laže topi.

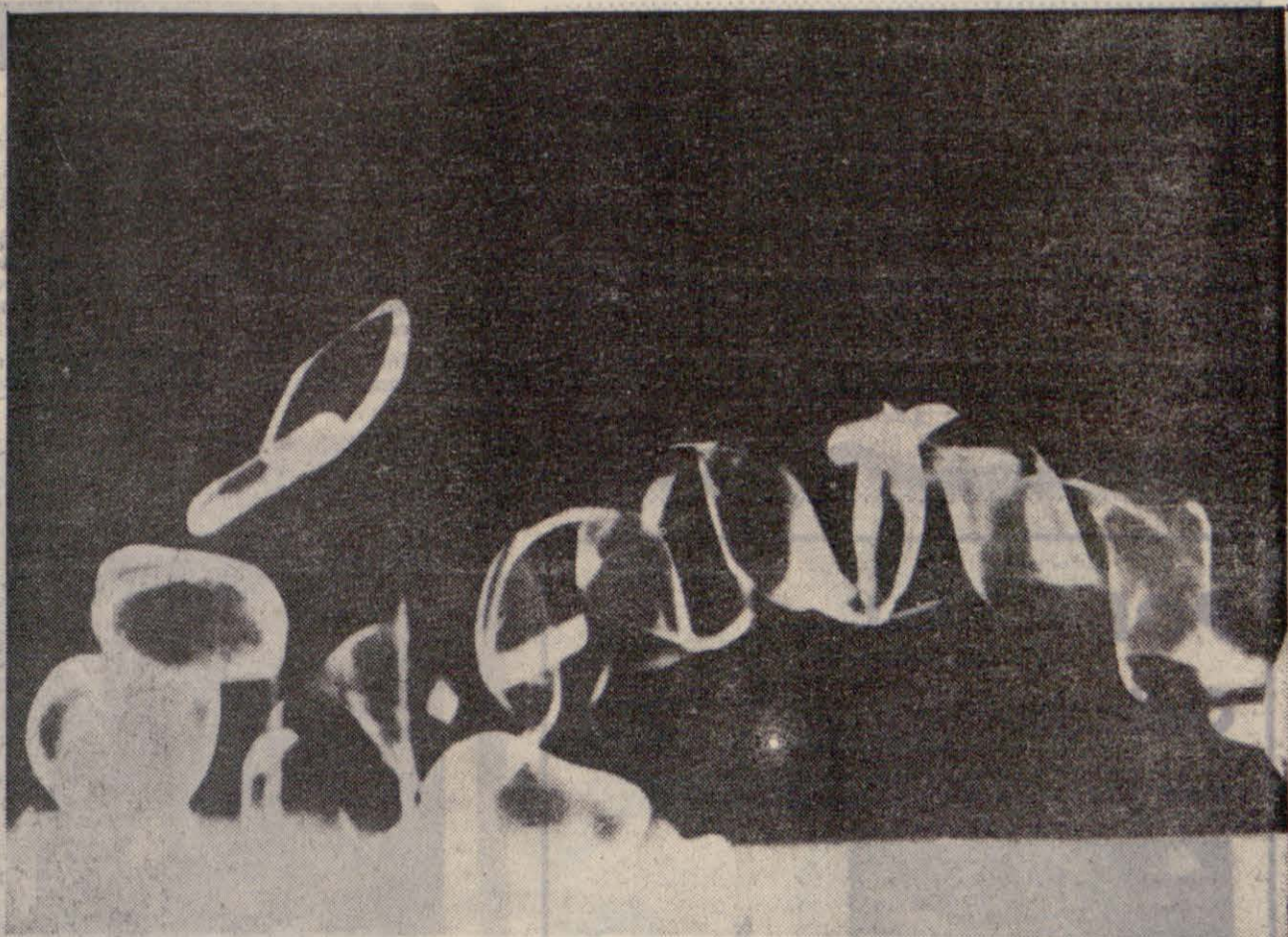
☆

Izdelovanje stekla je torej v principu dokaj lahko: zmešamo anorganske snovi, ki se tope in stapljajo pri visoki temperaturi. Tekoča masa se potem ohlaja, ne da bi kristalizirala. In to je tipična lastnost stekla — je trdo in ponavadi neprozorno, pa vendar nima kristalaste strukture. Opazili pa so, nekolikokrat v muzejih, da se steklo počasi vrača v neko kristalasto strukturo, ki jo ima narava očito za bolj »normalno«. Kaj je torej pravzaprav steklo? Kako razložiti in pojasniti obliko oziroma stanje? Morda s tem, da narašča viskoznost mase z ohlajanjem tako hitro, da običajni mehanizem kristalizacije pride v poštev? Steklo namreč ohrani lastnosti, ki jih je imelo v raztopljenem stanju. Kljub temu da so lastnosti dodatkov znane, je notranja struktura stekla zaprta knjiga: ni trdna snov ne tekočina in ne plin, zato bi ga bilo zelo težko označiti s kakšno fizikalno definicijo. Zaradi tega je steklo za mnoge znanstvenike podhlajena tekočina in res spominja po svoji notranji atomski zgradbi na tekočino. Drugi so zopet mnenja, da je anorganski polimer, ki je v sorodstvu s plastičnimi masami.

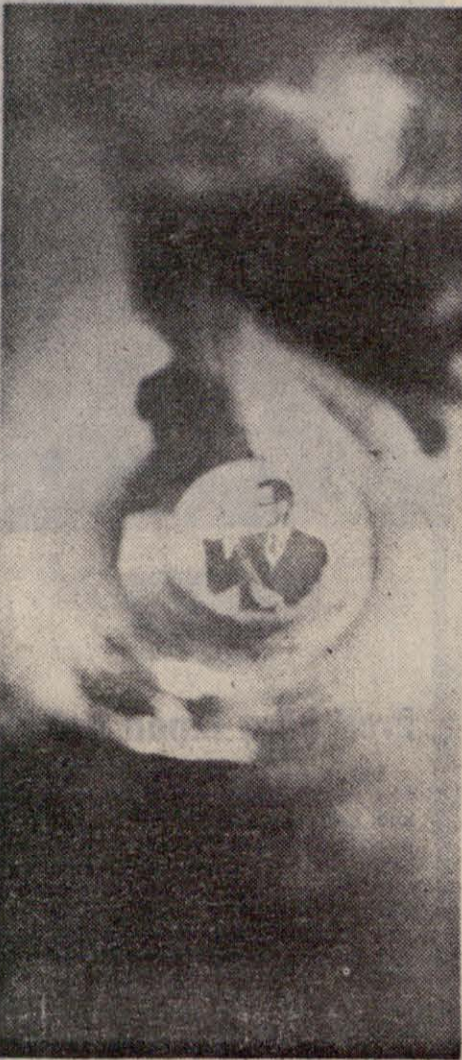
☆

Trdne snovi ponavadi delimo v kristalaste in amorfne. Steklo sodi v drugo skupino, saj je trdna amorfna snov, ki se na toploti spremeni v viskozno tekočino, z ohlajanjem pa prehaja v trdno stanje, ne da bi kristaliziralo. Rentgenska slika stekla je tako neenotna, da kar spominja na tekočino in njegova zgradba je enaka v tekočem ali hladnem stanju. Leta 1932 je profesor Zachariasen s čiške univerze definirala steklo kot snov z mikrokristalasto strukturo, dodal pa je, da stekla ne smemo opazovati kot celoto, temveč kot detajl, da lahko primerjamo lastnosti stekel in kristalov. Profesor Zachariasen je imel steklo za mrežo tetraedrov, ki jih tvorijo atomi silicija, te pa obdajajo atomi kisika. Za navidezno neurejenostjo in asimetrijo naj bi se skrivala natančno urejena mikrostuktura.

To trditve upoštevajo današnji inženirji, ko želijo ustvariti nove vrste stekla in bi radi s precejšnjo gotovostjo že naprej določili lastnosti nove vrste, ne da bi za to kar na slepo eksperimentirali. Uspeh jih v glavnem ni razočaral in velika večina današnjih stekel je zasnovana na tej teoriji. Tako izdelujejo stekla za določene valovne dolžine, določene dele vidnega in nevidnega spektra, stekla za izolacijo, prečkajojo mehansko odpornost, mešajo steklo s sintetičnimi vlakni za ladijska ograjda, avtomobilske karoserije, ribiške palice, cevi za puške itd. Morda najbolj presenetljivo odkritje na tem področju so optike iz vlakna, upogljive steklene palice, ki odlično s posredujejo sliko z enega konca na drugi, pa čeprav smo palico zavozlali. Američani so se posvetili izdelovanju in eksperimentiranju s svetlobno občutljivim steklom. Že dolgo so namreč vedeli, da se nekatera stekla, če jih za dalj časa izpostavimo sončni svetlobi, obarvajo. Danes so že izračunali, koliko celzjevega oksida, zlatih in srebrnih soli je potrebno, da dobimo steklo z ustreznimi lastnostmi. Nekega dne so v laboratorijih Corning pozabili kos takega stekla v peči in ko je drugo jutro tehnik odstranjeval na videz povzrajeno maso, mu je ta zdrknila na tla. Srečno naključje, ki je že tolikokrat botrovalo pomembnim odkritjem! Steklo se ni razbilo, še drobeč ni odtelilo! Tako so odkrili čudno steklo pyroceram z zelo koristnimi lastnostmi: gostota je manjša kot pri aluminiju, razteznost kot pri steklu iz čistega silicija, velika toplotna prevodnost in presenetljiva mehanska odpornost. Aeronavtika pa tudi

Optična stekla so treščila na kamnit pod, vendar se niso razbila, ker so elastična in mehansko odporna

Pogled skozi optično vlakno

izdelovalci kuhinjske posode so se nemudoma poslastili novega izuma, saj je imel nešteto prednosti. Nameravajo ga uporabiti tudi za bate v motorjih, ker material ne oksidira tudi pri zelo visokih temperaturah.

☆

Steklo torej ni več drobljiva stvar. Navadna stekla se sicer res hitro razbijejo ali zdrobijo, vendar je to le posledica površinskih napak, zakaj steklo je v bistvu precej prožno. Zadostuje pa malenkostna praska na površini, da pokvari še tako skrbno izdelano steklo, ki postane nenadoma krhko. Steklena palica s popolno površino je lahko prav tako odporna kot jeklena in fiziki cenijo, da lahko prenese obtežitve tudi do 3000 kg na mm². Okrepiti steklo se pravi predvsem obdelati površino, da pa bi ga utrdili tudi na znotraj, segrevajo steklo skoraj do tališča, nato pa ga naglo ohladijo. Ker se površina hitreje ohlaja kot notranjost, se pojavijo v steklu notranje napetosti, ki lahko celo počejeverjo mehansko odpornost. In ko so končno površino še kristalizirali s posebnim postopkom, je postalo steklo odporno kot jeklo, samo da je bilo precej lažje.

Prilagoditve stekla bodo določile prav te raziskave in ko bo prišla na tržišče prva steklenica iz nezlomljivega stekla, bomo na pragu velike ekonomske revolucije.

IZ ZNANOSTI IN TEHNIKE NAM POROČAJO

Indijski zdravniki so ugotovili, da vojak porabi najmanj energije, če nosi svojo prtljago na hrbtni, in sicer v nahrbtniku. Vzemimo za nošenje nahrbtnika število 100: če nosi vojak isti tovor v torbi, obsesti čez ramo, zahteva tovor porabo energije 182, v aktovki pa celo 241. Zanimivo, kajne? Torej imajo še kako prav tisti, ki trdijo, da je aktovka škodljiva za majhne šolske otroke. Nahrbtnik, ste slišali starši!

Da bi izkoristili energijo morskih valov, so inženirji družbe Hamilton Watch konstruirali mnogostransko in zelo uporabno vžgalno mehaniko, ki je podobna pogonski mehaniki popolnoma avtomatizirane ročne ure. Preizkusna naprava tehta 400 gramov in se je že izkazala kot elektrarna za svetilne boje. Ta naprava pa lahko daje električno energijo tudi v avtomatičnih oceanografskih merilnih sondah in v rahlo spremenjeni obliki celo v avtomobilih in letalih.

V Centralni Aziji bo skupina Svetovne zdravstvene organizacije preiskovala domnevno zvezo med žvečenjem tobaka in rakom. Že dolgo zdravniki vedo, da je v območjih, kjer ljudje ne kadijo, ampak tobak in druge dražilne rastline žvečijo, precej raka v ustih. Toda kot pri kajenju tudi pri žvečenju ni trdnih dokazov. Pri sedanjih preiskavah bodo sodelovali sovjetski, indijski in japonski zdravniki. Sovjetski zdravniki so že prej zbrali dokaj dragocenih podatkov.

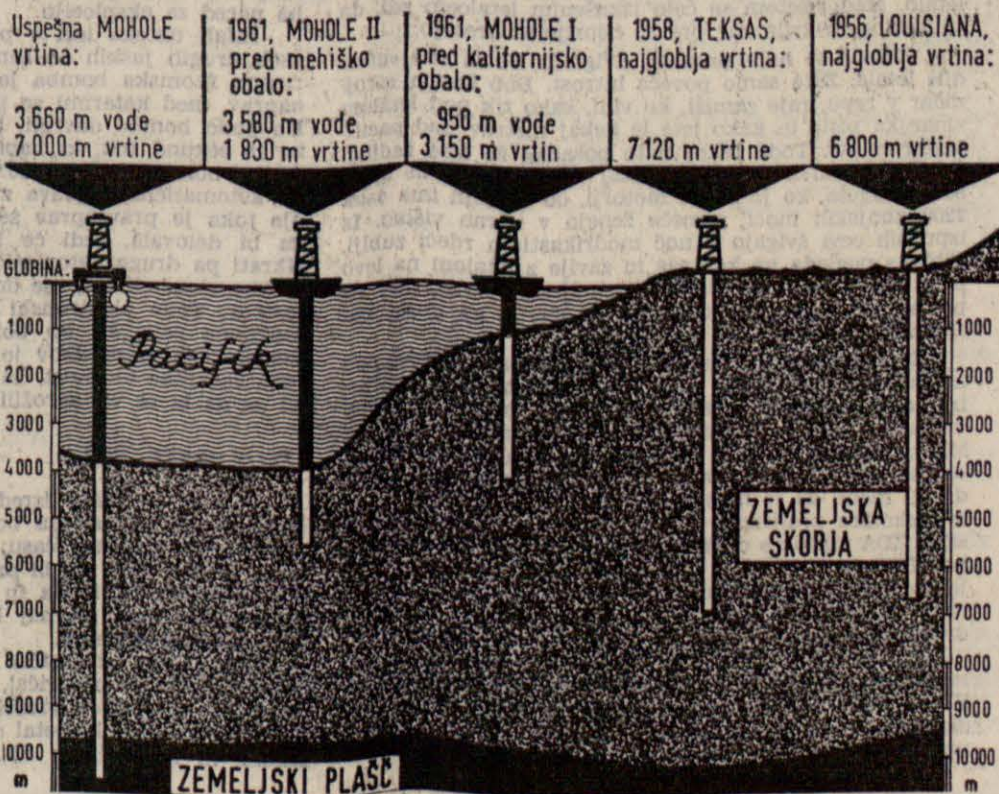
Pittsburski zobozdravnik in kirurg dr. Hall je zobozdravniški sveder predelal v žago za kosti, ki dela izredno precizno in hitro. S tem je napravil veličansko uslugo kirurgiji. Medtem ko je kirurg za odpiranje lobanje potreboval več ur ali več, opravi to delo z novo svedrasto žago v petih minutah. Razen tega so tudi kravatitve manjše, ker kostna moka, ki nastane pri žaganju, takoj zapre žilice. Mnogoobetajoči kirurški instrument se obrne 24-tisočkrat v minuti.

Nedavno se je posrečil dokaz, da nekatere ribe najdejo svojo »pašo« s pomočjo sonca. Zoolog dr. Winn z univerze Maryland je s sodelavci opazoval neko vrsto papagajskih rib ob obali Bermudskih otokov. Ribam so pritrili na hrbtno plavut nylonske niti z balončki in tako natanko sledili njihova vodna pota. Ponoči so se ribe zadrževale v vodnih blizu obale, podnevi pa so plavale žret v vedno iste globine, in sicer mesece in mesece ali nemara celo leta. Če so ulete ribe spustili v morje daleč stran od »paše«, so ob sončnih dneh takoj krenile v znano smer, kadar pa ni bilo sončno, niso vedele, kam bi se obrnile. Tudi ribe, ki so jim pokrili oči, niso našle svoje poti.

Rast stebel in listov pa tudi cvetenja regulira barvilo, ki je podobno barvilu človeškega žolča. Po petih letih truda se je znanstvenikom kmetijskega raziskovalnega inštituta ZDA posrečilo izolirati to barvilo. Chromophor je sestavni del tistih beljakovinskih molekul v rastlini, ki regulirajo rast. V vsaki rastlini so te molekule v dveh oblikah, namreč v aktivni in neaktivni. Če neaktivno obliko obsevamo z rdečo, vidno lučjo, se bo spremenila v aktivno. Infračrdeča luč pa učinkuje nasprotno. Znanstveniki menijo, da lahko z umetnim obsevanjem torej pospešujejo ali zavirajo rast, oziroma cvetenje, in sicer ne glede na letni čas. Najprej bodo odkrile v praksi preizkusili na sladkornem trstu, pri katerem bodo preprečili cvetenje, da bo sladkor ostal v steblih, namesto da bi se potrošil v cvetu.

V zadnjem času so odkrili, da večina mrčesa reagira na zvočne signale. Tako molji bežijo pred ultrazvočnim »skrikom« netopirjev, ki ga mi ne slišimo, zato pa ga dobro zaznava mrčes. To odkritje so v Kanadi že praktično uporabili s sevanjimi »netopirjevimi« kriki, ki preganjajo s polj neko vrsto moljev, katerih ličinke se hranijo z rastlinjem. Z opazovanjem »nasmeščenih« glasov mrčesa samic pa so privabili moskitske samčke na žice z električno napetostjo. Ameriški biologi nameravajo zdaj razviti zvočne naprave, ki bi odganjale mrčes od hiš, šotorov in prostorov za campiranje. Kakšni lepi časi se nam obetajo!

VRTANJE SKOZI ZEMELJSKO SKORJO

Največji znanstveni projekt našega časa poleg osvajanja vesolja je prišel v odločilno fazo: nedavno je ameriška znanstvena ustanova objavila lego kraja, kjer bo človek prodrl skoraj 11 kilometrov globoko v notranjščino zemlje. Leta 1968 bodo začeli vrtati skozi zemeljsko skorjo približno 170 kilometrov od havajskega otoka Maui. Skozi zemeljsko skorjo nameravajo prodreti do njenega plašča, v tisti vroči sloj torej, kjer bržkone nastajajo potresi.

Dosedanja vrtanja so bila samo tolikšni poskusi, kakor če bi s šivanko pikali v slonovo kožo. Z njimi so v zunanem ovoju zemlje iskali nafto. Toda pod zunanjo skorjo je nemirna notranjščina, o kateri ima znanost le nejasne pojme, oziroma samo ugiba. Zemeljska skorja, tako domnevajo geologi, plava na zemeljskem plašču, ta pa spet leži na kakih 200 kilometrov debeli regiji tekočega železa in niklja, ki jo imajo za zunanje zemeljsko jedro.

Vrtanje skozi zemeljsko skorjo seveda ne bo enostavna reč, saj so doslej najgloblje zavrtali 7120 metrov — prihodnja, predvidena globina pa bo znašala 3660 metrov skozi vodo in še 7000 metrov skozi zemeljsko skorjo v plašč. 100 metrov visoki vrtni stolp bodo postavili na plavajoč splav, ki bo počival na dveh podmornicah z dieselskimi motorji, podmornici bosta potopljeni kakih 15 do 20 metrov. Vsaka od njih je dolga 130 metrov in ju bodo upravljali s kopnega. Vrtanje je neki ameriški tehnik primerjal s poskusom, zvrtniti z dolgim mehanizmom luknjo skozi dvajstnadstropno hišo v pločnik. Čez dve leti bodo opravili prva poskusna vrtanja, nato pa se bo začelo zares.

Nedjelja 15 AVGUST

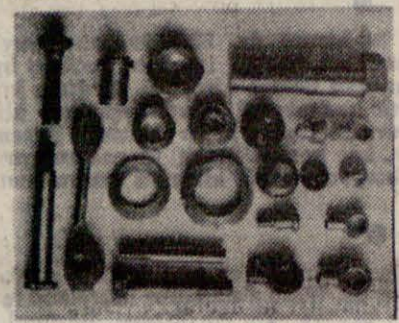
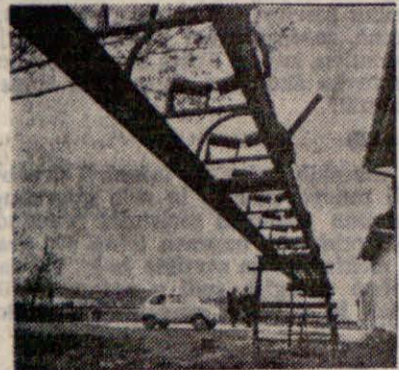
Moja knjiga gubice ZENIT

Truman Capote:
ZAJTRK PRI TIFFANYJU

samo 400 din

PODJETJA!

Odločite se
za preprosto rešitev

Vaša sporočila potrošnikom
in poslovnim prijateljem
najučinkoviteje posredujejo

OGLASI v
TEDENSKI TRIBUNI

NAJBOLJE POSNETKE
DAJEJO
FOTO

FILMI

&
PAPIRJI

ZVITI FILMI
PLAN FILMI
FILMI FORMATA 35 mm
RONTGEN FILMI
FOTO PAPIR

Izvozniki:

Madžarsko zunanje
trgovinsko podjetje
za kemijske proizvode
BUDIMPEŠTA 5,
P O B 121

Zastopnik za SFRJ:
UNIKOMERC
Zagreb
Varšavska 4
Tel.: 24-222

PARIZ

Milijarde so preč

- Nedavno so aretirali Jo Attia, roparja.
- ugrabljavca in justifikatorja kriminal-
- naga »milieu«, ki je bil vedno slaven
- zeta, ker se je skoraj redno izmaknil
- roki pravice.

Imenovali so ga »kralj alibij«. In ne zaman, saj se je vsaj trinajstkrat izmakljal

Pred bika izpod neba

Ljubitelji bikoborbe v Španiji verjetno ne bo zmanjkalo tako kmalu, toda tudi med najslavnejšimi bikoborci je konkurenca precej huda in zato ni kakor odveč s kako domišljico začiniti san bož z bikom. Tako se nekateri bikoborci spopadajo v eni sami corridi s kar tremi biki, drugi nastopajo vsak dan, tretji si izbirajo prav poseben bika. »El Pinturero«, eden najbolj priljubljenih španskih bikoborcev, pa se je odločil, da bo združil dve svoji strasti ali, bolje, svoj poklic s svojim konjičkom. Bikoborec je namreč navdušen padalec in zato bo skušal na svojih corridah pasti pred bika kar izpod neba. Na fotografiji ga vidimo pri prvi za to nenavadni vstop v areno: čez tradicionalno bikoborsko nošo si je nataknil padalo. Vprašanje je samo, če mu bo bik dal dovolj časa, da se reši nadležne padalske opreme in poprime za meč.

pred sodiščem, čeprav so bile oblasti več kot prepričane, da je kriv. Samo dokazov ni bilo. Pred leti je bil desna roka »Pierrot« le Fou, ki so ga imeli tam okoli 1940 za javnega sovražnika številka ena. Pod njegovim vodstvom je bil Attia vedno zapleten v brezkončno vrsto oboroženih napadov, ugrabitev, izsiljevanj manjših in večjih trgovcev, tatvin in skrajno, recimo, nekorektnih kupčij, pa naj je šlo za prekupevanje z mamilii ali z belim blagom. Kot rečeno se je možak vedno izmakljal iz neprijetnih situacij. Se bo tudi to pot?

Z leti se je Attia umiril, vsaj zatrdjeval je tako: ki živi kot vsak povprečen državljan, ki v redu plačuje davčnine in se ne prepira z zakonom. Umaknil se je v »osebno« življenje, v Abidjanu je odprl nočni kabaret in kupil plantažo banan. Afrika pa mu ni ugajala in kmalu se je vrnil v Francijo, vendar ga policija ni želela niti videti v Parizu, zato se je ustavil v La Rochelli, kjer je zopet postal lastnik nekega kabareta.

Toda »Monsieur Jo«, edini še živi predstavnik »velikih« iz preteklih dvajsetih let, ni mogel živeti brez svojega Pariza. Aretirali so ga v nekem pariškem baru in ko so pozneje na policijski pregledovali vsebino njegovih žepov, so našli samo nekaj deset frankov. Spet trik, so pomislili agentje, kot da ni zapleten v veliko prevaro, zaradi katere so ga sicer tudi aretirali.

Attia so obtožili, da je organiziral in vodil eno največjih prevar v zadnjih letih. Žrtve so to pot »črna stopala«, kot pravijo nekdanjim francoskim naseljenim v Alžiru, kjer so mnogi zapustili velike vsote v tamkajšnjih bankah. Skupina goljufov je izrabila razmere in preprčala »črna stopala«, da jim lahko prenesejo denar v Francijo, proti primerni odškodnini seveda. Denar so res prenesli v Francijo, samo da ga pravi lastniki niso niti videli. Baj gre za ogromne vsote, nekateri trdijo, da za milijarde. Ni izključeno, če se v ozadju skriva stari Attia, ki se ni nikoli ukvarjal z drobnimi zasluži. Toda vprašanje je, če mu bodo to tudi dokazali. Izkušnje iz preteklih let so take, da sodne oblasti same ne verjamejo kaj dosti v to možnost.

LONDON

Dekleta proti bencinskemu monopolu

- V »bencinski vojni«, ko se razne firme
- trdijo za uspeh na tržiščih in ko kra-
- sijo svoje reklame s slikami tigrov in le-
- vov, se je nekdo odločil, da bo na-
- stopil proti konkurenci z močnim
- orožjem: enajstimi lepimi dekleti.

Z njimi bosta brata Jackson poskušala prepričati odjemalce in razpečevalce bencina, ki so še neodvisni, naj kupujejo poleg drugih tudi njihove bencine, če že ne kar edino in zgolj njihove. Brata Jackson, ki sta začela svojo poslovno kariero z avtocestarnami, sta z leti ustvarila omrežje starih bencinskih črpalk po vsem Londonu. Prebrisanji budi pa računata tudi na komisijo, ki se bori proti monopolom na tem tržišču. Komisija je namreč določila, da morajo vse bencinske postaje najkasneje v enem letu pretrgati pogodbe, ki jih vežejo na velike petrolejske družbe. Razen tega pa sta Jacksona sklenila, da bosta prodajala na svojih bencinskih črpalkah najcenejši bencin in sta vsem neodvisnim ponudila avtomobilsko kri pod najugodnejšimi pogoji. Enajst »propagandistk« ima za naloge prav to, da namreč prepričajo vse omahljivce o koristnosti ponudbe, pa če ne gre drugače s čar in prikupnimi nasmehi. »Bencinske ambasadork« so izbrali na posebnem natečaju, kjer je bilo zbranih kar šeststo lepotic. Da bi primerno spodbudili njihovo vlogo, bodo prejemale kakih 350.000 v našem denarju — na teden. »To je bilo sicer prvič, da smo uporabili lepotic v bencinski vojni, preprečile pa sem, da bodo z uspehom zaključile svojo nalogo,« je dejal Cecil Jackson. Nekateri sicer mrmrajo, da je takale reklama malo manj kot nelojalna konku-

renca, ne povedo pa, da je bencin bratov Jackson najcenejši v Londonu, kar bo gotovo še boljše kot pa zgolj lepi nasmeški enajstih lepotic.

KOEBENHAVN

Pijancem je potem žal

- Vsi, ki se ukvarjajo s tetoviranjem
- človeške kože, bodo morali odslej za-
- preiti svoje lokale že po peti uri popo-
- dne.

Tako nameravajo v danski prestolnici preprečiti tetoviranje tistim, ki jih v pijanosti popade želja, da bi okrasili svoje telo s slikami morskih deklic ali s čim podobnim. Izkazalo se je, da po prespani pijanosti večina obzahuje okraske, ki se ne dajo več zbrisati. Oblasti nameravajo preprečiti tetoviranje vsem, ki so mlajši od 18 let. Ob tem so tudi ugotovili, da je na Danskem tetoviranih skoraj 80 odstotkov mladih kriminalcev.

DUNKERQUE

Lulu ne ljubi obmorskih krajev

- Da je Lulu pes, ki ne mara morskih
- kopališč in peščin, je zdaj dokazano
- dejstvo. Njegova lastnica, ki sicer živi
- v Loreni, mu je hudo zagrenila pasje
- življenje, ko ga je vzela s seboj na po-
- čitnice v Dunkerque.

Lulu ni več pokusil hrane, izmikal se je ukazom gospodarice in lajal je od jutra do večera. Nekedne dne pa je izginil. Skozi odprto okno je skočil na sosednjem streho, od tam pa na cesto, kjer se je za njim zabrisala vsaka sled. Niso pomagali niti oglasi niti obljube o dobri nagradi, pes je izginil, kot bi se udri v tla.

Ko se je žena že skoraj potolažila zaradi izgube, pa je nenadoma prišla vest iz Sorbeja v Loreni, kjer stanuje. Lulu se je vrnil domov, čeprav ga je od Dunkerqua do Sorbeja ločila 380 km dolga pot. Deloma jo je premeril sam, deloma pa kot pasji avtoposrednik. Dvajset kilometrov pred Sorbeyem je voznik nekega tovornjaka naglo pritisnil na zavore. Sredi ceste je stal pes in zvedavo škilil v šoferjevo kabino. Ko je odprl vrata, je pes skočil k njegovim nogam. »Marsikaj sem že doživel na svojih potovanjih, le pasjega avtoposrednika menda še nisem srečal,« je pozneje pripovedoval. Uboga žival je bila grozno zdelana, shujšana in šape so ji krvavele od dolge poti. Vsakokrat ko je voznik ustavil tovornjak, se je pes spizlal na cesto, dvignil smrček in lovil vonjave. V Sorbeyu pa se ni hotel več vrniti v kabino, na kratko je pomahal z repom in se naglo napotil proti znani hiši. Pred vrati je pričel glasno lajati, tako da so sosedji prihite na prag. Kajpak so takoj spoznali psa in brž obvestili lastnico, da jo pes ne strpno pričakuje.

LOSSIEMOUTH

Sokolji lov še ni pozabljen

- Tam kjer je odpovedalo tudi moderno
- elektronsko orožje, je morala britan-
- ska vojna mornarica uporabiti vzroke,
- da bi tako premagala in uničila sokole,
- nega nasprotnika, ki je v zadnjih treh
- mesecih hudo poškodoval vsaj dvajset
- mornariških letal.

Sovražniki, ki so tako nadlegovali letala z letalonosilk, so bili galebi, ki so ob nezaželenih srečanjih v zračnih visavah povzročili za dvesto štirideset milijonov dinarjev škode, ogrozili pa so seveda tudi varnost pilotov. Preden so uporabili sokole, so se proti ptičji zalegi zmanjorali z raketami, bengalskim ognjem in posne-

TO SE PRIPETI SAMO ...

... v SIERRI NEVADI: Neka kalifornijska firma električnih naprav je napeljala električni kabel v divjino, da bi turisti, ki tamkaj iščejo samote, lahko uporabljali grele spatne vreče in druge take naprave in aparate.

... v WASHINGTONU: Tečajnike, ki so se najbolje izkazali v izobraževalnih natečajih, je uprava jetnišnice nagradila s knjigo »Računske metode«. V njej, kot se je izkazalo kasneje, so tudi napotki za vplavljanje v blagajne.

manjem ptičjega vreščanja. Zaman so bili tudi obarvani baloni, ki so jih galebi mimogrede presekali s svojimi kljuni. Na koncu so naročili iz Kanade štiri velike sokole, ki so bili že vajeni takega lova. Uspeh je bil presenetljiv, saj so galebi brž spoznali nevarnega nasprotnika in že v nekaj minutah ni bilo na nebu nobenega galeba več.

PARIZ

Vodni degustator — lep poklic

- Ves svet pozna tako imenovane »taste-
- vine«, može z izredno občutljivim oku-
- som, ki vam z zaprtimi očmi povedo,
- odkod je vino in celo letnik sladke
- kapljice. So kratko malo nepogrešljivi,
- saj hitro ugotovijo, če je vino vredno,
- da ga položimo za nekaj let v klet ali
- ne.

Razen teh pozna dišavarska obrt tudi take, ki s svojim dragoceni vohalom brž najdejo napake parfumov, česa je preveč in česa premalo v tej skrivnostni kemiji. A malo je takih, ki jim je znano, da tudi voda ni kar tako in da imamo tudi poskuševalce vode. Pariški vodovod, ki črpa vodo iz Seine, zaposluje kar četrto poskuševalcev, saj bi brez njih kemiki in tehniki, ki sicer skrbijo za neoporečnost vode, bili skoraj brez moči. Poskuševalci morajo poskusiti štiri kozarce na uro, torej 32 na dan. Seveda vodo pred tem primerno razkužijo in odstranijo milijarde mikrobov in virusov, ki jih je sicer voda polna. Če ima voda okus po blatu, jo fil-

DVAJSET LET GOBE SMRTI NAD HIROŠIMO

PETINDVAJSET MINUT

Ob 2.52 po tinianskem času ali ob 1.52 po tokijskem se Deac Parsons spusti v bombni jašek, da bi detonatorje vstavil v »malega dečka«. Na kaki srcaji ima samo častniške nasitke. Njegov pomočnik med poletom Jeppson ima na sebi zbledele kratke hlače, staro, že nekoliko strgano srcajo in padalo. V bombni jašek so sicer postavili električne radiatorje, toda neke se je nekaj pokvarilo in ne delujejo. Toda nič je še sveža in v jaknu niti ni tako pasje vroče, kot bi lahko bilo.

Jeppson sivi Parsonsu in mu podaja orodje. Parsons le kdaj pa kdaj kratko pripomni, sicer pa molči in z vso pozornostjo vstavlja v rep atomske bombe eksplozivni naboj in detonatorje. In spet, tako kot med poskusi, mu grafitno mazilo počrni roke, ki zaradi neizogibnih udarcev v ostre robove vedno bolj krvavijo. Telefonska napeljava v bombniku seže do jaška za odmetavanje bomb in tako lahko Parsons ves čas poroča Tibbetsu, kako napreduje delo, in ga hkrati miri. In točno po petindvajsetih minutah je moniranje detonatorja končano. »Okay!« reče Parsons Jeppsonu. »Končano je, sedaj si ti na vrsti.« Jeppson potegne iz boka bombe zeleni klin in ga zamenja z rdečim. V rdečem klinu je več aluminijastih vodov, medtem ko je zeleni kot izolator sekal električno napeljavo, ki naj bi sprožila detonatorje. Klina sta dolga kakih šest centimetrov in spominjata na vžigalnice, ki so vdelani v avtomobile. Vse dokler je v bombi zelena »banana«, je eksplozija nemogoča. Rdeči klin pa pomeni, da je bomba nared za eksplozijo.

»Mali deček« leži v prednjem bombnem jašku. V vseh drugih jaških so samo dodatni rezervoarji z gorivom. Atomska bomba je polna neštetihih elektronskih naprav, med katerimi se prepleta električna napeljava. Ko bodo bombo odvrli, bo posebno stikalo izključilo za 15 sekund tok, ki napaja detonatorje. Toliko časa, da bo bomba padla z 10.000 metrov na 6.700 metrov. Ta avtomatična naprava za vključevanje in izključevanje toka je pravzaprav sestavljena iz več stikal, tako da bi delovala, tudi če bi kako stikalo odpovedalo. Hkrati pa drugo avtomatično stikalo preprečuje, da bi bomba eksplodirala, vse dokler ne pade do višine 3.000 metrov. Toda elektronski vžigalnik bodo sprožili detonatorje šele, ko bo bomba samo 600 metrov nad zemljo. Teh vžigalnikov je štiri in teoretično je izključena vsakršna možnost, da bi se kateri sprožil kar sam ali pa da bi se vsi sprožili pregodaj.

»ZELO VROČE, BOB«

Vsa ta množica izredno natančnih in zapletenih elektronskih naprav pa bo morala izpolniti svojo nalogo v zelo kratkem času: namenili so ji samo 43 sekunde. Toliko časa naj bi preteklo od trenutka, ko se bo bomba ločila od letala in ko naj bi eksplodirala. Na predvideni višini pa naj bi se detonatorji sprožili v kaki stotinki sekunde.

Bob Caron, strojničar v repu letala, sproži nekaj rafalov, da bi se prepričal, če je z orožjem vse v redu. Potem se zadovoljen preseli v zadnjo kabino za posadko, da bi malo poklepotal s Stiborikom, radarskim tehnikom, in mehanikom Shumardom. Jake Bereser, mož,

ki sicer ugotavlja pozicijo sovražnih radarskih postaj in potem moti njihov sprejem, trdno spi. Tibbets prepuusti krnilo letala Lewisu in se odpravi po deset metrov dolgem in 40 centimetrov širokem hodniku, ki povezuje pilotsko kabino s prostori v trupu in repu.

»No,« vpraša Carona, »ali se ti kaj sanja, kaj bomo pravzaprav počeli?«

»Stop, polkovnik, pravi nič me ne mikla, da bi me postavili pred zid, ker bi navkljub prepovedi klepetal o skrivnosti.«

»Sedaj že lahko govoriš, saj smo na poti.«

»Gre za kako pošastno zadevo kemikov?«

»Ne povsem.«

»Potem pa so se fiziki kaj spomnili. V North Fieldu sem slišal, da je med znanstveniki v bazi precej fizikov.«

»No, nekaj takega bo,« pritrdi Tibbets.

Polkovnik se uleže in skuša zaspati. Ze štiriindvajset ur ni zatislil očesa. Toda tudi tokrat ne more zaspati, pa čeprav oddaljeno hrumenje letalskih motorjev res spominja na čudno uspanko. Ko ugotovi, da spet ne bo nič s spanjem, se odpravi nazaj v pilotsko kabino. Caron ga pocuka za rokav:

»Poslušajte, polkovnik, ali bodo mogoče tokrat eksplodirali atomi?«

»Zelo vroče, Bob. Čisto blizu si. Da, atomi...«

BUDILKA

Lewis vodi »Enola Gay« skozi goste belkaste oblake. Navigator Van Kirk meni, da bodo prišli na domenejni sestanek z bombnikoma nad Iwo Jimo ob 4.55 po japonskem času.

Zora se začne širiti po obzorju ob starih. Ko se na desni pod letalom prikaže Iwo Jima, otok, ki ga je prepojila kri japonskih vojakov in ameriških mornarcev, je že vse nebo razsvetljeno in prvi sončni žarki se že odbijajo ob stekel pilotske kabine.

Van Kirk se ni zmotil: ob 4.52 se začne »Enola Gay« spuščati, da bi se znašla na domenejni višini treh tisoč metrov. In res se ji natanko ob 4.55 pridruži bomba »Great Artist«, ki ga vodi Tibbetsov prijatelj Sweeney, in »B-29«, ki ga vodi Marquardt. Tibbetsovo letalo ostane na delu, druga dva bombnika pa letita najstot metrov od njegove leve in desne strani in nekoliko bolj zadaj. Trojka super trdnjav zavije na levo in se usmeri proti Sikojuju, velikemu otoku ob jagozadnji obali Japonske. Naslednjih 195 minut, se pravi vsa pot do cilja, bodo letala letela brez medsebojne radijske zveze.

V »Enoli Gay« Dutch Van Kirk in Stiborik merita hitrost vetra in preverjata smer letala. Bereser, ki je še vedno spal, je zbudila oranža, ki se je počasi priklotala iz pilotske kabine. To je bilo dogovorjeno znamenje: Tibbets je ukazal svojim možem, naj se pripravijo.

V Sweeneyevem in Marquardtovem letalu atomski znanstveniki, ki naj bi opazovali eksplozijo atomske bombe, se enkrat preverjajo svoje merilne naprave iz teh dveh letal bodo le nekoliko pozneje za bombo odvrli s padali poseben sistem merilnih naprav, ki bodo z oddaljenimi pošiljale v letala svoje meritve. V obeh bombnikih bodo osciloskopi zabeležili vse podatke na 16-milimetrski filmski trak.

trirajo in po potrebi dodajo klor, predno steče po ceveh v pariška gospodinjstva. Če pa zaudarja po fenolu ali petroleju, je za pitje neuporabna. Seveda naj brž pove- mo, da poskuševalcem niti na misel ne pride, da bi vodo tudi popili, malce jo z jezikom premešajo v ustih, potem pa jo izpljunejo. Tako kot vinski degustatorji. Pravi, da vinski degustatorji drugače pi- jejo samo vodo, obratno pa naj bi vodni pili samo vino. Ne preveč, seveda, saj bi si sicer pokvarili svoj dragoceni okus. Najstrožje pa so jim prepovedane cigare- te. Za kadilce tu ni dela.

HAMBURG

Podraži kruh, če ne, te ubijemo...

- Mladi pek Fritz Merzenich iz Kölna je prišel prodajati kruh, ki je za bora dva lenjunga cenejši kot v drugih mest- nih pekarnah. Da tega ne bi nikoli sto- ril!

Konkurenca ga zdaj nadleguje z naj- bolj zoprnimi šalami in grožnjami. Ni mu kazalo drugega, kot da je zaprosil za po- moč in varstvo policije, saj se je pričel ba- ti za življenje. Pred tednom dni so njegovi nasprotniki napotili dva uslužbenca po- grebnega zavoda, da bi prevzela truplo nje- gove matere. Starko je zaradi razburjenja zadela kap, tako da so jo morali nemudo- ma prepeljati v bolnišnico. Fritzovo že- no nadlegujejo po telefonu ženske, češ da so zanosile z njenim možem in ji gro- zijo. Fritz sam mora vsak dan šestkrat dvigniti slušalko in poslušati, kako mu pretijo s smrtjo in podobnimi prijaznost- mi. Vsaj dvakrat ali trikrat na dan mu pošljejo anonimni konkurenti na dom ga- silce ali policijo, češ da je izbruhnil po- žar ali pa da se je zgodil zločin. Takrat se mora gospa Merzenich oproščati strank- kam in jim pojasnjevati, da ni nikakega požara in da gre le za novo neslano šalo konkurentov: »Naj bi naši nasprotniki ra- je bolj racionalno razporedili svoje delav- ce in modernizirali pekarni, pa bi lahko prodajali kruh prav tako poceni kot mi.«

Rimski avtogrami Carrol Baker

Po precej dolgotrajnem in vsekakor tudi napor- nem snemanju filma »Harlow« si je Carrol Baker, igralka, kateri so producenti namenili vlogo nasled- nje največje hollywoodske zvezde, privoščila počit- nice v Evropi. Toda kaže, da prizadevanja njenih pro- ducenotov in reklamnih agentov pa tudi nje same niso na starem kontinentu obrodila s tolikšnimi sadovi kot v ZDA, kjer res že velja za »največjo med največ- jimi«. V Parizu je njen obisk potekel kar precej skrom- no in razen nekaj fotoreporterjev in novinarjev se ni nihče kaj posebno menil za igralko, pa čeprav se vsaj prve dni niti ni tako skrivala. No, tudi na naslednji

postaji evropskih počitnic, v Rimu, ni kazalo nič bolje. Na letališču je igralko dočkal kak ducaat ljudi in ho- tela, v katerem se je nastanila, tudi ni nihče oblegal. Zato se je igralka nekaj dni užaljeno kujala, potem pa si je izbrala pametnejšo pot: prešla je v napad. Če jo je kak možki na cesti prosil za avtogram, je dobil hkrati tudi poljub. In izkazalo se je, da to pri Italij- nih kar lepo zaleže. Sedaj se igralka ne more niti premakniti, ne da bi je takoj ne začeli oblegati kan- didati za avtograme in poljube. In kaj hoče, treba je zdržati. Fotografija je posneta na rimski ulici.

LONDON

Poklicna umazanca

- Roger Smith in Stuart McMillan se bo- sta zdaj lahko maščevala za vse tiste zoprne nasvete o higieni in v imenu vseh, ki delajo po uradni angleške pre- stolnice, pa so zato skoraj prisiljeni nositi dan za dnevom pusto sivo fla- nelo.

Kljub deževnemu jesenskem času, ki ni več tako daleč, se bosta Roger in Stuart sprehajala po mestnih ulicah v popolno- ma belih oblekah, brezbržno in ne da bi pazila na karkoli. Naslanjala se bosta na zidove in še mar jima ne bo, če jih bo oskrpili brezobzirni vozniki.

Oba fanta bosta nosila obleki ves mesec, saj je njuna naloga — skoraj znanstvena — dokazati, koliko umazanije, saj, bla- ta in madežev nasploh se naleže povpreč- na moška obleka v enem mesecu. Rogers in Stuarta je najela neka družba, ki raz- iskuje, koliko nečistoče je v velikih me- stih in še posebno v Londonu. Po trideset- nih dneh bodo obleki očistili, umazanijo, ki se je nabrala v tem času, pa analizirali, kar zelo zanima kemične čistilnice.

Ze prvi dan je prinesel zazelele rezul- tate in obleki zvečer že nista bili več brez- madežni, kaj bo šele po mesecu dni, se sprašujeta »poklicno umazana« fanta, ki morata razen nečistoče prenašati tudi za- žudene poglede mimoidočih Londončanov.

NEW YORK

Paviljoni zastoni

- Če si kdo želi kak paviljon s svetovne razstave v New Yorku — pravzaprav gre za kar velike zgradbe — mora sa- mo pisati na direktijo svetovne razsta- ve in, če si je izbral pravi paviljon, je možno, da mu bo direktija odgovorila, da ga lahko dobi zastoni, le da ga mora v devetdesetih dneh odpeljati kamor hoče.

Vsi paviljoni sicer res niso zastoni, to- da tudi tisti, za katere je treba kaj plačati,

so še vedno kar smešno poceni. Saj dobi kupec skupaj s paviljonom tudi vse kli- matske naprave, pohištvo, preproge in okrasne predmete, med katerimi je tudi mnogo dragocenih umetnin.

Toda čeprav je ponudba na prvi pogled kaj mikavna — in res se je doslej že ne- šteto ljudi zanimalo za nakup paviljonov — kupec ni od nikoder. Slisi se čudno, toda res je. Direktija svetovne razstave namreč postavlja en sam pogoj, toda ta se zdi skoraj vsem nesprenjemljiv: pavil- ljone — kupljene ali podarjene — je treba odstraniti in dati prostoru, na katerih sto- jijo, podoba, kot jo je imel pred svetovno razstavo, vse to pa v devetdesetih dneh po končani razstavi. Vsi stroški podiranja, prevoza in preurejanja zemljišča pa gre- do seveda na račun kupca. Ameriškim podjetnikom pa je že precej preprost ra- čun pokazal, da bi bili ti stroški zaradi omejenega časa in penalog, ki jih predvi- deva pogodba, tako veliki, da se kupčija razen v nekaterih redkih primerih sploh ne more splačati.

Razstavo bodo sicer zaprli 17. oktobra letos, toda razstavljalci oziroma sedanji lastniki paviljonov imajo samo še deset dni časa, da najdejo morebitne kupece in tako na njihova pleča prevzajo stroške podiranja, ki bi jih sicer morali poravnati sami. In vse kaže, da bo tako. Newyorška občina je namreč pribila, da morajo od- straniti vse paviljone razen devetnajstih, ki so njena last in v katerih bodo odprli zabavni park.

PARIZ

Sleparjev spodrslijaž

- Mednarodni slepar, ki ga že leta iščejo policije Francije, ZDA, Švedske, Itali- je in še kakega pol ducata drugih de- žav, se je končno znašel v zakopu samo zato, ker je sobarici v nemem tretjeraz- rednem pariškem hotelu podaril bri- lantni prstan, ki ga je pred časom pla- čal z nepokritim čekom.

Mož je sedaj za rešetkami, toda fran- coska in ameriška policija se nikakor ne moreta zediniti, koga so pravzaprav zapri- li. Mož trdi, da se je rodil v Detroitu leta

1917, ameriška policija meni, da je bil ro- jen leta 1920, Francozi pa so prepričani, da je to bilo leta 1912. Za sedaj je znano le nekaj: Joseph Gerard Greeson, mož tr- di, da se piše tako, je bil že večkrat ob- sojen v ZDA in prav zaradi kriminalne dejavnosti so mu tudi odvzeli ameriško državljanstvo in ga pregnali iz države. Greeson se je tedaj preselil v Evropo, kjer se je izdal za tajnega agenta, ameriške- ga častnika, člana francoskega odporni- skega gibanja in celo za bivšega egiptov- skega kralja Faruka, kateremu je bil res zelo podoben, če si je nataknil še črne na- očnike. Za eno njegovih največjih slepa- rij velja prodaja orožja japonski vladi. Iz Tokia je tedaj dobil 350.000 dolarjev, ja- ponska armada pa seveda nikdar ni do- bila orožja. Zanimivo je, kako je ta tudi slepar končno pogorel. Iz nepojasnjenih razlogov je pred časom s svojimi nešte- timi kovčki, prepletenimi z nalepkami najboljših hotelov na svetu, prišel v skro- men hotel v Latinski četrti v Parizu in najel sobo. Čez nekaj dni je začel dvoriti sobarici, 32-letni Spanki Eugénii Serrano. Da bi jo pridobil, ji je podaril prstan.

Zenska je menila, da gre za ceneno da- rilo s ponarejenim draguljem, toda za vsak primer ga je le pokazala lastniku ho- tela. Možu se je vsa zadeva zadelala pre- cej sumljiva, zlasti še, ker je bil prstan v skatlici, na kateri je bil grb enega naj- bolj znanih pariških juvelirjev. To je bil hkrati juvelir, pri katerem je običajno ku- poval nakit pokojni Faruk. Hotelir je tele- foniral juvelirju in kmalu se je izkazalo, da je dragulj v prstanu res pravi, da je celo vreden skoraj milijon v našem de- narju, le da je juvelir ugotovil, da je na- kit pred časom prodal človeku, ki mu je namesto denarja dal ponarejen ček. Takoj so obvestili policijo, toda bila je nekaj ur prepozna. Slepar je nenadoma odpotoval nekam na Azurno obalo. In če ne bi bilo španske sobarice, mu verjetno ne bi pri- šli tako kmalu na sled. Slepar si namreč ni mogel kaj, da ne bi pisal sobarici in ji napovedal sestanek v Parizu. No, name- sto temolase španke ga je na kraju zmenka čakala policija.

DVAJSET LET GOBE SMRTI NAD HIROŠIMO

Tri letala hite od Iwo Jime do Japonske nad debelo plastjo oblakov. Za može v njih sonce slepeče blešči z neskončno sinjega neba. Nekateri že začutijo tisto značilno stiskanje v želodcu in okrog srca, ki se oglasi vedno pred bojem. Polkovnik Tibbets opozarja svojo posadko. Od trenutka, ko se bodo letala približala ja- ponski obali, bo posneto vse, kar bo izgovorjeno v le- talu. Zato Tibbetsove besede:

»Ta posnetek bo prišel v zgodovino. Pazite malo na svoje izraze. Odrvgli bomo prvo atomsko bombo.«

Za večino ljudi je tokrat prvič, da so ti dve besedi izgovorili v njihovi prisotnosti.

ZELENI VRTOVI

Ob 6.40 se začne »Enola Gay« dvigati na višino deset tisoč metrov, s katere naj bi odrgla bombo. Par- sons in njegov pomočnik še vedno ob merilnih napra- vah preverjata, če je z »malim dečkom« vse v redu, zakaj sedaj je že prepozno, da bi se spustila v bombni jasek. Toda Parsons ima kljub temu poleg sebe jeklen- ke s kisikom. Če bo z bombo v zadnjem hipu kaj na- robe, se bo le moral spustiti v jasek, pa čeprav tam ni naprav za uravnavanje pritiska in dotok kisika.

»Straight Plush« majorja Clauda Eatherlyja — gre za meteorološko »B-29« — se je to jutro približalo Hi- rošimi že ob 7. uri in 9 minut. Med vsemi letalci, ki so se udeležili tega prvega atomskega bombardiranja, bo najgloblje prizadet prav Eatherly. Zaradi hudega občut- ka »krivde bo kasneje doživljal duševne motnje, tako da ga bodo morali po vrsti nepojasnljivih izgedov in tat- vin celo proglasiti za nepristevnega. Toda moža ni mu- čil občutek krivde zato, ker bi on bombardiral Hiro- šimo, kot so to pogosto pisali, ampak samo zato, ker je menil, da je z meteorološkim poročilom, ki ga je po- slal iz svojega letala, podpisal smrtno obsodbo deset in deset tisočev prebivalcev tega japonskega mesta.

Paul Tibbets vodi svoje letalo po poti, koder je le- tel Eatherly. Japonsko otočje je vse tja do obzorja skri- to pod oblako, očejo. Toda ob 7.18 se oblaki nenadoma odpro in opazovalec ter merilec Gen Way zagleda v svo- jem vizirnem okencu Hirošimo. Mesto vidi tako jasno, ko da bi ga imel na dani in kljub vsej višini lahko raz- loži celo zelene površine vrtov.

»Straight Plush«, ki leti 11.000 metrov visoko, dva- krat premeri Hirošimo z enega konca do drugega. F.D. Thornhill, navigator, dvakrat opravi vsa merjenja, tako da bi lahko posredoval Tibbetstu kar najbolj točne po- datke o smeri in moči vetra.

Debeli plast oblakov, ki nad večjim delom Japonske zakriva nebo, se ne premika. Le nad Hirošimo je v tej oblaki odeli velika luknja, ki ima skoraj dvajset kilo- metrov premera. Ko da bi celo vreme hotelo pomagati Američanom ali pa uničiti mesto.

»BOMBA JE O. K.«

Nekako ob istem času je nad Nagasakijem drugo meteorološko letalo, ki ga vodi major Taylor. Tudi nad mestom ni oblakov... Le nekoliko kasneje pa ugo- tove iz tretjega meteorološkega letala »Jabbit III«, da je tudi nad Kokuro, »rezervnim« ciljem, vidljivost od-

lična. Tako se 6. avgusta zjutraj vsi tri možni cilji bombnika »Enola Gay« kar ponujajo...

Ob 7.25 se »Straight Plush« začne obračati, da bi se vrnil na Tinian, Baldasar, telegrafist na letalu, pa že pošilja šifrirano meteorološko poročilo. Paul Tib- bets prepusti krmilo drugemu pilotu in se skloni nad radiotelegrafistovo mizico. Medtem ko radiotelegrafist Dick Nelson še čeka na papir črke šifriranega Eather- lyjevega meteorološkega poročila, jih Tibbets preva- ja: »Na vseh višinah nam« kot tri desetine neba pokritega z oblaki. Svetujem prvi cilj.« Tibbets se obrne k Dutchu Van Kirku, ki stoji za njim.

Nekaj minut kasneje prideta tudi poročila z letal »Jabbit III« in s »Full House«, toda sedaj sta že po- vsem nepomembni.

Ob 7.50 »Enola Gay« leti nad otokom Sikoju in mo- že se s natankejo nerodne zaščitne obleke. Izključijo radar in radijski oddajnik, za krmilo sede Tibbets, Van Kirk še enkrat izmeri moč in smer vetra in posreduje po- datke navigatorju. Jeppson pokaže Parsonsu s palcem in kazalcem krog, kar naj bi pomenilo, da je z »malim dečkom« vse v redu. Parsons prevede znak Tibbetstu: »Bomba je okay!«

VIJOLIČASTA SVETLOBA

Parsons stoji za Tibbetom. Oblačna zavesa pod letalom se nenadoma pretrga. Široka odprtina. Globoko pod njim veliko mesto.

»Se strinjate, da je to cilj?« vpraša Tibbets Parsonsa.

»Da,« odgovori Parsons.

Ob 8.09 Tibbets vključi zvočnike.

»Napadi bomo. Natakните si naočnike na čelo. Ko bom dal znamenje, jih potegnite na oči. Ne smete jih odstraniti do eksplozije.«

Možem so namreč pred poletom dali naočnike s po- sebnimi stekli, ki prepuščajo le vijoličasto svetlobo. Ti, prav za to priljubljeni izdelani naočniki so čakali že ne- kaj mesecev. Eden izmed tisoč primerov, kako skrbno je bilo vse pripravljeno in predvideno v »operaciji Man- hattana«.

Jeppson si natakne padalo in priključi masko na jeklenko s kisikom. Tovariši ga začudeno gledajo. In Jeppson glasno pove, da mu je nenadoma prišlo na mi- sel, da bi se lahko zaradi eksplozije razletela okna na letalu. Toda nihče ne sledi njegovemu zgledu. Ni več časa.

OKO NA VIZIRNEM OKENCU

Navigator Van Kirk se ni zmotil: »Enola Gay« je na izhodnem položaju napada natančno ob 8.11. Za njo Sweeney nekoliko zmanjša hitrost »Great Artist«, da bi tako pustil Tibbetsov bombnik predvideni kilo- meter naprej. Tudi Marquardt je to že storil s svojim letalom in čaka trenutek, ko bo moral opraviti svojo nalogo: fotografirati eksplozijo. V »Enola Gay« Tom Ferebee pritiska levo oko na svoj vizir Norden. V ame- riških bombnikih velja, da na izhodnem položaju prevzame vodenje letala merilec, toda Tibbets in Fere-

bee imata svojo tehniko: Tibbets zadrži komande vse do poslednjih 90 sekund pred bombardiranjem. Ferebee zahteva rahlo spremembo smeri, polkovnik ga uboga. Ob 8 uri 13 minut in 30 sekund pa prepusti vodenje letala Ferebeju.

V tistem trenutku leti »Enola Gay« proti zahodu, 10.500 metrov visoko, s hitrostjo 314 kilometrov na uro v zraku. Glede na zemljo je prava hitrost 415 kilometrov na uro.

Pod krili letala se širi Hirošima. Odprta, gola, ne- zaščiten, obkita z bleščečo svetlobo. Ferebee razpo- znava skozi vizirsko okence vsak delček mesta, s kate- rim se je seznanil na fotografijah. Trije rti, ki silijo v zaliv, sedem rokavov delte, glavne mestne ulice. Cilj? Največji most na najširšem rokavu Ote, prav sredi me- sta. Kmalu se prikaže v vizirju. Še malo in prišel bo v točko, kjer se sekata obe premični merilne naprave.

»Cilj v vizirju!« zavpije Ferebee. In sproži mehanizem za sinhroniziranje operacij v zadnjem trenutku. Petinštirideset sekund kasneje spro- ži tudi signal, ki opozarja, da se bo bombardiranje za- čelo. Petnajset sekund kasneje bo bomba poletela k tlom. Posadke v treh letalih hkrati zasilijo signal in mo- že si potegnje naočnike na oči. In začno šteti.

Ura 8, 15 min in 17 sek... Loputa na bombnem jašku se odpre. Ferebee, ki je nagnjen naprej, gleda skozi okno pod seboj.

»Gole!« Videl je, kako se je bomba ločila od letala. Najprej je poletela vodoravno, potem pa je zanihala in začela padati proti tlom. »Enola Gay«, ki je v hipu postala lažja za pet ton, kar poskoči naprej, tako da posadko vrže ob stene.

V tem trenutku »Great Artist« odvrže svoja tri pa- dala, ki se takoj odpro. Potem se obe letali nagneta na bok. Tibbets pod kotom 60 stopinj pikira proti zemlji in hkrati obrača letalo za 158 stopinj. Hotel bi doseči mak- simalno hitrost, da bi se kar najhitreje oddaljil od kra- ja eksplozije.

»OSLEPEL SEM...«

»Mali deček« naj bi eksplodiral 43 sekund potem, ko se je ločil od letala. Merilne naprave v treh bombnikih so pripravljene, da bodo zabeležile, kaj se bo zgodilo. Zasliši se Tibbetsov glas.

»Pazite na naočnike! Caron! Kaj vidis...« »Nič, polkovnik.« Jeppson, ki je v sebi štel sekunde in tako prišel do trinstiridesete, zarjove:

»Ne eksplodiraj!« Hip nato Bob Caron že zaječi. Pošastna vijoličasta svetloba, kot da je eksplodiral neke v njegovih možga- nih. Zamizli. »Verjetno sem oslepel,« pomislil. Bob Caron ni oslepel, toda videl je eksplozijo, ki se je v neskončno majhnem delčku sekunde spremenila v 600 metrov visoko ognjeno kepo, ki je imela v središču temperaturo 100 milijonov stopinj. To je bil »mali de- ček«, ki je prvega ponedeljka v avgusta 1945 ob 8.16 eksplodiral nad mestom, ki se je imenovalo Hirošima.

PRIHODNIČ: NIKJER NEBA

MED DVEMA TEČAJEMA

BOLJE JAJCE KOT NAFTA

- Ko je neka petrolejska družba dobila koncesijo za vrtnanje nafte v Kaliforniji, se je pričela v upravnih krogih prava živčna vojna. Pa ne zaradi konkurence ali slabe prodaje. Ni- kakor. V pogodbi je namreč posebna klavzula, ki odreja, da mora družba takoj prenehati z vrtnanjem, če v premeru enega kilometra slučajno kak kondor znesa jajce. Teh velikih pticev je v Kaliforniji samo še približno petdeset in zato so ljubitelji živali izsilili tako določilo. Nafta torej ni važna, važno je le to, da ima kondor med valjenjem mir. Srečni ptici.

MOKRI REKORDI

- Sedemindesetletni voznik tovornjaka Jim Sincok iz New Westminstera v Britanski Kolumbiji je potolkel vse dosedanje rekorde v vožnji z vodnjim smučmi. Temu primeru je tudi prevozna razdalja. Prejšnji rekord je bil 382 kilometrov, ko je tekmovalac premagal razdaljo med Miamiom na Floridi in me- stom Nassau na Bahamskih otokih. Jim je zdaj srečno prevozi- l 395 kilometrov brez vmesnih počitkov, za kar je potreboval pol- nih dvanajst ur. Med vožnjo se je hranil s čokolado in medom.

MIŠJI ZREZKI ZA ASTRONAVTE

- Ameriški vesoljski znanstveniki so ugotovili, da je mišje meso neprimerno bolj hranljivo kot pa govedina, zato so predlagali, naj se bodoči astronauti sprijaznijo z novim jedilnikom. Vo- jaske oblasti so za zdaj znanstvene ugotovitve spravile kar v predal. Vprašanje pa je, kako bodo z jedilnikom zadovoljne ženske astronautke, če že možkim ne ugaja preveč.

KDO JE KRIV, ČE STE NEPAZLJIVI?

- »Krivda je vaša, zakaj pa ste pustili ključek v avtomobilu?« Tako se je zagovarjal na policijski postaji neki Roland Laureio, ko so ga aretirali zaradi tatvine vozila. Fant je namreč izmaknil policijsko »marico«. Ni dvoma, da bo zdaj gotovo sedel vanjo.

PILULE V PRORAČUNU

- V proračun za leto 1966 so oblasti Maluka, kjer živijo Pig meci, določile 20.000 dolarjev za nakup pilul za hitrejšo rast. kupil naj bi ga v ZDA. Pilule bodo smeli uživati le pogla- varji plemen in čarovniki. Mladi Pigmejci veliko bolj spošu- jejo poglavarje večje rasti.

POVEČANJE ARMADE

- Parlament kneževine Liechtenstein je podprl vlado, ki je predlagala, naj bi za 22 odstotkov povečali oborožene sile. Na- mesto 18 mož in enega policijskega psa bodo imeli poslej 22 mož in dva policijska psa.

SPOMINI ENEGA LETA

- Če živite 70 let, se vam med rojstvom in smrtjo vtisne v spo- min kar 15 milijard milijard (številka z 18 ničlami) raznih informacij. Vsako leto si torej zapomnite skoraj 250.000 po- datkov, kar presega zmogljivosti sedanjih elektronskih raču- nalnikov. Čeprav si je tako veliko podatkov težko zapomniti, znanstveniki trdijo, da stvari, ko si jih zapomnimo, nikoli po- polnoma ne pozabimo.

ZA SLOVESNE PRILOŽNOSTI

- Neki ljubitelj psov je napisal knjigo za lastnike stirožnih prijateljev. »Ne smemo dopustiti,« trdi, »da bi naši ljubljenci slabo jedli.« Med drugim je v knjigi tudi nekaj kuharskih na- svetov za »svečane prilžnosti.« Na primer, piščica, ki pričakuje mladiče, bo zelo zadovoljna s »piščancem na kraljevski način«: dva prepečenca, namazana s maslom, piščančeva perutnica, ko- šček paradiznika, nastrgan sir in zapečena postrv. Rejci psov pravijo, da bo kmalu izšla tudi knjiga z naslovom »Kako zdra- viti psa, ki ga boljše jetra.«

Z NAJVEČJO HITROSTJO

- Neka potovalna agencija vabi Američane na ogled »vse Ev- rope«. V programu imajo nočni ogled Pariza in Londona, eno- noč v Benetkah, bikoborbo v Spaniji, berlinski zid, Akropolis, Vatikan itd. In vse to v osmih dneh!

NOVOST ZA KADILCE

- V Ameriki so začeli prodajati novo gramofonsko ploščo z naslovom »Glasba, pri kateri boste nehali kaditi.« Na ovitku piše, da je ta glasba pomirjajoča, primerna za oddih in ne škodi zdravju. Ob poslušanju se človek res počuti tako sproščene- ga, da potrebuje za popoln umetniški užitek le še dobro cigaro ali pipo.

Končno mi je padlo na pamet, kaj je treba storiti. Pograbl sem nedokončano pismo, ki ga je pisala Eulalija, in ga stlačil v žep, ne da bi ga do konca prebral.

»Pisma ne smeja pustiti tukaj... Policija ga ne sme dobiti, če bi že nocoj prišla v stanovanje; vsaj za sedaj ga še ne sme dobiti.«

»Peter, mar hočeš poklicati...«
»Ne, nimam namena klicati policije,« sem odgovoril, še preden je dokončala vprašanje. »Sestrčno Eulalijo bova pustila samo v njenem večnem spanju.«

Iris me je pogledala:
»Iris vendar ne moreva oditi, kot da se ni nič zgodilo. Vrata so za tvoje ime. Ti si v mornarici in se torej ne moreš skriti. Sekundo potem, ko bodo odkrili truplo, bo vsa policija v San Franciscu iskala Petra Dulutha.«

»Seveda, ko bo prišla policija,« sem rekel in jo prijel za laket. »Poslušaj, ne moreva si privoščiti razkošja, da bi sedaj padla v roke policiji. Tega ne moreva storiti predvsem zato, ker se nama niti sa nja ne, zakaj se je vse to zgodilo. Vendar pa je nekdo, ki lahko marsikaj pojasni.«

Iris je takoj doumela pomen moje misli.
»Bradač!«

»Tako je! Ne moreva niti, kako mu je ime, niti, kje stanuje, on pa mora vedeti resnico o Eulalijini smrti in o njenem morilcu. To pa še ni vse. Samo on lahko priča za naju in pove, zakaj sva prišla semkaj. Če bova zdajle pustila, da naju zgrabi policija, ga ne bova našla nikdar več.«

»Hatch je obljubil, da bo pazil nanj,« je razburjeno navrgla Iris. »Če se vrneva v hotel, nama bo Hatch lahko kaj svetoval. Bradač bomo pregnali macka, potem pa bomo skupaj z njim odšli na policijo.«

29

Pritrdil sem.
»Seveda, šli bomo na policijo. Toda tega preletega bradača bomo trdno prijeli pod pazduho, da nam ne uide.«

Iris je nekaj pomišljala:
»Da... Kaj pa, če bodo truplo odkrili prej, kot mi najdemo bradača? Potem se bo najin položaj precej poslabšal.«

»Morava pač tvegati. Veva, da je bila Eulalija obveščena o nevarnosti, ki ji grozi. Morda jo je obvestil sam bradač. Vsekakor drži, da se je zaprla v stanovanje in naročila, naj nikogar ne puščajo k njej. Devetdesetdeset odstotkov verjetnosti je, da trupla do jutra ne bodo odkrili, dotlej pa bomo mi z bradačem že na policiji.«

Iris se je še enkrat ozrla po sobi in njen pogled je obstal na posrebljenem čevlju.

»Ne zdi se mi prav, da jo kar samo puščava tukaj.«

»Mrtva je, mrtva pa sva živa. Kar mene zadeva, nameravam ostati živ in iskati, dokler ne bom zgrabil jeceljevega morilca za vrat.«

Še enkrat sem pregledal sobo, da bi se prepričal, če morda nisva pustila za seboj kakih sledov. Vame so zrlle lutke s svojimi kriče obarvanimi obrazi. Sedaj me niso nič več vznemirjale.

Z Iris sva odšla iz stanovanja in zaprla vrata za seboj. Žena je bila čisto prstena v obraz. Privzdignil sem bil bradico in jo poljubil.

»Pogum, moja mala, in nasmehni se. Nikar ne daj vratarju vzroka, da bi karkoli zasumil.«

Z dvigalom sva se spustila v pritličje. Vrata je še vedno sedel v svojem fotelju, zatopljen v branje. Ko sva šla mimo njega, sva se držala pod roko in se obnašala, kot da se ne bi prav nič zgodilo. Vrata je vstal.

»Mar že odhajate, poročnik?«
»Za,« sem odgovoril.
»Stopil je korak k nama.«
»Je gospodična Crawford kaj naročila zame?«
Iris je vztrepetala.
»Ne, nič.«
»Najbrž me nocoj ne bo več potrebovala.«
»Ne,« sem odgovoril. »Nič več vas ne potrebuje.«
Vežna vrata so se mi zdela oddaljena tisoč milj, vendar sva prišla do njih in hitro smuknila na cesto.

VI.

Sodim med tiste ljudi, ki v vseh okoliščinah spoštujemo zakon. Tudi če ne bi bil tak, bi me dve leti in pol vojaškega življenja k temu priučili. Čeprav sem bil prepričan, da sva, kar zadeva Eulalijo, pravilno ravnala, sem se kljub temu čutil krivega, kot da bi bil morilec. Cim bolj sem se oddaljeval od te nesreče, tem glasneje se je v meni oglašal ta občutek. Zdelo se mi je, kot da se iz teme oglašajo tisoč glasov, ki me obtožujejo.

Iris se ni počutila prav nič bolje od mene. Dal bi kraljestvo za en sam taksi ali kaj drugega, kar naju bi hitro poneslo v hotel, od tam pa z bradačem na policijo. Toda taksija ni bilo in »kaj drugega« tudi ne. Kot oficirček in njegova punčka sva korakala z Iris pod roko po ulici do vogala, kjer sva počakala trolejbus.

Čakanje je bilo vse prej kot prijetno. Po možganih so mi rojile same grozne misli: mrtva Eulalija; nož, ki je trikrat zarezal v njeno telo; možki, ki jo je umorili, je bil v uniformi, v moji uniformi.

Končno je pripeljal trolejbus in se cvileč ustavil pred nama. Sedaj za naju ni bil več neudobno prevozno sredstvo; v njem sva videla sredstvo, ki nama bo omogočilo beg. To in nič drugega.

30

Vstopila sva in takoj sem se počutil bolj varnega. Iris se mi je celo nasmehnila. Odgovoril sem ji z nasmehom in ji krepko stisnil roko, da bi ji vili poguma. Vse se bo še dobro končalo, sem prepričeval samega sebe. Takoj ko najdeva bradača, se bova postavila na stran zakona. Morda nama bo celo ostala kaka urica samo za naju. Tako sem pletel svoje misli in se pri tem nekoliko pomiril.

Poskušal sem odkriti zvezo med rožami, sloni in šumnim s' pa med lutkami in opozorili na nevarnost; vse skupaj je sestavljalo ozadje umora, katerega žrtev je postala Eulalija. Morda je bilo vse skupaj samo člen v mednarodni vohunski mreži, morda pa se je odigrala je osebna drama. Če bi se mi zgodilo kaj podobnega, ko sem bil še v civilu, bi se kot lovski pes vrgel na sled in ji sledil do konca. Tako Iris kot jaz, oba sva se posvečala delu, ki je bolj ali manj sodelilo v okvir takih opravil; pri tej stvari torej nisva bila novina. Toda sedaj, ko sem služil v mornarici, si nisem mogel privoščiti vloge amaterskega detektiva.

Medtem ko se je trolejbus spuščal po klancu, sem se skušal vzdržati v najin položaj.

Čeprav so bila glavna dejstva več kot jasna, pa doslej še nisem ugotovil razmišljati o tem, kako je do njih prišlo. Skušal sem si priklicati v spomin vse podrobnosti in iz njih rekonstruirati celoto.

Jeceljev človek s šumnim s', ki se je nameril umoriti Eulalijo, se je iz meni neznanega razloga prav tisto popoldne, ko sva z Iris odigrala komedijo z gospo Roso, znašel v veži hotela St. Anthony. Videl je Iris, ko je z menoj in nosačem odhajala v dvigalo, in jo je imel za Eulalijo. Morda je mislil, da jo bo v hotelu še laže umoril. Ob tej misli me je obšla mrzla zana. Očitno pa je menil, da je bolje, če ji telefonira, preden stori kakršen koli korak; bodisi da je hotel s tem prepričati, če gre res za Eulalijo, bodisi

iz kakega drugega razloga. Ko je telefoniral, je zvedel, da se je zmotil in da Iris ni Eulalija Crawford.

Seveda pa ni zvedel samo tega. Iris je hotela biti ljubezna s prijateljem Eulalije, pa mu je povedala, da je njena sestrčna, da se piše Iris Duluth, da se je samo za kratek čas ustavila v San Franciscu in da ne namerava obiskati sestrčne. Celotno to mu je povedala, da se pravkar odpravljam v turško kopel.

Morilec je seveda vedel, da je bila Eulalija opozorjena in da se je zaprla v svoje stanovanje. Vedel je tudi, da nima skoraj nobene možnosti, da bi prodrl v njeno trdnjavo. Po informacijah, ki mu jih je dala Iris, pa je najbrž mislil, da bo Eulalija napravila izjemo za Iris in njenega moža.

Samo malo spretnosti mu je bilo treba, pa je imel načrt pripravljen. Videl me je in me zato poznal; zelo lahko je torej prišel v turško kopel pred menoj. Prav tako mu ni bilo težko izkoristiti trenutke moje nepazljivosti, zamenjati ključ, ukrasti mojo uniformo in oditi. Če bi se upal, bi gotovo vzel tudi moje dokumente.

Ker mu je bila Iris dejala, da ne namerava obiskati Eulalije, se mu tudi ni bilo treba bati, da bo bova nepričakovano pojavila tam. Treba mu je bilo samo nadaljevati komedijo in nastopiti v vlogi podporočnika Dulutha. Tako je tudi storil in načrt mu je popolnoma uspel. Ko je bil enkrat v Eulalijinem stanovanju, mu je bila ženska izročena na milost in nemilost.

Najina vloga bi se bila s tem končala, če Iris ne bi bila telefonirala iz hotela. Nemudoma se mu je posvetilo, da bi me lahko zvalil v past, zakaj dotlej je uporabljal moje ime samo zato, da je lahko prišel v stanovanje Eulalije. Tako pa bi lahko vso krivdo zvalil name.

31

Vse je bilo tako preprosto, da bolj ni moglo biti: zaradi dveh telefonskih pogovorov sem se znašel v nevarnosti, da bom aretiran in obtožen umora.

Trolejbus se je ustavil na vogalu Stockton Streeta. Izstopila sva. Lahko bi počakala na drugega, ki bi naju pripeljal prav do hotela, toda raje sva šla peš. Skoraj vso pot, odkar sva odšla iz Eulalijine hiše, sva molčala. Tudi sedaj, ko sva se znašla v hrupnem vrvežu, sva izmenjala samo nekaj besed.

Skozi vrtiljuga vrata sva stopila v hotel. Že znani atrij z lestenci in tekmimi baržunastimi zavesami se nama je zdel kot košček neresničnega sveta, spomin na že pozabljeno preteklost, na čas, ko sva imela eno samo sobo, ali bova naša prenočišče ali ne.

V gneči sva s pogledom nemirno iskala Hatchov obraz.

Iris je dejala:

»Bilo bi res strašno, če bi Hatch izgubil sled za bradačem.«

Pripomba je bila umestna in je še povečala moj nemir. S komolci sva si utirala pot med letalskimi in pehotnimi oficirji, toda o Hatchu ne duha ne sluha. Stopil sem v recepcijo, da bi videl, če je pustil kako obvestilo za naju. Nič.

»Morda je v jedilnici,« sem glasno izrazil upanje.

»Če je bradač še tam, potem stavim, da ga ni izpuštil izpred oči.«

Po hodniku sva pohitela v jedilnico. Na ušesa so nama udarjali takti rumb. Zdelo se nama je nemogoče, da bi isti orkester igral isto melodijo za iste poslušalce. S pogledom sva preletela vse mize. Pristopil je natakar.

»Zelite mizo?« je vprašal.

»Ne! Samo nekoga iščeva.«

Ob robu plesišča sva prišla na drugi konec jedilnice. O Hatchu in bradaču nobene sledi.

Imamo dovolj časa, da vam vse po vrsti razložim. Pojdimo v najino sobo!

Hatch je privzdignil klobuk, ga potisnil nazaj na tilnik in naju osuplo pogledal:

»Prav,« je rekel, »kakor želite.«

Najprej je popil svojo pijačo, potem si je s komolci spet utrl pot do pulta in odložil svoj kozarec.

»Pojdimo!«

Dvigalo nas je popeljalo v najino nadstropje. Ko smo vstopili v sobo št. 624, sem prižgal luč. Pregrinjalo na postelji je še vedno vabilo. Pozlačeni angelčki ob zrcalu so še vedno razkazovali svojo erotično goloto in ob pogledu nanje sem se do kraja zavedel, kako temeljito se je spremenil najin položaj. Ta soba naj bi bila najino ljubezensko gnezdece! Sedaj pa...

Hatch se ni odkril; sedel je na rob divana in čakal:

»Poslušam.«

Opisal sem mu vse, kar sva doživela. Medtem ko sem mu pripovedoval, se je Hatch počasi zravnaval na divanu, in zdelo se mi je, da ga vidim, kako se je nenadoma prepognil na dvoje, kot ena izmed lutk v Eulalijini zbirki. Ko sem nehaj pripovedovati, je vse skupaj komentiral z enim samim, dolgim živzgom.

»Hudiča!« je vzklíknil. »Da sta pustila truplo samo v sobi!«

»Kaj pa naj bi drugega storila?« je razburjeno vprašala Iris. »Če ne bi ravnala tako, bi Petra že aretirali in potem bradača sploh ne bi mogli najti.«

Hatch jo je prekinil s kretinjo roke.

»Gospa, saj vaju ne gramaj za to, kar sta storila, ker vem, da nista mogla ravnati drugače. Nepričakovano se mu je razjasnil obraz in na ustnicah mu je zaigral nasmeh. »Hudiča! Torej umor.«

Iris se je razjezila:

»To res ni razlog za veselost.«

33

»Saj se ne veselim tega,« se je ogorčeno opravičeval Hatch. Potem je znova postal spravljen: »Razumite me. Dagget in jaz sva doslej vedno uspešno opravljala svoje delo, toda šlo je za same malenkosti, ki sva jih hitro razvozlala. Sedaj pa imava pred seboj umor. Prav to nama je bilo potrebno, da se uveljaviva. In sedaj ga imava. Nič ne bodita zaskrbljena, od tega trenutka dalje sta pod zaščito poizvedovalne agencije Williams in Dagget.«

Poklicna zadovoljnost, s katero je vzel na znanje najino nesrečo, je bila prav odbijajoča. Toda v dnu duše mi ni bilo žal, da sem mu vse zaupal. Če je človek izven zakona, se počuti varnejšega, če sta mu privatna policaja pripravljena pomagati iz težav.

Hatch je delal vtis človeka, ki je prepričan, da bo od tega trenutka on prevzel vso zadevo. Med najino odsotnostjo je najbrž pokadil svojo cigaro, zakaj sedaj je izvilkeel cigaretnico, vzel cigareto in si jo zamišljeno prižgal.

»Seveda ste zabredli v vročo kašo, se razume. Naš prvi cilj je, priti do možaka z brado. Toda z njim moramo ravnati v rokavicah. Ne moremo ga meni nič tebi nič zgrabiti in odvesti na policijo. Veste, tu smo v svobodni državi. Prav nič mu ne moremo, če recimo, ne bi hotel sodelovati, če bi na lepem izginil in nas pustil na cedilu, ali če ne bi hotel pričati, trdeč, da ne ve ničesar o Eulaliji...« Pogledal me je in čelo se mu je nagubalo. »Če vas ne presojam napačno, se mi zdi, da ste precej zaletavi. Po vašem bi morali možaka zgrabiti vrat na nos... in seveda vse pokvariti. Moral bom paziti na vas.«

Morda je imel prav. Res sem nameraval skočiti staremu pijanemu kozlu za vrat in ga za brado odvesti na policijo. Razumne Hatchove besede pa so mi odkrile, kako neumno sem si vse skupaj predstavljal.

34

Je nameravala poslati k njej. Mislim, da se je od Lina nadejala pomoči.

Brali smo prve odstavke, tiste, ki sva jih z Iris že prebrala v v katerih je bilo razbrati histeričen strah in to, da je Eulalija pričakovala poročnika Dulutha.

Potem smo prešli na tisti del pisma, ki ga z Iris nisva prebrala.

»Edino tako te lahko obvestim. Upam in prosim boga, da si bila tudi ti obveščena. Če te niso opozorili, bodi previdna, rotim te, bodi previdna! Ne gani se zdoma, nikomur ne odpiraj vrat. Nikomur. V nevarnosti sva, Lina, v zelo hudi nevarnosti. Rdeča in bela roža sta prosti in...«

Sledilo so še tri besede, toda očitno se je Eulalija zelo tresla roka, zakaj črke so bile skorajda nečitljive. Vsi trije smo jih skušali razvozlati.

»Bela roža in rdeča roža sta prosti in...« Iris je poskušala nadaljevati: »Bela...« Besede ni bilo moč prebrati. Potem je iznenada vzklíknila: »Se odpiraj. Res. Za nerazumljivo besedo sta stali besedi »se odpiraj«. Ogledoval sem si nečitljivo besedo. Začela se je z »ž«.

»Zafran!« sva hkrati prebrala z Iris.

Vsi trije smo se spogledali. Le kaj naj pomeni, da sta bela roža in rdeča roža prosti in da se zafran odpira?

Spet smo zabredli v čenče. Pomislil sem na rdečo rožo, ki so bile tako grozljivo potresene po truplu Eulalije. Le kaj je bilo v teh nedolžnih cveticah, da je nagnalo Eulalijo tak strah v kosti?

Rdeča roža, bela roža, zafran, ki se odpira. Zvenelo je kot moreče blodnje kakega cvetičarja.

Iris je z zvonkim glasom posegla v moje misli.

»Lina torej ni samo prijateljica. Človek ali topla, ki se je zarotila, da umori Eulalijo, ima namen umoriti...«

riti tudi Lino. Lina je v prav taki nevarnosti, kot je bila Eulalija.«

Ugotovitev je bila točna in začela se me je lotiti panika. Pustil sem Eulalijo v njenem stanovanju, toda to še ni bilo tako hudo: bila je mrtva in nič na svetu je ni moglo obuditi. Toda s tem sem prepuštil usodi tudi Lino. Pa ne samo to: odnesel sem edini dokaz o tem, da je tudi Lina v nevarnosti. S tem, da nisem prijavil umora Eulalije, sem povzročil izgubo dragocenega časa in morda sem nehotno podpisal smrtno obsodbo tudi za Lino.

Sreča mi je obrnila hrbet. Udarcu z leve je takoj sledil udarec z desne.

Pogledal sem najprej Iris, potem pa Hatcha.

»Sta doumela, za kaj gre? Če bo Lina umorjena, kot je bila Eulalija, bo šla njena smrt na račun najine vesti. Ne smemo pustiti, da bi stvari šle svojo pot! Takoj moramo prijaviti umor.«

Iris ni bila zbrana in zdelo se mi je, da se samo Hatch zaveda tragične in dramatične resničnosti.

»Prav,« je potrdil moj predlog. »Odlučili ste se, da pojedete na policijo. Lepo! Kaj pa potem? Če Lini grozi nevarnost, ji grozi zdajle, morda prav v temle trenutku. Kaj pravi, koliko časa bo potekalo, preden boste svojo zgodbo razložili policiji? Najprej bodo šli na Eulalijino stanovanje in se prepričali, če je bila res umorjena. Potem bodo zasilili vratarja in vas osumili, da ste umorili Eulalijo, in četrtič...« Za trenutek je prenehal in vztrepetal. »Policija mora ukrepati po predpisih. Preden bodo prišli policaji do Lina, jo bodo morili lahko že stokrat umorili.«

Hatch ima prav, je pritrdila Iris.

Seveda, kot vedno je imel Hatch spet prav.

Torej moramo mi priti do Lina.

Lina... Lina... Združene države Amerike...« sem odvrnil. »Ne bo je lahko najti.«

35

»Peter, saj vendar vemo, da stanuje v San Franciscu. Eulalija te je nameravala poslati k njej. Torej!«

»Prav praviš,« sem popravil samega sebe. »Torej: Lina... San Francisco.«

Hatch je medtem vstal in si potisnil klobuk nizko na oči. Na obrazu mu je bilo videti, da ve, kaj hoče.

»Zame je zadeva kristalno jasna. Ugotoviti hočemo, kdo je ta Lina. Prav! In kdo ve, kako se piše in kje stanuje? Dedec z brado. Če ve vsa zgodba o Eulaliji, je popolnoma razumno domnevati, da ve tudi zgodbo o Lini. Le kaj se zapravljamo čas? Takoj k Zelenemu kimonu!«

»Seveda, čisto jasno,« je spet pritrdila Iris. »Bradač, ta ve vse!«

Zložil sem pismo in ga vtaknil v žep, potem sem pograbl klobuk. Z Iris sva bila do kraja vznemirjena, in to je bila najina največja napaka.

»Pojdimo k Zelenemu kimonu!«

K Zelenemu kimonu! Primeren naslov za kitajsko dramo!

VII.

Ura je bila natanko četrta na dvanajst, ko smo okrog vogala zavili v temnačo ulico, ki je vodila do Zelenega kimona. Šli smo peš, toda nismo dolgo hodili. Bradač, ki so ga omejevale v mestnem prometu prizadele še bolj kot nas, je moral zato svojo pijansko orgijo omejiti na zelo omejen prostor.

Kljub vojni je kitajska četrt še vedno imela svoj skrivnostni videz. Mimo nas so lahko imele svoje senke, ki so kljub zahodnjaški obleki ohranile vzhodnjaški videz. Tu in tam je bilo izpa spušenih rolov slišati guturalno kitajsko govorico. Nekatje je igral gramofon in melodija, ki je odmevala v temi, je ustvarjala utvaro o neresničnem svetu sanj.

Wallace Reyburn

DEHLE V ČRNI KOPALNI OBLEKI

Prič sem jo opazil, ko sem bil na počitnicah v južni Španiji. Bil sem v mestecu Ladaru, ki ni eno tisoč znanih letovišč, prav zaradi tega sem se bil odločil zanj. Ni bilo prepolno turistov in ni bilo predrago, kar je ustrezalo moji želji po počitnicah v tujini in seveda tudi mojemu žepu.

Sedela je na pesku in se naslanjala na desko za sončenje, ki jih je polno na plažah v tem predelu Španije. Takšna deska sestoji iz dveh delov in je v obliki črke V zapicena v pesek. Kopalcu nudi zatišje pred vetrom in oporo za hrbet.

Na glavi je imela črn slamnik in oblečena je bila v črni kopalni obleki, tako da sem jo takoj opazil v pesterem okolju — ob svetlo pobarvanih deskah, pisanih sončnikih, cvetočim grmičevju in nagnju, ki se je vzpenjal po skalah.

Pa tudi če ne bi bila njena obleka v tako očitem nasprotju z naravo, bi jo bil prav gotovo opazil. Bila je najlepše deklet, kar sem jih kdajkoli videl.

Zavedal sem se, da me opazuje, ko sem se počasi približeval s ceste. Bila je sama, vsaj kolikor sem lahko presodil po stvareh, ki jih je imela okoli sebe v pesku. Ne da bi dvakrat premislil, sem se ji približal in jo vprašal, če bi jo kaj motilo, če bi se prisel.

Se danes ne vem, kako sem si upal. Kar sem namreč odrasel, sem bil vedno silno plaš. Resnično me je prevzela in zadelo sem si, da bi sedel kraj nje, bil z njo sam in se pogovarjal. Tako močno sem si željal, da bi vztrajal tudi, če bi me bila zavrnila.

Namignila mi je, da ji je povsem všeč, če se ji pridruživ.

Ko sva se začela pogovarjati, se mi je zdelo, kot da se že od davno poznavata. Bila je seveda Španka, vendar je zelo lepo govorila angleško. Vedel sem, da le zelo bogati Španci govorijo angleško.

Presenetil me ni le najin pogovor, ampak še dve drugi stvari. Čeprav sem bil prvič v Španiji, sem dobro vedel in tudi sam kmalu odkril, da dekleta iz južne Španije niso tako svobodna kot v Angliji. Strogo nadzorovane mladih deklet se je tod mnogo dlje ohranilo. Zatorej nisem pričakoval, da bom kot tujec lahko dalj časa sam z njo.

Začutil pa sem se tudi, ko sem zvedel, da je Rosario Padron že poročena. In poročena je bila komaj štiri mesece!

Počasi mi je povedala, da ji kljub poroki moja bližina ni nezaželena. Že tedaj, ko me je zagledala, si je želela, da bi prisel.

Pogovarjala sva se, se kopala in se spet pogovarjala. Privlačnost, ki sva jo občutila drug do drugega, se nikakor ni zmanjšala. Nasprotno, bila je vse večja. Ko sem se ji zrl v oči, bi jo bil najraje poljubil in močno prišel k sebi. Se nikoli poprej nisem bil tako zelo nestrpen. Zazdelo se mi je, da sva oba enakih misli. V njenem pogledu sem videl temno razočaranje.

Kljub temu pa sem bil prijetno presenečen. Kar zadeva mene, je bilo to povsem naravno. Bil sem še razmeroma mlad, neporočen, pravzaprav prost kot ptica. Dekle pa še ni bilo dolgo poročeno in predstavljal sem si, da ima svojega moža verjetno zelo rada in da je drugi možki gotovo ne zanimajo.

Vprašal sem jo, kaj je njen mož, in povedala mi je, da je pravnik. Živita sicer v Ladaru, njen mož pa je zaposlen v Almaru, približno dvajset milj daleč. V službo se vozi jutraj, vrača pa se šele zvečer.

Nisem je mogel kar naravnost vprašati, če ga ima rada. Malo pozneje pa mi je sama razodela. Vprašala me je, koliko sem star. Potem sem jo tudi jaz vprašal nekaj podobnega in odgovorila je: »Po španskim predpisom se je toliko stara, da bi bilo čudno, če se ne bi bila poročena.« Se je morda rajši poročila brez ljubezni, kot da bi ostala sama? To res ne bi imelo nobenega smisla za tako privlačno štiriindvajsetletno dekle.

Ko je bilo sonce že nizko in so ljudje zapuščali plažo, je začela zlagati svoje stvari.

»Zelo rad bi vas povabil na večerjo,« sem dejal, »res bi lahko prijetno preživela večer. Zdi pa se mi, da to ne pride v poštev.«

Nasmehnila se je. »Prav imate. Prišla pa bom na plažo spet jutri popoldne.«

Videl sem jo naslednji popoldan in še naslednji. Vsak dan sem se razburjeno pripravil na pot k obali, da bi jo spet videl. Čudno se mi je zdelo, da je nikoli nisem srečal dopoldne, da je nikoli nisem srečal dopoldne. Gotovo je morala nakupovati in kuhati. Tudi zvečer je nisem opazil v lokalih. V južni Španiji gredo včasih moške zvečer v mesto, žene pa morajo ostati doma. Lahko da sem njene moža že celo srečal, ne da bi ga spoznal, saj se mi ni niti sanjalo, kakšen je.

Njen mož me je silno zanimal. Pogledal sem v telefonski imenik in z načrtom mesta ugotovil, da stanujeta samo pet ulic daleč od hotela Lidorar, v katerem sem stanoval. Pomislil sem, da bi šel pred hišo, ko se bo odpeljal v Almaro ali ko se bo vračal, da bi ga videl. Mišel pa sem kmalu ovrgel, ker bi bilo preveč čudno, če bi se potikal okoli njune hiše in lahko bi celo kdo uganil, kaj me privlačuje.

Z Rosario nisva imela nobenega fizičnega stika na plaži, polni ljudi. Ob srečanju in ob slovesu mi je vedno dala roko, kar je v Španiji nenavadno znamenje prijateljstva. Ko sva plavala, sem se je včasih sicer dotaknil, toda povsem slučajno. Ko sva sedela na pesku, se je njena roka ali noga dotaknila moje v trenutku, ko je segla po brisačo ali kakšno drugo stvar. Gotovo bi se bil vznemiril, ko vse skupaj ne bi bilo tako zelo vsakdanje. To pa je bilo tudi vse, čeprav sem si velikokrat želel, da bi jo objel. Temnoba se je povrnila v njen pogled in zazdelo se mi je, da sva istih misli.

Nekoč sem ji dejal: »Če bi prišel v ta kraj že lani, ko še niste bili poročeni, bi bilo čisto drugače. Pa veste, da ni veliko manjkalo. Počitnice sem že lani nameraval preživeti v Španiji, pa mi je prijatelj zadnji trenutek povedal, da je najel hišo v Deauvilleu. Odsel sem z njim, ker je bilo veliko ceneje.«

Zmajala je z glavo: »Tudi če bi prišli lani, ne bi bilo nič drugače.«

»Zakaj tako mislite?«

»Lani nisem bila v Ladaru. Tu živim le, kar sem poročena. Prej sem bila v Malagi.«

Presenečeno sem jo pogledal.

»Kaj pa je?« je vprašala.

»Lani sem nameraval prav v Malago.«

Vse je bilo tako skrivnostno, kot da bi se najini usodi križali le zaradi nekakšne pomote. Gotovo nama je bilo usojeno, da se bova srečala in zaljubila, zaljubila tako kot tu, na plaži v Ladaru, samo da je bila Rosario pred letom dni še prosta in bi se lahko poročila z menoj.

Pri osemindvajsetih letih se moški počuti zrelega in vedel sem, da to z Rosario ni le mladostna zaletost ali počitniška ljubezen. Bilo je nekaj, kar občutimo zelo redkokdaj in stalno iščemo, čeprav se mnogi tolažijo, da so to že doživeli. Bila je popolna ljubezen, ki ji zadostuje že pogled, da se dve različni življenji združita v čudovito celoto.

Z Rosario sva se zmotila. Srečala sva se leto dni prepozno. Ne bi si upal trditi, da ni bilo prepozno. Zdal je bila zadeva precej zamotana. Ločitev ni nikdar preprosta stvar, še zlasti pa ne v Španiji. Mož ne more kar tako zapustiti in oditi z menoj v Anglijo. Tega tudi sam ne bi hotel, saj bi bilo nesramno po vsem tem, kar sva čutila drug do drugega. Preostalo nama torej ni nič drugega, kot da se še naprej sama prijateljsko pogovarjamo. Dobro sem se zavedal, da bodo najini popoldnevi na sončni obali Ladaru ostali nespremenjeni, jalovi in polni občalovanja.

Naslednjega dne, ko sva se odhajala s plaže, sem ji rekel: »Mojih počitnic je konec. V soboto odpotujem.«

»Ne! Na obrazu sem si bral jezo.

»Odpotujem že jutraj.«

»Torej se vidiva le še jutri?«

Prikimal sem.

Umolknila je in se zamišljeno zadržala proti morju. Saj je morala vedeti, da bom kmalu odšel. Zdal pa se ji je verjetno zdelo čudno, da bo tako kmalu konec najinih prijetnih sestankov na obljubljeni plaži.

Nazadnje je rekla: »Jutri ne bova šla na obalo.«

Zdrnil sem se. Nikakor nisem hotel, da bi se že takoj poslovila. Dejtal sem ji: »Zadnji dan vas še moram videti.«

»Da. Toda ne tu. Kaj če bi jutri raje šla na sprehod v dolino Lidorar?«

»Kje je to?«

»Saj stanujete v hotelu Lidorar. Dolina pa je takoj za njim.«

»Se nikoli nisem bil tam. Vedno sem šel raje do obale.«

»Me boste počakali v ulici pred hotelom jutri ob dveh popoldne?«

»Prav gotovo.«

Ponoči nisem mogel spati. Mislil sem na Rosario in kako bom jutri prvič čisto sam z njo. Ves dopoldan sem bil dobesedno zmešan od razburjenja.

Oi trenutka, ko mi je predlagala sprehod, nisem mogel razmišljati o nobeni drugi stvari. Točno ob dveh sem stopil iz hotela Lidorar. Kopalno obleko sem vzel s seboj in jo zavil v brisačo.

Zagledal sem jo, ko je zavila z glavne ulice. Pohitel sem ji naproti.

Veselo se je nasmehnila. Tedaj je opazila zvito brisačo in kopalke. »Čemu pa to?«

»Šel bom na kopanje. Odočil sem se, da ne grem na sprehod.«

»Zakaj?«

»Ne bi bilo dobro.«

Pogledala me je in nekaj trenutkov ni umaknila pogleda. Potem je prikimala. »Prav imate.«

Obrnila se je. Ko sva se napotila proti obali, bi jo bil najraje prijel za roko. Toda kaj bi si mislil ljudje, če bi naju videli!

»Kar pojdiva na obalo,« je rekla. »Kmalu se vam bom pridružila. Samo po stvari grem domov.«

»V redu.« Potem pa sem dejal: »Saj me razumete, kajne?«

»Seveda. Tako je dosti boljše.«

Nekaj časa sva hodila molče, potem pa sva se nenadoma oba ustavila. Spogledala sva se. Le s težavo se je nasmehnila.

»Pojdiva,« sem rekel. Obrnila sva se in stekla po cesti nazaj proti dolini.

Čeprav sem stanoval zelo blizu, nikoli nisem šel na sprehod v dolino. V Španijo sem šel, da bi se kopal in sončil, ne pa sprehajal po deželi, saj to lahko počnem tudi v Angliji. Dolina Lidorar mi je bila popolnoma neznana.

V tem letnem času je bila struga vijugaste reke Lidorar suha. Pokrivalo jo je rjav blato in okroglo kamenje, ki ga je pozimi prinesla voda. Na obeh straneh se je strmo dvigala izsušena zemlja in nazobčene skale, tu in tam posejane s šopi raskave trave. Pokrajina je bila videti zapuščenca. Nikogar ni bilo videti niti slišati, razen žuželk, ki so brenčale v žgočem soncu.

Lahko sva se prišla za roke, zakaj nihče naju ni opazoval. Dotik njene roke, ki se je močno oprijemala moje, me je močno razburjal.

Vendar nisva bila povsem sama. Prišla sva do črede koz. Mirno so mulile svoje trave in se brezskrbno premikale med skalami in izsušeno zemljo po strmem bregu. V bližini je čepel deček, ki je pazil nanje. Ko naju je zagledal, se je nesramno zarežal. Bil je bos in v raztrgani obleki.

Iz denarnice sem vzel nekaj drobiža, mu ga pokazal in položil na skalo. Med potjo sva se ozirala nazaj in ga videla, kako je zlezal s pečine. Pohbral je denar in nama pomahal s svojimi obrazom.

S prijateljni stvarmi navadno odisašmo, da bi jih bili pozneje tem bolj veseli. Ko sva bila že precej daleč v dolini, sem se ustavil in se obrnil k Rosario. Verjetno si je tudi ona hotela podaljšati pričakovanje. Z rokami ob telesu je stala pred menoj in me pozorno opazovala.

Ko sem jo poljubil, je vztrepetala. Njene ustnice so bile mehke in tople. Nežno sem jo poljubil, nežno me je objela z rokami. Bila sva zadržana in hkrati zanesena.

Ležala sva na brisači, ki sem jo razgrnil po tleh. Ko sem jo pogledal, sem bil očaran nad njeno lepoto. Sonce jo je božalo po temnih lasih in metalo sence na mehko kožo njenih prsi. Strastno sva se poljubila in trdno sem jo prižl k sebi, kot sem si že tako dolgo želel. Ko si je oblekla bluzo, sva vstala in šla, kakor da ne bi bilo nič. Še danes ne vem, zakaj. Ko je minilo že precej let, sem se vprašal, zakaj sem tako ravnal. Zakaj nisem storil tistega, kar sva si oba tako vroče želela? Morda zato, ker mi je ves čas na plaži nudila tako malo upanja. Potem v dolini pa sem se ji iz trne odrekel.

Ne vem, kaj si je mislila, ko sva se z roko v roki vračala domov. Kdaj pa kdaj me je pogledala in se mi toplo nasmehnila. Potem se je žalostno obrnila in pobesila glavo. Nežno mi je stiskala roko.

Sla sva mimo dečka in njegovih koz. Sedel je na bregu in zadovoljno kadil. Veselo naju je pozdravil in nama pomahal s cigareteto. Očitno sem ga zelo razveselil z denarjem. Najbrž je imel v žepu le še nekaj cigaret, zdaj pa si bo lahko kupil druge.

Ko sva prišla do konca ceste Lidorar, sva se prenehala držati za roke. Pazljivo sva šla mimo hiš.

Na ovinku pred mojim hotelom se je ustavila in rekla: »Do doma bom šla rajši sama. Na svidenje, dragi.«

Bil sem obupan. Rad bi jo objel, ji povedal, kako zelo jo imam rad in kako se bova morda še kdaj videla. Namesto tega pa sva se le pogledala. Stegnila je roko in stisnila sem jo — dokaz prijateljstva v Španiji. Potem sem gledal za njo, dokler ni izginila za ovinkom majhne ulice.

Naslednje jutro sem se zelo zgodaj vračal v Anglijo.

Sinoči sem s prijateljem stopil v točilnico. Pri mizi v kotu so sedeli štirje mladi ljudje, dva fanta in dve dekleti. Bili so temne polti in so se živahno pogovarjali v tujem jeziku.

»Italijani,« mi je dejal prijatelj.

»Saj ni res, pogovarjajo se špansko,« sem mu odvrnil.

Malce sva se skoraj sprla in stavila za pijačo, kdo od naju ima prav.

Eden izmed fantov je pristopil k točilni mizi in naročil novo pijačo. Vprašal sem ga, če govori angleško, in pritrldil mi je.

»Potem nama pomagajte rešiti sporno vprašanje,« sem ga prosil. »Moji prijatelj trdi, da ste Italijani, jaz pa pravim, da ste Španci. Kateri ima prav?«

»Španci smo,« je rekel.

»Prav,« je dejal moj prijatelj. »Dolgujem ti pijačo.«

Ko je fant čakal za točilno mizo, sem ga vprašal, če je v Angliji na počitnicah. Povedal mi je, da s prijateljem že leto dni tu študirata.

»Iz katerega dela Španije sta?« sem ga vprašal.

»Iz Ladarar.«

»Ladarar? Tam se bil na počitnicah!«

»Vam ugaja?«

»Da.« Zamislil sem se. Ladarar ni veliko mesto. Verjetno se tam vsi ljudje poznajo. »Povejte mi,« sem pričel, »poznate morda v Ladaru gospo Rosario Padron?«

Presenečeno me je pogledal. »Da,« je prikimal, »to je moja mati.«

Naključje je bilo tako neverjetno, da sem že pomislil, da se šali. V dokaz, da se ne laže, je iz žepa potegnil kuverto.

»Mati mi je ravnokar poslala iz Španije nekaj slik s plaže. Bi jih radi videli?«

Pokazal mi je slike. V temni gostilni si jih nisem mogel natanko ogledati. Razločil sem le dvojico na plaži, verjetno Rosario in njenega moža.

Nisem si nadel očal, da bi slike jasneje videl. Res je žalostno, da v štiridesetih letih ne potrebujem očal samo za branje, ampak tudi za ogledovanje slik, popravljanje varoval in otroških igrac.

Povrnil sem se k fotografijam: »Da, to je ona,« sem dejal in premišljeval, kakšna neki je danes. Potem pa sem si mislil, da je še najbolj, da ne vem.

»Mojo mater ste srečali v Ladaru?« me je vprašal fant.

»Da,« sem mu odgovoril.

Dobil je pijačo in plačal. »Čez nekaj dni ji bom pisal,« je rekel. »Bi jo radi pozdravili?«

Obotavljal sem se. Nato sem se odločil: »Saj je vseeno. Že dolgo je od takrat in gotovo se me več ne spominja.«

Pri mizi so ga že klicali, naj pohiti. Vljudno se mi je opravičil in se jim pridružil.

»Kaj pa to pomeni?« me je vprašal prijatelj.

»Čudno naključje,« sem mu dejal. »Njegovo mater sem poznal, ko je bila še dekle. Bil sem na počitnicah v Ladaru, pred osemnajstimi leti.«

»Ha, ha,« se je zlobno nasmehnil. Pogledal je najprej mene, potem pa še fanta. Zarežal se je: »Seveda, podobna sta si.«

»Lahko noč,« sem mu dejal.

»Saj se nisi popil,« je zavpil za menoj, ko sem odprl vrata in odšel v deževno noč.

PREVEDLA MARINKA BOHINC

ILUSTRIRAL JANEZ STARMAN

MITA
ROSTIC

CLOVER in njegova podoba

Razumljivo je, da je človek bitje, ki je podvrženo vsem mogočim slabostim. Stavim, da v življenju še niste srečali človeka, ki ne bi bil podvržen tej ali oni hibi. Kaj bi to bil potem sploh še človek? Torej naj kar priznam, mene je tudi preganjala neka taka velika slabost. Mogoče malce nenavadna, pa vendar človeška. Kar pomnim, sem želel, da bi moja slika objavili v časopisu. Tega sem si strastno želel leta in desetletja, želja mi se pa nikakor ni hotela izpolniti. Kaj vse nisem storil, kaj vse nisem poskusil, da bi le vrnil svojo podobico v časopis. Vse brezuspešno!

Spominjam se, da sem se že kot otrok rad nastavljal fotografskemu aparatu. Moji so me radi slikali — tudi nekakrat na dan — iskreno pa sem se čutil, zakaj mi kar naprej kažejo eno in isto sliko. Šele kasneje sem dojel, da v aparatu ni bilo filma in da so me slikali v prazno, samo da so zadovoljili mojo fotoambicioznost. Kajne! me je to razjezilo in že sem se zaredel, da bom slej ali prej svojo sliko spravil v časopis. Tako kot moj pokojni tje Deša, ki je zdavnaj nred vojno noskal državni les. (Spominjam se, da je bil uječ strašno hud, ko je videl tisto sliko, zato sem bil pa jaz toliko bolj navdušen in sem jo dan za dnem kazal sošolcem ter s tem izžival njihovo odkrito občudovanje.) Razumljivo, nisem imel namena sekati državna drevja, niti početi kakšnih podobnih eksperimentov, pač pa sem kar tako hrepel dočakati dan, ko bom videl tudi svojo sliko v časopisu. Naj priznam, začel sem že zavidati mrtvemu ujeu nekdanjo slavo.

Res, nekoč pred leti so tudi moja slika objavili v časopisu. Pa to le ni bilo tisto, kar sem si želel. Reporter je za priložnostni članek posnel fotografijo našega kolektiva. Pred fotografiranjem je okoli tovariša direktorja nastala tolikšna gneča (ta je, razumljivo stal v sredini), da se mi je pozneje na fotografiji posrečilo identificirati le desno nogo. Moje glave in celo leve noge na sliki ni bilo najti, na čeprav sem ju iskal s povečevalnim steklom celo na tistih krajih, kjer glede na položaj naslikane noge normalno nikakor nista mogli biti. Še danes hranim tisto številko časopisa in jo včasih pokažem prijateljem. Svojo levo nogo sem na sliki lepo zaokrožil z rdečim tušem, narisal puščico in spodaj zapisal: To sem jaz M. M.

Čeprav sem si si vroče želel videti se v časopisu, s člankom ali brez njega (kar mi je bilo vseeno), nisem preziral niti skupinske slike. Zato sem iz leta v leto tekal na vse pomembnejše družbene manifestacije v mestu, se prerival, kolikor je bilo le mogoče, v prve vrste prisotnih občanov, se na široko nasmihal bliskavim fotoreporterjem, pa — vse zaman! Slike so se v časopisu pojavljale — o moji nesrečni osebi pa ne duha ne sluha. Uredniki so po pravilu kakor nalahke zavrgli prav tiste posnetke, na katerih sem se izza hrbta kakega znanega govornika ali pa korak, dva od pravkar odkrite spominske plošče smehljaj jaz. Enaka usoda je doletela tudi tiste slike, na katerih sem bil v najprisrčnejšem pogovoru z lepoto leta to in to.

Skušal sem se zadovoljiti tudi z množicnim posnetkom, a tudi pri tem nisem imel sreče. Čeprav sem se na nogometnih in drugih tekmah nastavljal vedno blizu vratnic, ringa in sploh na tistih krajih, ki jih pogosto slikajo, se ne morem pohvaliti s sliko, pa če bi bila še tako neznatna kakor bučnica glavica. Zame so postali časopisi čisto preprosto tabu. Ljubil sem jih in sovražil. S kakšnim skritim upom sem jih razgrinjal vsako jutro in vsak večer! Kako žalostno sem stmel v fotografije, na katerih so bili vsi ljudje, vsaj kazalo je tako, razen mene. Da o bolečini, ki sem jo občutil, če sem na sliki spoznal kakšnega znanca ali starega tovariša, niti ne govorim. To me je naravnost pehalo v trpljenje!

Razumeli boste, da se je ta moja slabost, trpinčena z neuspehi, spremenila v pravo strast. Vse drugo je v mojem življenju postalo postranska stvar in k temu prištevam tudi službo in družino. Poglavitno je postalo — pojaviti se na straneh našega tiska, nasmehniti se, pa čeprav z zadnje strani, vsemu svetu in tako pokazati vsem, da tovariš M. M. ni kdor si bodi, pač pa je treba z njim računati! Prekleta strast, grizla mi je dušo podnevi in ponoči.

Prav tedaj se mi je pripetila nepričakovana neprijetnost. Poklical me je direktor podjetja »Jugopremog«, pri katerem sem bil tretji frakturist. Očital mi je raztresenost pri delu, nemarnost in pogostne napake v fakturah. Nisem se mu upal priznati svoje otročje strasti. Obljubil pa sem, da se bom poboljšal. Slabe volje in kar naj bolj nesrečen sem dan za dnem premišljal, kako naj se znehim te fotomore. Zavedal pa sem se že vnaprej, da me bo ta slabost zapustila šele tistega dne, ko se bo izpolnila.

Po dolgem razmišljanju sem sklenil iti kar naravnost. Našel sem si zvezo, ki me je seznanila z nekim fotoreporterjem. Ko sva, moj fotoreporter in jaz, sedela v kavarni, sem mu razkril strastno željo. Sočutno me je pogledal in prav tako sočutno srkal konjak, ki sem ga seveda plačal jaz.

— Ja, je počasi dejal, nemogoče ni, ne... Samo, prijateljček, moraš že biti kdo, ki ga ljudje poznajo, saj veš, kako je, v časopis ne morem, meni nič, tebi nič, vsakogar... To sem že tako vedel in sem zato skrušeno molčal.

— Vidis, prijateljček, je nadaljeval po drugem ali tretjem kozarčku moj nazov prijatelj, ko bi ti takole kaj izumil, ali, denimo, prečesal normo za kakih dvesto odstotkov, bi te že slikal. Tako pa... naveden fakturist, in še tretji povrh...

Žalosten sem gledal svojega reporterja. Nepriljubivo sem čakal, da bo našel še drugo možnost, kako priti v časopisno fototeko. Pri četrtem kozarčku me je prezirljivo odmeril in rekel:

— Stavim, da nisi sposoben zadaviti svojo ženo. To bi bila zate, prijateljček, edina možnost. Zgrozil sem se ob tej nemestni sugestiji. Že je vstal, pa sem ga s silo zadržal. Končno, tam nekje pri sedem kontakta, mi je prišepnil, čisto na uho, tisti pravi predlog. Nezmočljivo. Zahvalil sem mu, ga poljubil in stekel domov.

Mzlično sem pripravil vse potrebno in odposlal na bolni razširjenemu mestnemu dnevniku. Že naslednje jutro se je na deseti strani, v sredini četrtega stolpca, smehljala moja slika, mezočna in jasna, pod njo pa je bilo kratko obvestilo:

»M. M., fakturista »Jugopremog«, je pretekli petek izginil brez sledu ob 18.30. Prosim vsakogar, ki bi o pogrešanem kaj vedel, naj pošlje obvestilo na naslov...«

Končno! Kakšna sreča, kakšno priznanje! In zato je bilo treba le malce iznajdljivosti, malce drznosti!

Ni menda treba omenjati, da sem tisto jutro pokupil cele svežnje tega lista. V pisarni sem blestel kakor spomladanska luna in se pretvarjal, kot da ne opazim nekam čudnih pogledov svojih tovarišev. Na vsa vprašanja sem zmigoval z rameni in odgovarjal:

— Ze, slika je moja, gotovo pa gre za kakšno pomoto...

Prihodnje jutro, ko sem bil še ves omamljen od uredniških sanj, sem našel na pisalni mizi široko razgrnjen časopis. Na deseti strani, tokrat pri dnu petega stolpca, se je znova smehljala moja podoba.

— Nemogoče, sem kriknil, kaj tudi danes moja slika!

Tovariši so me opazovali, tako se mi je vsaj zdelo, z rumeno zavistjo. Ves drgetajoč zaradi nepričakovane sreče sem se usedel in se nasmehnil samemu sebi na sliki. Pod sliko pa je bilo v pettu natisnjeno besedilo:

»M. M., fakturista »Jugopremog«, so večeraj ob 9.15 našli, kako mirno spi za pisalno mizo. Prosim tistega, ki najdenega državljana potrebuje, naj pride ponj v uradnih urah od 7 do 14.30. Kolektiv »Jugopremog«.

Moja strast je ugasnila v trenutku, kot da jo je kdo z roko pomel. Danes sem že prvi fakturist. Pa vendar še včasih pogledam v časopis. V dveh dneh — dve sliki! Kdo pa se še lahko s podobnim pohvali!

PREVEDELE ZORAN TEVZ
ILUSTRIRAL JANEZ STARMAN

VESELA URNITEU V NOVO JESEN

(PAULA ZUPAN)

V avgustu, ko se leto prelomi, se redaktorji in modni novinarji z vseh koncev sveta že pridno sklanjajo nad svojimi beležkami, ko — sede na pozlačenih stoličkih velikih pariških salonov — budno in z veliko radovednostjo spremljajo mimohod manekenk, ki nosijo modele, pripravljene za »veliko vrnitev« v novo jesensko sezono. Ozračje v modnih salonih je napeto, skoraj zadušljivo, kajti kmalu se bo videlo in potem odločilo, kdo bo letos vodil, kdo bo tisti, ki bo spet ponesel francosko modo v svet in potrdil zaupanje, ki ga uživajo pariški kreatorji lepega oblačenja že stoletja nazaj.

Vrstijo se prehodni jesenski kostimi, v najrazličnejših barvah z ozkimi ali pa valovitimi krili, kostimi za hojo in sprehode v naravo, krzneni plašči in večerne toalete... Moda, ki bo prišla na vrsto prihodnji mesec, je prav takšna, kot boste ve, ko se boste vrnila s počitnic: živahna je, bleščača, z vso veselostjo, preprostostjo in sproščenostjo, ki jo boste prinesle s sabo od tam, kjer ste bile preživele počitnice. Zive barve (črna je tokrat lahko zelo športna, no-site jo septembra in oktobra, ko bo vaš obraz še držal barvo poletja), kroj trezen, precizen; nobene pretirane fantazije ali ekstravagantnosti, ampak mehke in nežne oblike z nizko spuščnim neoprijetim pasom, ki lahko neovirano spremlja vse vaše gibe. To je moda kot nalašč za ženo naših dni, ki dela, ki hoče biti privlačna in ki hoče uspeti.

Se vedno je med prvimi krojači Courrèges, ki predstavlja svoje manekenke največkrat v kompletnih, sestavljenih iz kratkega plašča, ki sega le do kolen, krila, ki se spodaj malce razširi, da ne ovira sproščene gibanja, in zaprtega telovnika brez rokavov in s širikotnim vratnim izrezom. Če je tak komplet namenjen za zvečer, je blago bolj svečano, za čez dan pa je primeren lahek gabardin, jersey ali pa tweed. Posebno lepo in moderno učinkuje kostim, katerega krilo je krojeno v gube, zraven pa nosimo lahko pleten pulover. Parižanke nosijo zraven velike rute, ki si jih zavežejo kot Ukrajinke. Posebno osvežujoč pa je kostim s kapuco, ki je podložena s črtastim blagom najrazličnejših barv in odtenkov.

KDOR HOČE ZDRAVO JESTI IN OHRANITI ZNOSNO TEŽO NAJ PREBERE:

DEBELE ILUZIJE

Vprašanje: Nekdo mi je pravil, da sladkor dajemo ne pre- haja v kri in da je zato red- škodljiv za sladkorno bolne. Je res?

Odgovor: Ne. Sladkor, ki je v dajenju, gre prav tako v kri kot sladkor iz vseh drugih hra- nil.

Vprašanje: Ali postane kri res redkejša, če pri vsakem obe- du popije kozarec vode s ki- som?

Odgovor: Kako pridete sploh na misel, da bi bila vaša kri lahko pregošta ali preredka? Ra- zen tega bi bil kis tukaj tudi popolnoma neučinkovit.

Vprašanje: Slišal sem, da la- hko moški spočeno deformirane otroke, če je v njihovi prehrani premalo vitamina E. Bi jim bilo treba preventivno predpisati vitamin E?

Odgovor: Ne. Za to trditve ni nikakega znanstveno utemelje- nega dokaza.

Ze na stotine takih in po- dobnih vprašanj sem dobil in vsak dan jih dobivam. Začuden sem moral ugotoviti, da se vpra- šanja akademsko izobraženih vpraševalcev ne razlikujejo od na pol pismenih. Včasih se mi celo zdi, da so prav izobraženi najlažje sprejemljivi za vsak- psevdoznanstveni prehranski mi- sma.

Clovek je že od nekdaj pri- pisoval čudežne moči raznim hranilom, dobre in slabe moči. V neki zabavni knjižici o padar- stvu piše o naseljenju v Ma- sachutskem zalivu, ki je bil v letu 1630 kaznovan s petimi fun- ti globe, ker je prodajal mors- ko vodo proti skorbutu. Se dan- današnji pa se tablete morske soli na veliko razpečavajo. Od- jemalci so večinoma stari lju- dije, ki si od tega obetajo novih moči, zraven pa upajo, da se bodo znebili raznoraznih težav. Morska sol seveda takih učin- kov ne zmora. Tudi nam manj- ka dokaz, da rdeča pesa pospe- šuje tvorbo krvi. Ribe in zelena ne vsebujejo nobenih posebnih hranilnih snovi za možgane in jogurt na žalost ne ohranja ml- adostnosti.

Le v redkih primerih imamo za nezasišano zdravilno učin- kovnost nekaterih hranil tudi znanstvene dokaze. Tako na pri- mer vemo, da je v limonah vi- tamin C, ki je včasih zdravil skorbut, da je pleva riževnega zr- na zato tako učinkovita pri be- riberiju, ker vsebuje vitamin B, ali tiamin, in da je bila po- sušena ali v prah sežgana sušiva zaradi joda od nekdaj imenitno sredstvo proti gošči.

Deloma izhajajo napačne pre- stave o učinku hranil iz polo- vičnih resnic ali obrnjenih dej- stev. Tako pogosto slišimo, da je korenje dobro za oči. To pa velja samo za primer, če že dlje časa nismo dobivali dovolj vi- tamina A. Telo spreminja nam- reč karotin, rumenordeče barvi- lo korenja v vitamin A in ta je potreben za tvorbo pigmenta, ki je spet neobhodno potreben za vid. Karotina pa je veliko tudi v zelenjavi, samo da je tam nje- gova rumenordeča barva prekri- ta s klorofilom, listnim zeleni- lom. Tako je torej vsaka zele- njava »dobra za oči«.

Je res, da daje posebno moč le rahlo popečeno meso? Ne- dvomno vsebuje velike količine visokovrednih beljakovin, toda isto velja za ribe, jajca, mleko in — spečeno meso. Prav tako lahko dobimo moči, če se hra- nimo s primernimi žitnimi pro- izvodi in zelenjavo — z majhnim dodatkom živalskih beljakovin. Te namreč vsebujejo določene aminske kisline, ki jih organi- zem ne more dobiti druge.

Seveda se zavedam, da vse to pripovedovanje ne bo vplivalo na vaše korenjske in surove me- sne kure. Naše jedilne navade so pač globoko ukoreninjene v naši civilizaciji in dolgo traja, preden lahko spremeni moč in se znebiti predsodkov. Mi- smo tega znanja mnogi ljudje ime- nitno prilagajati spoznanja zna- nitim svojim navadam in pre- dstavam.

Lep primer za to nam je dala antropologija. Preiskovali so pre- hranske navade 230 prebivalcev neke gorske perujske vasi, zla- sti nosečnic. Uradniki, bolničar- ke in zdravniki državne zdrav- stvene službe so tam v dolgih letih prosvetljevanja poučili pre- bivalce med drugim tudi o tem, da so vitamini in da imajo do- ločena hranila zaradi njih boga- to hranilno vrednost. Ljudje pa so si novico po svoje prirojili. V praktični uporabi, so menili, so vitamini pač »premočni« za otroke in preveč »debelijo« no- sečnice. Skratka, hranilom, za ka- tera so vedeli, da so posebno hranljiva ali hitro povzročajo de- belost, so pripisali visoko vseb- nost vitaminov. Neke ženska se je med nosečnostjo odrekla svo- jima najljubšima jedema, ribji juhi in govejemu mesu, češ da vsebuje preveč vitaminov.

Kar smejte se, toda tudi pri- nas, kjer bi morali biti navse- zadnje bolj poučeni, je še mno- go ljudi, ki imajo popolnoma napačne predstave o vitaminih. Ti mislim predvsem na zelo raz- širjeno mnenje, da je treba za pravilno prehrano golčati samo dovolj vitaminskih tablet. Pri- tem pa so vitamini samo katali- zatorji — drugim hranilnim snov- em zvišujejo učinek.

Ljudje tudi mislijo, da je tre- ba z višajočo se starostjo dova- jati organizmu več vitaminov. To pa je le redko potrebno. Vitami- ni v prvi vrsti pomagajo pri ke- mičnem presnavljanju hranil in s tem pri ustvarjanju energije in pri rasti, ohranitvi in regene- raciji celic. Količina hrane pa naj bi se z leti manjšala, ali vsaj morala bi se, zato starejši ljudje večinoma ne potrebujejo več vitaminov kot mlajši. Ven- dar pa ne glede na starost: koliko dodatnih vitaminov po- trebuje kdo, odloča samo zdrav- nik.

Zal se vse preveč ljudi zana- ša na razna priporočila šarlatan- nov. Tak recept je recimo belja- kovinska dieta. Pri publikli je naletela na izredno popularnost, ki se trdovratno vzdržuje še dandanašnji. Gre za to, da lju- dje mislijo, kako se od ogljikov- vih hidratov in maščob redijo, medtem ko beljakovinske snovi v telesu kar zgornjo ali se izlo- čijo. Lahko — samo rečemo: lepo bi bilo, če bi bilo tako. Pa ni!

V zadnjem času se je izkazalo, da se v določenih pogojih odvi- šne beljakovinske kalorije presno- vijo v maščobo in ta se kopiči na delih telesa, kjer nam ni prav nič všeč. Razen tega vsebujejo nekatera na beljakovinskih vla- sti bogata hranila, kot goveji zrezki, tudi 20 odstotkov maščob in več. Tako je s to rečjo.

Stradanje brez strokovne kon- trole utegne biti zelo nevarno. To kuro je najbolje opraviti v bolnišnici. Zagovorniki domačih stradalnih kur menijo, in to na- pačno, da telo iz svoje zaloge po- rabi hranila, če mu ne dovaja- mo novih. To pa ne drži. Stra- danje je lahko, kot rečeno, zelo nevarno, če traja dlje kot nekaj dni, v nasprotju z zdravniško predpisanim »zdravilnim strada- njem«.

Kakor pa se tudi žalostno sli- ši, je res, da od vseh debeluhov, ki stradajo pod zdravniško kon- trollo, opazno shujša le pribli-žno 15 do 20 ljudi in vztraja na pristradani teži dlje kot dve leti.

Kdor pobliže pozna probleme debelosti, v laboratoriju ali v praksi, ga je težko navdušiti za dietne recepte za hujšanje. Ve- mo, da igrajo pri debelosti do- ločeno vlogo mnogi ne neraziska- ni vzroki in celo neugotovljivi. Gotovo je le to, da k debelosti nagljen človek uživa preveč ka- lorij in oddaja premalo energi- je. Nemara so kriva tudi podedo- vana nagnjenja in psihični či- nitelji. Kakor koli že, edina po- moč pri tem je tale: uživati manj kalorij in hkrati oddajati več kalorij. Največ vredna pa je volja, da shujšate in da potem zmerno težo tudi ohranite. Skrat- ka: jejte manj, gibajte se več, in to ne samo v času shujšal- valne »kure«, marveč poslej ve- dno in povsod. Če pomislimo, da je volja pri hujšanju najpomemb- nejši činitelj, potem se nikar ne čudimo, da je toliko debelih ljudi in da dvomljivo »shujševal- ne kure« z raznimi tabletami in čaji tako bogato cveto.

»Maste« je dandanašnji strasilno moderne prehranske mitologije. Mnogi nepoučeni menijo kar tjavdan: »Maste je nezdrava«. Zna- nost je manj kategorična. Dasi to področje zelo raziskujejo, znanstveniki še zdaj ne vedo, koliko živalske ali rastlinske ma- ščobe naj vsebuje idealna pre- hrana. Vemo samo, da organizem maščobo v katerikoli obliki po- trebuje in da daje hrani okus.

S psevdo znanstvenimi shujša- valnimi recepti pa človek ne de- la uslug niti svojemu zdravju niti mošnjičku. Zato jim nikar ne verjemite. Povsem pa vere vanje najbrž ne bo mogoče izbiti, toda razum bo končno vsaj pri večini ljudi zmagal.

(Dr. Frederick J. Stare, profesor za nauk o prehrani na Harvardski univerzi)

NASVETI

● Da ne bo zmešnjav pri vku- havanju, nalepite na kozarec li- stek z datumom konserviranja in vsebino kozarca. Tako se boste izognili nepotrebnemu prestavlja- nju in premikanju. Če pa imate v shrambi malo prostora in kozar- cev ne morete imeti razvrščenih lepo po vrsti, nalepite listke na pokrove. Zlahka boste našli, kar boste iskali, ne da bi vam bilo treba premetati vso shrambo.

● Marsikdaj vam zaradi vro- čine ali nepazljivosti kozarec poči. Take kozarce je škoda zavreči. Shranite jih in jih ob ponovnem vkuhavanju povežite preko no- vih kozarcev. Celofan se ne bo mogel naprati in tudi bakterij- jam in glivicam ne pot do sadja ali marmelade zapra.

BRALKE SVETUJEJO

OBLOŽENI KRUHKI

Zdaj je polje in selimo si lahko, hladno in osvežujočo hrano. Vsaki go- spodinj pripravi prav obloženi kruhki, sendviči. Prilagam nekaj navodil za njihovo pripravo (iz francoske kuhinje):

NARČAN KRUH (en ali bel) namažemo lahko z naslednjimi namazi: **SARDELNO MASLO:** 50 g masla mešamo z 1 kavno žlico sardelne paste iz tube; lahko pa zdrobimo 1 sardelni filet, zmešamo z maslom in limoninim so- kom; okrasimo z rezinami trdokuhanih jajc. **MASLO S KREŠO:** 50 g masla, 1 veliko žlico sesekljane kreše, prmešamo še sol, poper, sok limone, okrasimo s kumarico ali kakšnim sirom in rezino paradižnika.

MASLO S SIROM: 50 g masla, 25 g dobrega sira, zdrobljenega z vilico ali naribanega, zmešamo z malo gorčice, dodamo sol, poper in sesekljane zelene liste zelene.

MASLO Z ZOLICO: 50 g masla zmešamo z 2 žlicama mesne solice (hladeti- ne); za okras vzamemo kumarice, paradižnik, zelen peteršilj.

MASLO Z ZELENAJAVO: 50 g masla, 1 žličko sesekljane zelene peter- šilja, čebulice in krebuljice (ali drobničkaj) dobro zmešamo, pridenemo sok limone, malo gorčice, po vrhu položimo rezine mrzlega mesa ali ribice.

MASLO Z MAJONEZO: 50 g masla, 2 žlici trde (goste) majoneze, pridenemo po okusu malo paradižnikove meze ali sesekljano zelenjavo (peteršilj, zelena, drobnjak).

MASLO Z GORČICO: 50 g masla, 1 kavna žlička gorčice, sok limone; oblo- ga: šunka, sir ali rezine mesa, ribice.

MASLO Z JAJČNIM RUMENJAKOM: 50 g masla, 2 jajčna rumenjaka (na- ribana), sol, poper, sesekljan peteršilj, paradižnikova meza, kumarica, itd.

MASLO Z REDKVIČO: 50 g masla, 1 velika žlica majoneze, ščepec narbane redkvice (trdo kuhana jajca, mrzla svinina itd. za oblogo).

NAMAZANE KRUHKE lahko okrasimo takole: **SUNKO:** razpredimo majhen zvitek beluš, malo naribane kuhane zelene, ma- lo vložene kisle čebulice, majoneze; **PREKALJENO VEGJO RIBO** razrežemo v večje kosce, zavijemo v kisló ku- marico, obdamo z majonezo, prilijemo feferon; **PARADIZNIK IN KUMARICE** kisle ali naravne razpolovimo; **JAJCA** trdo kuhana, narezana na rezine ali sesekljana, ali zmešana in zdrob- ljena z gobiciami; **SIRČEK** s soljo, papriko, poprom, sesekljano zelenjavo; **SIR** nariban ali narezan; **SARDINE** v olju, cele ali zmečkane v pasto. Preostalo olje pridenemo ma- slu in dobro premešamo; **MRZLO MESO** ALI PERUTNINA v obliki lističev ali vitlo rulado; **OKRAS** je lahko tudi RIBICA, zvit v kolobarček, mesčna REDKVIČA, na- rezana na kolesca, OLIVE zelene ali črne, cele ali narezane KAPRE, vložena PAPIRIKA (trdča).

Vsa hrana in zelenjava, ki jo uporabljamo, mora biti sveža in brezhladna. Upam, da sem ustregla marsikateri bralki in ji pomagala, kadar jo obiščejo gosti. Pozdravlja vas

B. S., Ljubljana

FRANCOSKI SEKSOLOG ODGOVARJA:

Dekle in šport

● Kako reagirajo starši na pojav mesečnega perila?

Tudi na tem področju se razne dežele in običaji mo- čno razlikujejo. Na primer v Indiji smatrajo menstruacijo za nekaj nečastnega, saj je znak, da dekle ni zanosilo. Zato se v Indiji dekleta še vedno zelo zgodaj poročijo. Če se mesečno perilo pojavi že pred poroko, se starši zje- zijo nad dekleta.

Pri mnogih primitivnih na- rodih pa ta dogodek pomeni pravo veselje. Javno oznanijo, da je dekle postalo ženska. Etnolog, ki že živel deset let med Eskimi na Aljaski, pravi, da je neki oče priredil za- bavo, na katero je povabil mladino iz tistega kraja, da bi jim predstavil »novinko«. Velikokrat mlada dekleta, ki so že dobila mesečno perilo, tetovirajo po bradi. Na Ceylonu celo z bobni vabijo na to veliko družinsko slavo.

Nekatera plemena smatrajo pojav mesečnega perila za oskrbnitev, povezano z nad- naravnimi silami. Kirsi na Kamerunu obsojijo dekle, da je nečistovala s kakšnim prednikom. Da bi jo kazno- vali, jo pretepejo. S tem ji hočejo tudi pokazati, da bo od zdaj naprej morala biti pametna. Podoben običaj se je ohranil tudi v okolici New Yorka. Ginekolog L. Levine pravi, da ni redek primer, ko starši dekle poštno oklo- futajo.

● Se mlada dekleta ne sra- mujejo menstruacije?

Seveda se. Nekateri nočejo niti iz hiše, ker se bojijo, da bi ljudje takoj opazili njihovo trenutno stanje. Vendar pa so zunanji znaki koma; vid- ni. Ze pred štirimi leti je sku- pina angleških zdravnikov in študentov medicine ugotovila, da po menstruaciji ustnice in oči malo potemijo. Seve- da pa bi to opazili le strokov- njak.

● Ali moramo biti do de- klet, ki so dobila menstruaci- jo, bolj obzirni?

Nekatera dekleta so pred

menstruacijo zelo nervozna. Leta 1960 so pregledali veliko deklet v raznih domovih. Pro- učevali so predvsem obnaša- nje deklet med menstruacijo. Ugotovili so, da so dekleta ve- liko bolj raztresena in malo- marna tik pred menstruacijo kot pa med menstruacijo sa- mo.

● Ali jim moramo med menstruacijo odsvetovati trdo delo?

Zlasti dekletom, ki se hitro razburijo, moramo odsveto- vati težje ali prenaporno de- lo. Neki angleški zdravniški list je objavil zanimivo poro- čilo o vplivu menstruacije na prometne nesreče. Med 84 ne- srečami, ki so jih povzročile ženske, je bilo 44 takih, ki so imele menstruacijo ali pa so bile v obdobju tik pred njo. Nervozne ženske, zlasti pa še neizkušene, naj se v teh dneh raje odpovedo vola- nu.

● Kaj pa športne aktivno- sti?

Še pred nekaj desetletji, ko so se dekleta šele pričela aktivno ukvarjati s športom, so mislili, da so dekleta manj odporna kot moški in so pre- povedali vsako telovadbo med mesečnim perilom. Dandanes pa so zdravniki prepričani, da lahko dekleta tudi med menstruacijo telovadijo, če le ni menstruacija premočna in boleča. Prepovedano jim je le plavanje, pa še to zgolj zaradi higienskih razlogov. Tekmovanja pa seveda niso priporočljiva.

● Ali lahko v tem primeru menstruacijo odložimo?

V Združenih državah in tu- di že v Angliji uporabljajo hormone, s pomočjo katerih lahko menstruacijo odložimo za določen čas. Ta način s pridom uporabljajo na prven- stvenih tekmah, pa tudi pri poročni obredih. V glavnem se dekleta poslužujejo pilul proti zanositvi, ki v anglo- saških deželah niso prepove- dane. Na vsak način pa je potrebno zdravniško nadzor- stvo.

pustolovščine cisca kida

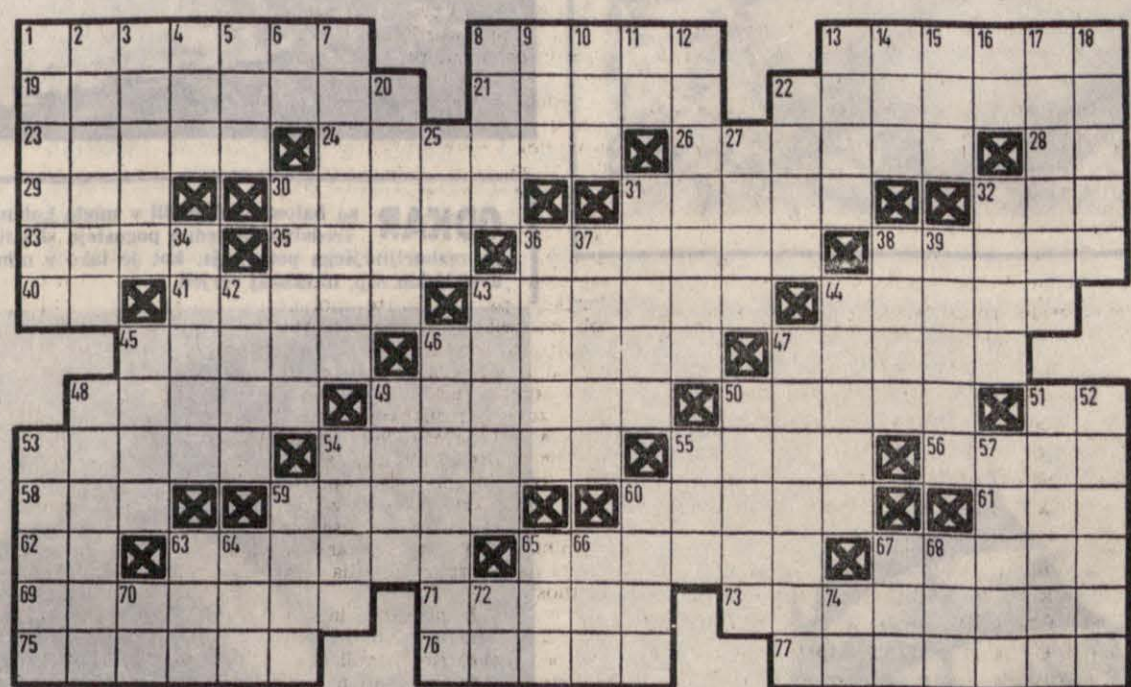
Brez besed

— To nezaupanje ima po tebi!

...trikrat lahko ugibaš, kaj mi je poklonil za rojstni dan...

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. slaven francoski kemik, ustanovitelj bakteriologije, odkritelj cepiva proti pasji steklini (Louis), 8. dolčna količina, najmanjša enota, množina, 13. vrsta modrega barvila, 19. država v severovzhodnem delu ZDA v kateri leži Chicago, 21. skica, majhna likovna stvaritev, 22. revizija, zadnja korektura pred tiskom, 23. velika kamnita gmota, 24. povezano dračje, 26. lesena posoda za prenašanje grozdiča ob trgatvi, 28. primorski vzklík, 29. kovanje, kovaško opravilo, 30. ime ruskega pesnika Ševčenko, 31. drhal, svojaj, sodrga, 32. spanje, sanjarjenje, 33. skrajšano ameriško moško ime, 35. ljubljanska tovarna likerjev in alkoholnih pijač, 36. dežnik pri narodni noši, 38. tanka in močno se lesketajoča tkanina, 40. egiptovski sončni bog, 41. pristanišče na japonskem otoku Honšu s 130.000 prebivalci, 43. srebrne nití za novoletno jelko, 44. monarh, vladar, samodržec, 45. kmečko orodje za ravnanje

izorane zemlje, 46. vrtno orodje za okopavanje, 47. grški otok v Sredozemskem morju, 48. rod, rasa, 49. slaček gozdni sadež, 50. zvezna ameriška država na severovzhodu ZDA z glavnim mestom Augusta, 51. pritok Kame v Rusiji, 53. močvirska ptica selivka, ki ima barvo tal, 54. mongolski narod, izhaja iz Azije, 55. taborišče v naravi, 56. francoski skladatelj iz 19. stoletja (»Španska simfonija«), 58. tulec za puščice, etui, 59. vodja gradbenih del na gradilišču, 60. britansko otočje v Polineziji, južno od Samoe, 61. mlečni izdelek, 62. enaka soglasnika, 63. znamka nemških luksuznih osebnih avtomobilov, 65. svetí spis starih Perzijcev, ki vsebuje Zaratustrovo religijo, 67. glavno mesto Bolivije, ki leži na višini 3800 m, 69. močan obrambni zid okoli trdnjave, 71. glavno mesto zvezne države Oregon v ZDA, 73. starogrška pokrajina, 75. javno povpraševanje za izpraznjeno mesto v službi, 76. nauk o pravosti, pravoslovje, 77. gostinski uslužbenec.

južno od Sofije, 30. francoski pozitivistični estēt in umetnostni zgodovinar (Hippolyte), 31. rudnik rjavega premoga v Bosni, 32. moč, energija, 34. diktat, 36. star, prileten človek, 37. spojine amoniaka z drugimi snovmi, 38. zrna spomladanskega snega, 39. stara dolžinska mera, 42.

BERITE PO KOSILU

A: »Bolni zob bi pustil še zdavnaj izruvati, če bi bil moj!«
B: »Jaz tudi, če bi bil vaš!«

Ves razburjen in rdeč v obraz mož plane v sobo svoje žene: »Julička, vse vem, vse!«
»Ne pretiravaj, Nace! No, kdaj je bila bitka pri Kanah?«

Zdravnik: »Vam je potrebno samo razvedrilo, draga gospa.«
Žena se žalostno nasmehne: »To ne gre, tovariš zdravnik. Moj mož je preveč ljubosumen.«

»Moški živijo hitreje kot ženske!«
»Drži! Ko sem se jaz poročila, sva bila z ženo enako stara. Sedaj ji imam jaz petdeset, ona pa enainštideset.«

Ob postelji mlade žene, ki bo vsak hip dobila naraščaj, sedi njen mož, ves v solzah od skrbi.
»Dragi možek, ne jokaj, pomiri se, saj vem, da ti nisi nič krivi!«

Gospa Minka je obiskala gospo Tinko. Imeli sta si ogromno povedati.

Tinkin mož je sedel čisto tiho v svojem kotu, in ko je gospa Minka odšla, gospa Tinka reče možu:

»Poglej, takšnele urice klepetla je moje največje zdravilo. Prej sem imela strahotne bolečine v glavi, sedaj so prošle!«
»Kako proša besno odurne mož, sedaj jih imam jaz!«

Zelo dekolitirana dama reče na plesu:
»Strahotno se dolgočasim, gospod doktor! Le kaj naj delam?«
»Veste kaj, draga gospa, pojdite lepo domov, si kaj oblecite in pojdite spat!«

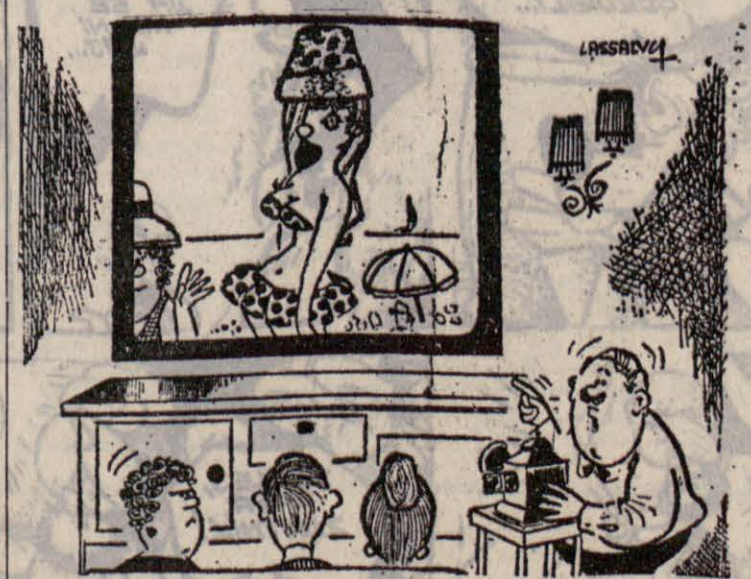
»Kaj mi lahko priporočate, tovariš natakari?«
»Postrvi als telečjo pečenko. A zapuho: postrvi moram priporočati, pečenko pa lahko.«

»Ali res živijo levi in ovce v tej kletki složno skupaj?« spras... je nekak tovariška paznika v živalskem vrtu.
»Da, moja gospodična. Živali se skoraj nikdar ne spro in če se še, se samo za nekaj minut. Potem moramo pač kupiti novo ovco.«

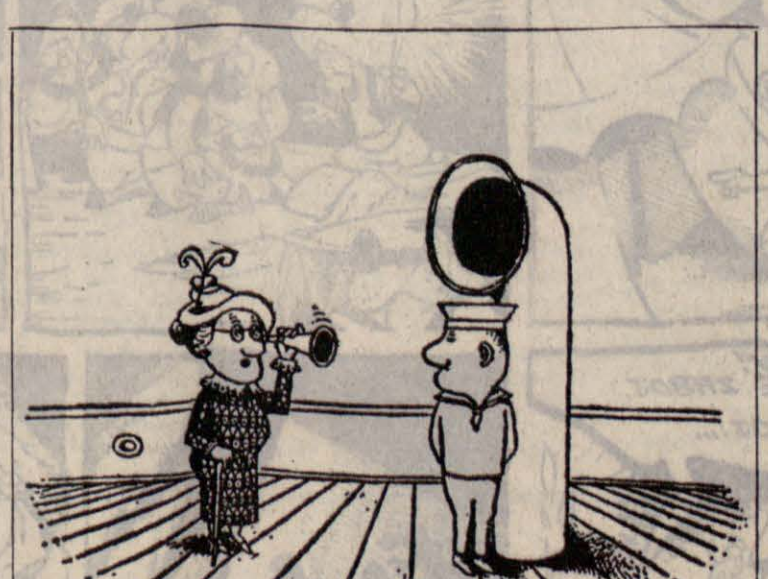
»Da, precej težko je bilo letos v hribih. Večkrat smo imeli tudi po 40° vzpona.«
»Kaj ne poveš! V senci?«

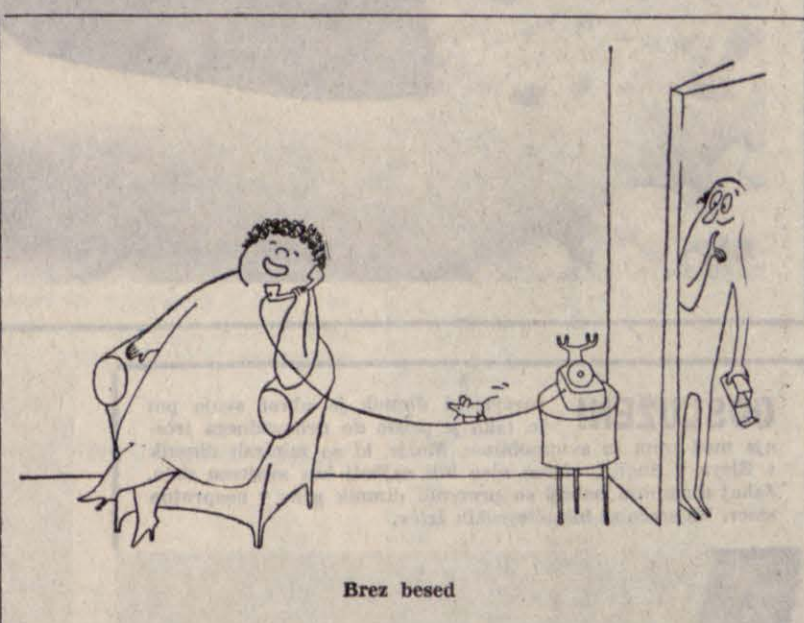
— Povej, ko ti bo dovolil!

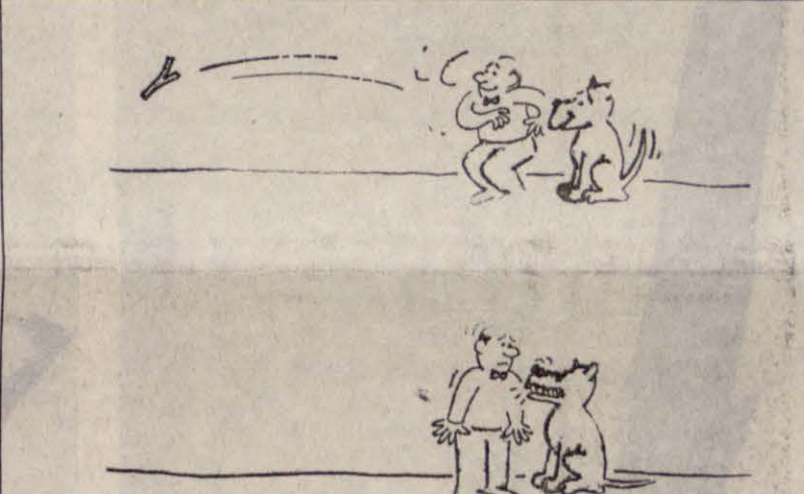
— Levo spodaj moja žena v Dubrovniku...

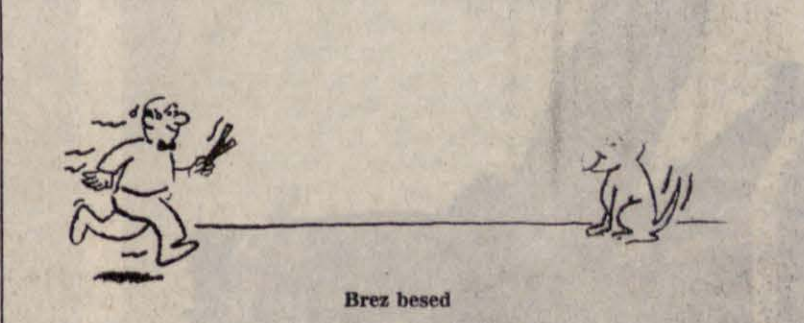
— No, tudi naglušen?

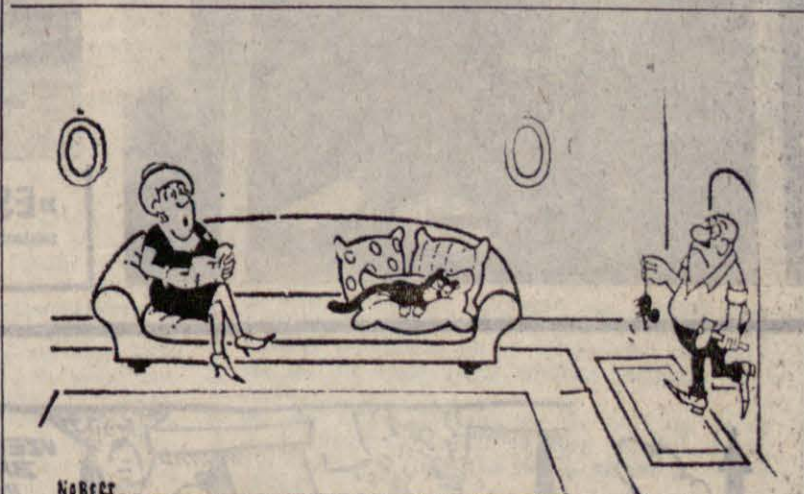
Brez besed

Brez besed

Brez besed

Kobac!

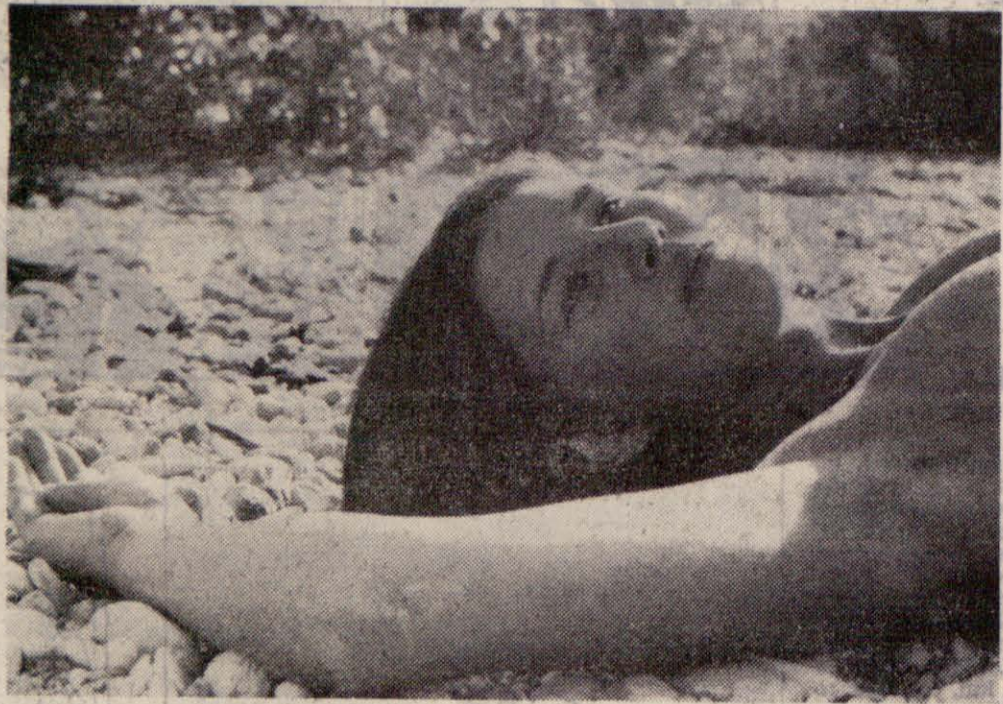
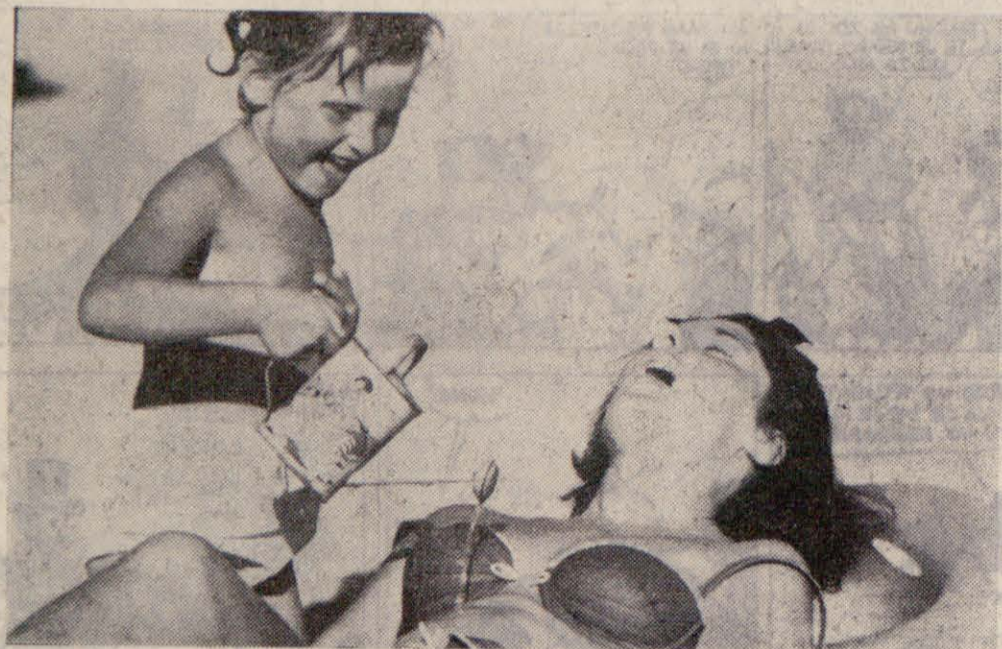
— Glej, kako si nespreten! Muriu je začelo že pred urami kruliti v želodčku!

— Zelo hvaležen vam bi bil, če bi svatom mimogrede omenili tudi mojo izposojevalnico frakov!

Izdaja in tiska Casopisno podjetje »Delo« v Ljubljani — Odgovorni urednik Zoran Jerin — Uredništvo: Ljubljana Tomšičeva 3/II, p. p. 150/III, tel. 23.325 do 23.328. — Prodajni oddelki: Ljubljana, Titova 1, tel.: 20-463. — Naročnina: celoletna 3800 din, polletna 1800 din, četrtletna 900 din, mesečna 300 din. Za inzeriranje, plačana v Jugoslaviji — celoletna 6.000 din, mesečna 500 din; plačana v tujini: v USA dolarjih 6,4 dolarja, v britanskih funtih 2 funta 3 šilinge, v nemških markah 24 mark, v švedskih kronah 33,5 krona, v italijanskih lirah 4.000 lir. — Oglasi oddelki: Ljubljana, Titova 1, tel.: 21-896. Stev. žiro računa NB 600-11/1-167. — Rokopisov ne vračamo.

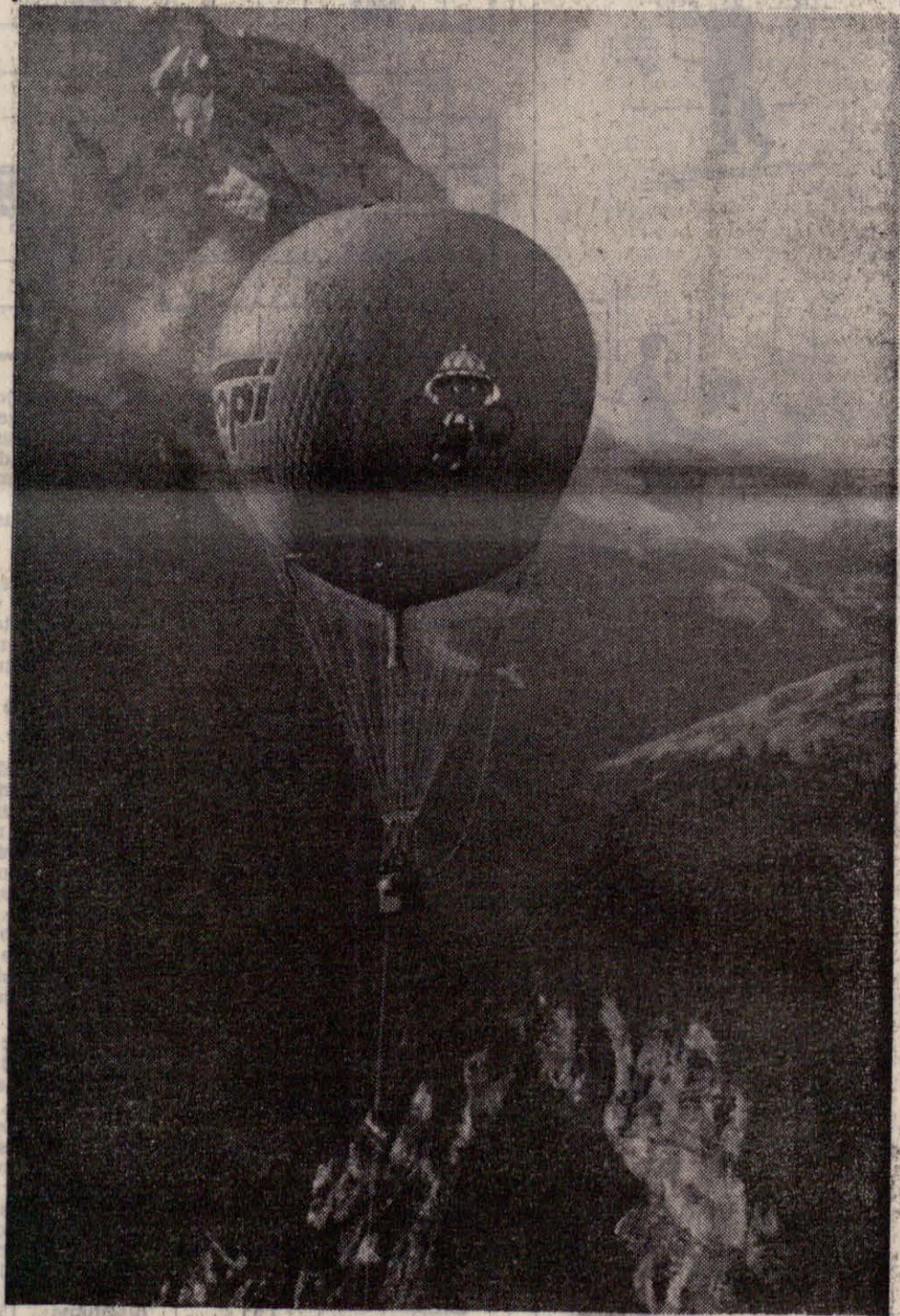
POLETNI RAZGLEDI

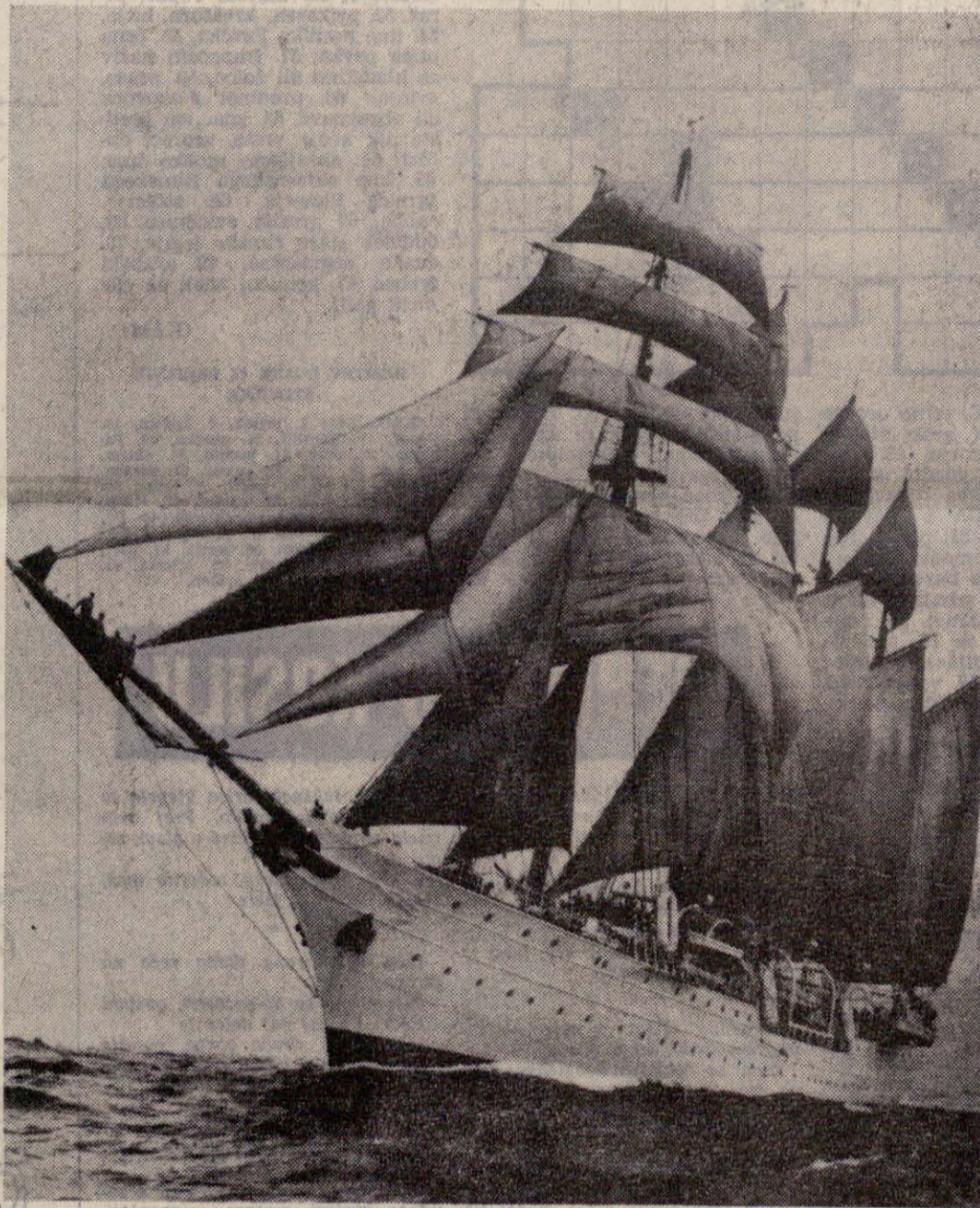
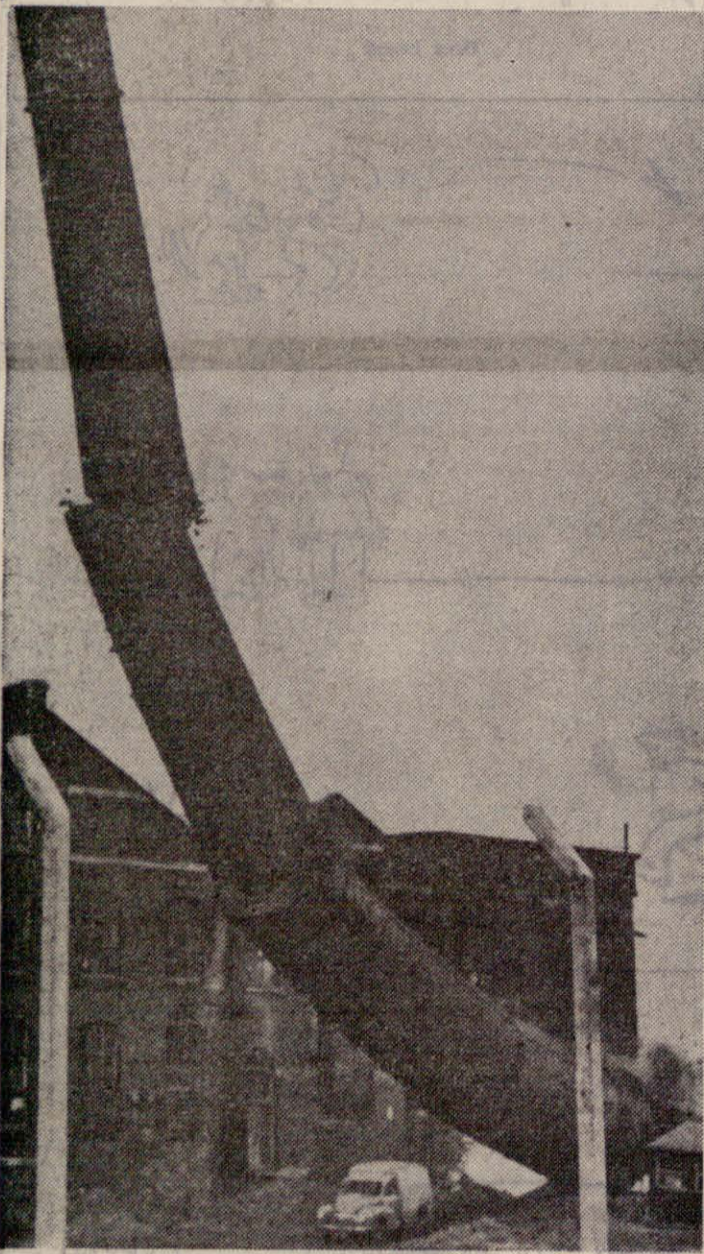
Pod Maastrichtom, mestom na nizozemsko-belgijski meji je kaj nenabližnjega samostana zamenjajo enkrat na teden svoje kute z rudarskimi oblekami in se odpravijo v rove opuščenega rudnika mavca ter potem tam klečejo, kar jim pač pride na misel. Tradicija se je ohranila še do danes in na fotografiji vidimo meniha, ki dokončuje veliko egiptčansko glavo, katero kleče že nekaj let. Jaski opuščenega rudnika so polni podobnih bolj ali manj uspešnih skulptur.

ODKAR so baloni spet prišli v modo kot napol športno napol turistično prevozno sredstvo, je vedno pogostejše slišati tudi trditve, da ga ni čudovitejšega in razburljivejšega potovanja, kot je tako v nihajoči gondoli. Ko gledamo posnetek iz avstrijskih Alp, bi skoraj verjeli.

ODSLUŽENI tovarniški dimnik je ubral svojo pot in tako je prišlo do nenavadnega trčenja med njim in avtomobilom. Može, ki so minirali dimnik v Bleyu v Angliji, očitno niso bili najbolj kos svojemu delu. Zakaj dinamični naboji so prevrnili dimnik prav v nasprotno smer. Na srečo ni bilo človeških žrtev.

»ESMERALDA«, šolska ladja čilске trgovske mornarice, je največja jadrnica, ki še pluje po morjih. Tritisoe štiristotonska ladja je potrebovala za svojo nedavno pot iz Čila do londonskega pristanišča 35 dni.

